

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ
ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ (2000 – 2010): ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ**

ΤΣΑΓΚΑΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

ΠΑΤΡΑ - 2012

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η εποχή μας συχνά αποκαλείται «μεταβιομηχανική», επειδή μετά την έντονη ανάπτυξη που παρουσίασε κατά τη διάρκεια του μεγαλύτερου μέρους του προηγούμενου αιώνα ο βιομηχανικός τομέας, η οικονομία βασίζεται πλέον όλο και περισσότερο στον τριτογενή τομέα, δηλαδή τις υπηρεσίες. Εξέχουσα θέση στον τριτογενή τομέα και μια από τις σημαντικότερες πηγές παραγωγής προστιθέμενης αξίας αποτελεί ο Τουρισμός.

Τουρισμός είναι το σύνολο των δραστηριοτήτων που συνδέονται με την μετακίνηση και παραμονή των ατόμων σε μέρη εκτός του συνηθισμένου περιβάλλοντός τους, για ικανό διάστημα, συνήθως μικρότερο του έτους. Οι λόγοι των τουριστικών μετακινήσεων περιλαμβάνουν την αναψυχή, την εργασία, την εκτόνωση από την καθημερινή πίεση στην εργασία, τη βελτίωση του μέσου εισοδήματος και την ανάγκη κατανάλωσής του, τη βελτίωση των εγκαταστάσεων υποδοχής τουριστών, κλπ.

Οι διάφορες μορφές τουρισμού διακρίνονται με βάση τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Το σκοπό της επίσκεψης (π.χ. αναψυχή και ψυχαγωγία, διακοπές, πολιτιστικός τουρισμός, τουρισμός υγείας, επίσκεψη φίλων και συγγενών, επιχειρηματικό – επαγγελματικό, συμπεριλαμβανομένων των συνεδρίων και των συναντήσεων)
- Τη διάρκεια της παραμονής (σαββατοκύριακο, επαγγελματικό ταξίδι, καθώς και οι παραδοσιακές διακοπές με μεγαλύτερη διάρκεια)
- Το είδος του ταξιδιού (προορισμός εντός ή εκτός συνόρων)
- Το είδος του προορισμού (αγροτικός, αστικός, παράκτιος ή ορεινός)
- Την απόσταση που θα καλυφθεί (μικρό ή μεγάλο ταξίδι)
- Τη φύση των ίδιων των τουριστών (νέοι, οικογένειες, κλπ)

Για πολλούς, οι διακοπές αντιμετωπίζονται πλέον ως αναγκαιότητα και όχι ως πολυτέλεια και η τάση αυτή φαίνεται ότι θα αυξάνει διαρκώς.

Ο τομέας του τουρισμού θεωρείται γενικά ότι περιλαμβάνει έναν αριθμό διαφορετικών συστατικών μερών, και ιδιαίτερα:

- ✓ Τη διαμονή
- ✓ Τα αξιοθέατα
- ✓ Τους διοργανωτές των ταξιδιών και τους ενδιάμεσους

Τέλος, αν και η μεταφορά των επιβατών δεν αποτελεί μέρος του τομέα του τουρισμού, αποτελεί καθοριστικό παράγοντα, δεδομένου ότι διαδραματίζει έναν αποφασιστικό ρόλο στην υλοποίηση οποιασδήποτε τουριστικής δραστηριότητας.

Όπως είναι γνωστό, λοιπόν, το τουριστικό προϊόν είναι ένα σύνθετο προϊόν, που συντίθεται από μείγμα υλικών αγαθών (π.χ. φαγητά, ποτά), άυλων υπηρεσιών (π.χ. διαμονή σε ξενοδοχείο, ψυχαγωγία των τουριστών, μεταφορά των τουριστών), αλλά και φυσικών στοιχείων (ήλιος, θάλασσα, κλιματολογικές συνθήκες, θέλγητρα κ.λ.π.), που καταναλώνονται ή χρησιμοποιούνται σε ποικίλους βαθμούς από τους τουρίστες (Λαγός 2005:82). Το τουριστικό προϊόν είναι το αποτέλεσμα της παραγωγικής διαδικασίας και το ζητούμενο προς κατανάλωση από τους τουρίστες. Η παραγωγή του συντελείται από «παραγωγούς» και απαιτεί τον συνδυασμό των διαφόρων συντελεστών παραγωγής - κεφάλαιο, εργασία και τουριστικοί πόροι - όπως συμβαίνει με την παραγωγή κάθε προϊόντος (Bull 2002:23-25).

Η τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας Πελοποννήσου ξεκίνησε πρώτα από τους Νομούς Αργολίδας και Κορινθίας. Είναι γεγονός ότι οι εκτεταμένοι και ποικιλόμορφοι Τουριστικοί πόροι της Αργολίδας αποτέλεσαν πλουτοπαραγωγική πηγή για τους κατοίκους της, από τις αρχές του 1960. Ο νομός Αργολίδας δέχτηκε από τις πρώτες περιοχές της χώρας τουριστικές εισροές. Έτσι, ο νομός ξεκίνησε την τουριστική του «σταδιοδρομία» δύο δεκαετίες νωρίτερα από τους άλλους, με αποτέλεσμα να εμφανίζεται τώρα σχετικά κορεσμένος Τουριστικά, ενώ άλλες περιοχές της Περιφέρειας εμφανίζουν ελάχιστη τουριστική αξιοποίηση.

Από την ανάλυσή των στοιχείων του Τουρισμού στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, φαίνεται ότι η Περιφέρεια Πελοποννήσου, ενώ έχει πλούσιους φυσικούς και Πολιτιστικούς πόρους και μεγάλο αναξιοποίητο δυναμικό τουριστικής ανάπτυξης, παρουσιάζει περιορισμένη τουριστική κίνηση. Συγκριτικά με την υπόλοιπη Ελλάδα, προσελκύει μικρούς αριθμούς επισκεπτών, ιδιαίτερα αλλοδαπών και υστερεί σημαντικά στον πραγματοποιούμενο αριθμό διανυκτερεύσεων τόσο συνολικά, όσο και κατ' άτομο. Η Περιφέρεια προσελκύει τουρισμό διακοπών μόνο σε λίγα, συγκεκριμένα σημεία. Ο μεγάλος όγκος επισκεπτών πραγματοποιούν ολιγοήμερες επισκέψεις που συναρτώνται κύρια με μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους (αλλοδαποί) ή με τουρισμό Σαββατοκύριακου (Ελληνες). Ο νομός Αργολίδας έχει τη μεγαλύτερη ξενοδοχειακή υποδομή με 149 μονάδες (28,8% του συνόλου της Περιφέρειας) και 12.673 κλίνες (38% του συνόλου της Περιφέρειας).

Άλλες μορφές τουρισμού, όπως ο οικολογικός, ο χιονοδρομικός, ο εξειδικευμένος πολιτιστικός, ο ορειβατικός και ο αθλητικός διαφόρων τύπων, είναι νέες εν δυνάμει μορφές τουρισμού, οι οποίες αναμένεται να διευρύνουν ης επιλογές των τουριστών, δρώντας θετικά υπέρ της επιμήκυνσης της τουριστικής σαιζόν.

Κατά την Περίοδο 2000 - 2010, τόσο ο συνολικός αριθμός Τουριστικών καταλυμάτων όσο και ο αριθμός κλινών της Περιφέρειας παρουσίασαν αύξηση. Ειδικότερα, στα ξενοδοχειακά καταλύματα παρατηρείται κατά την προαναφερθείσα περίοδο αύξηση των μονάδων και ακόμα υψηλότερη των κλινών.

Ο Νομός Αργολίδας έχει σημαντικά περιθώρια τουριστικής ανάπτυξης γιατί δεν έχει αξιοποιήσει στο δυνατό βαθμό τα φυσικά και ανθρωπογενή του διαθέσιμα. Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι αυτός που θα σηματοδοτήσει μία νέα περίοδο τουριστικής ανάπτυξης και τουριστικής πολιτικής για τον νομό και αυτό γιατί ο αριθμός των ευρωπαϊών πολιτών που στρέφεται προς τον εναλλακτικό τουρισμό ξεπερνά τα 35.000.000 και αυξάνεται με ρυθμούς του 20% κατά χρόνο.

Η εργασία αυτή αναφέρεται στην τουριστική ανάπτυξη του νομού της Αργολίδας κατά την περίοδο 2000 – 2010 και στις δυνατότητες που υπάρχουν για να αναπτυχθούν και να εξελιχθούν εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην ιστορική διαδρομή του εναλλακτικού τουρισμού διακρίνοντας πέντε τουριστικές περιόδους. Αναφέρονται οι μορφές του στο πέρασμα των χρόνων και οι αιτίες ανάπτυξής τους. Η φιλοσοφία του εναλλακτικού τουρισμού συνοψίζεται στη διαφύλαξη του περιβάλλοντος και των πόρων του τουριστικού προορισμού, στην ικανοποίηση των αναγκών του ντόπιου πληθυσμού και στη δυνατότητα των χωρών, στις οποίες υπάρχουν οι τουριστικοί προορισμοί, να παίρνουν αυτές τις αποφάσεις της τουριστικής ανάπτυξης, σύμφωνα με τις δικές τους τουριστικές πολιτικές, και να μην οδηγούνται από τους μεγάλους τουριστικούς επιχειρηματίες, που συνήθως εξυπηρετούν πολυεθνικά ή ίδια οφέλη. Διαπιστώνεται η ανάγκη να διαμορφωθεί το τουριστικό γίγνεσθαι λαμβάνοντας υπόψη τις εκάστοτε τοπικές ανάγκες.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται λόγος για την ανάγκη ανάδυσης μιας άλλης φιλοσοφίας τουρισμού, η οποία θα διορθώσει τα κακώς κείμενα του μαζικού τουρισμού. Ορίζονται οι έννοιες της τουριστικής ζήτησης και προσφοράς και περιγράφεται η πορεία προς την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Στη συνέχεια, αναφέρονται τα οφέλη και οι επιπτώσεις των νέων αυτών μορφών του τουρισμού.

Το τρίτο κεφάλαιο αφιερώνεται στην αναφορά των σημαντικότερων χαρακτηριστικών του νομού Αργολίδας. Το κλίμα, τα πληθυσμιακά χαρακτηριστικά, ο φυσικός και πολιτιστικός της πλούτος, ο ιστορικός της ρόλος αναλύονται για να καταστεί γνωστή η δυνατότητα που έχει ο νομός για περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη και εξέλιξη. Επίσης, αναφέρονται και οι ελλείψεις – αδυναμίες, που παρουσιάζει η περιοχή και που δυσχεραίνουν την ανοδική της πορεία.

Το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στην τουριστική ανάπτυξη που γνώρισε ο νομός της Αργολίδας τη δεκαετία 2000 – 2010. Παρατίθενται στατιστικά στοιχεία από την ιστοσελίδα της ΕΣΥΕ, του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος και της Περιφέρειας Πελοποννήσου. Περιλαμβάνονται γραφήματα και αναλύσεις που αφορούν στην τουριστική εξέλιξη του νομού.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού που έχει αναπτύξει η Αργολίδα μετά από έναν σύντομο ορισμό κάθε μορφής του χωριστά. Επισημαίνονται, επιπλέον, περιοχές και δραστηριότητες που είτε είναι γνωστές για την προσφορά τους στο τουριστικό προϊόν του νομού είτε είναι περιορισμένες είτε -κάποιες από αυτές- είναι ακόμα άγνωστες.

Στο έκτο κεφάλαιο απαριθμούνται τα προγράμματα και οι τρόποι που βοηθούν στην προώθηση του εναλλακτικού τουρισμού. Η αύξηση της τουριστικής κίνησης επισημαίνεται ότι εξαρτάται κυρίως από τρεις παράγοντες: α) την καλή οικονομία των χωρών προέλευσης, β) την παγκόσμια ηρεμία, αλλά και την ηρεμία στις σχέσεις μεταξύ των κρατών και β) το φυσικό, δομημένο και πολιτιστικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής. Το πιο βασικό όμως είναι το περιβάλλον με την ευρεία έννοια της χώρας προορισμού, πράγμα που συνηγορεί στο να εντείνεται η ανάγκη να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στα έργα υποδομής και της προβολής της περιοχής, ώστε να αναδειχτεί το τουριστικό προϊόν.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η αντιμετώπιση του προβλήματος της εποχικότητας σε συνδυασμό με την γεωγραφική ανακατανομή της τουριστικής κίνησης και την ανάδειξη νέων περιοχών καθώς και η ετερογένεια στα κίνητρα των τουριστών και ακολούθως στην τουριστική ζήτηση, αποτέλεσαν τους βασικούς παράγοντες που συνετέλεσαν στην ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Το τουριστικό προϊόν συνεπώς διαφοροποιείται ώστε να απευθύνεται στις νέες ανάγκες της τουριστικής ζήτησης. Στα πλαίσια αυτά, η Αργολίδα συγκεντρώνει χαρακτηριστικά δυναμικού τουριστικού προορισμού συνδυάζοντας την εύκολη πρόσβαση από την Αθήνα με τα παραθεριστικά στοιχεία, τα ανεκτίμητα αρχαιολογικά και ιστορικά μνημεία, το ιδιαίτερο φυσικό κάλλος, την πλούσια παράδοση, τα εξαιρετικής ποιότητας τοπικά προϊόντα και την αδιαφιλονίκητη φιλοξενία των κατοίκων της, γεγονός που επιβεβαιώνεται από τον διαρκώς αυξανόμενο αριθμό επισκεπτών τόσο από την Ελλάδα όσο και από το εξωτερικό. Ωστόσο, χαρακτηρίζεται ως μία από τις περιοχές όπου η τουριστική δραστηριότητα είναι είτε περιορισμένη είτε με σχετικά μικρή βαρύτητα. Ο νομός παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει έχει πολλαπλές δυνατότητες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Για να ανταποκριθεί στις νέες αυτές προκλήσεις δεν πρέπει απλά και μόνο να επιλυθούν τα όποια προβλήματα υποδομών και εξυπηρέτησεων. Επιβάλλεται να αναζητηθεί και στη συνέχεια να υιοθετηθεί μια καινούργια άποψη που θα θέτει τα προβλήματα του περιβάλλοντος στο κέντρο του ενδιαφέροντος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	1
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο:

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ορισμός εναλλακτικού τουρισμού	5
2. Ιστορική αναδρομή των εναλλακτικών μορφών τουρισμού	5
2.1. Η πρώτη τουριστική περίοδος	5
2.2. Η δεύτερη τουριστική περίοδος	7
2.3. Η τρίτη τουριστική περίοδος	8
2.4. Η τέταρτη τουριστική περίοδος	9
2.5. Η σύγχρονη τουριστική περίοδο	11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1. Τουριστική ζήτηση	13
2. Τουριστική Προσφορά	14
3. Χαρακτηριστικά και προβλήματα της ανάπτυξης του μαζικού τουρισμού.....	15
4. Η ανάγκη για ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού.....	16
5. Εναλλακτικός Τουρισμός: Μορφές και χαρακτηριστικά	17
6. Οφέλη του εναλλακτικού τουρισμού για τους επιχειρηματίες, την τοπική κοινωνία και την εθνική οικονομία.....	19
7. Οφέλη για τον τουρίστα - επισκέπτη του εναλλακτικού τουρισμού.....	21
8. Δυσμενείς επιπτώσεις του εναλλακτικού τουρισμού	21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΓΟΛΙΔΑ

1. Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά του νομού.....	23
2. Ιστορική – πολιτισμική διαδρομή του νομού.....	23
3. Γεωγραφικά χαρακτηριστικά του νομού	32
4. Σημαντικοί φυσικοί πόροι	33
5. Καιρός και κλίμα της Αργολίδας	24
6. Οι τομείς παραγωγής	34
7. Εντοπισμός των σημαντικότερων προβλημάτων και χαρακτηριστικών του Νομού	35

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ 2000 – 2010

1. Γενικά	37
2. Αργολίδα και τουρισμός	38
2.1. Δυναμικότητα ξενοδοχειακών καταλυμάτων και κάμπινγκ στην Αργολίδα.....	42
2.2. Αφίξεις και διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα της Αργολίδας.....	45
2.3. Αφίξεις και διανυκτερεύσεις σε Camping της Αργολίδας	49
3. Σύγκριση της Αργολίδας με τους υπόλοιπους νομούς της Περιφέρειας	51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΡΓΟΛΙΔΑ

1. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην Αργολίδα	55
1.1. Αγροτουρισμός	55
1.2. Οικοτουρισμός	56
1.3. Επαγγελματικός τουρισμός.....	57
1.4. Πολιτιστικός τουρισμός	58
1.5. Μαθησιακός τουρισμός	59
1.6. Θρησκευτικός τουρισμός.....	60
1.7. Τουρισμός υγείας.....	61
1.8. Κοινωνικός τουρισμός	62
1.9. Θαλάσσιος τουρισμός	62
1.10.Αθλητικός τουρισμός	63
1.11.Γεωτουρισμός	63
1.12.Ορεινός-ορειβατικός τουρισμός	64
1.13.Περιπατητικός τουρισμός	65

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1. «Ελλάδα»: ιδανική χώρα για την ανάπτυξη και εξέλιξη του εναλλακτικού τουρισμού..	67
2. Προγράμματα στήριξης του εναλλακτικού τουρισμού	67
3. Δημόσιες Σχέσεις – Διαφήμιση	74
3.1. Παράγοντες που επηρεάζουν τους πελάτες και ο σωστός τρόπος προσέλκυσής τους...	74
3.2. Ορισμός «πελάτη»	75
3.3. Οι δημόσιες σχέσεις ως λειτουργία και ως μοχλός ανάπτυξης στις επιχειρήσεις του Εναλλακτικού Τουρισμού.....	76
3.4. Οι τρόποι προώθησης των επιχειρήσεων του εναλλακτικού τουρισμού.....	78
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	80
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	82
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	84

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ορισμός εναλλακτικού τουρισμού

Με τον όρο εναλλακτικός τουρισμός ορίζεται το σύνολο των ολοκληρωμένων τουριστικών υπηρεσιών, οι οποίες διακρίνονται από εξειδίκευση ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες και προτιμήσεις των πελατών τους, απευθύνονται σε ένα εξειδικευμένο κοινό, στηρίζονται σε οικολογικά ανεκτές και ήπιες δραστηριότητες, ενώ αναδεικνύουν χωρίς να καταστρέφουν τα φυσικά κάλλη μίας περιοχής.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού είναι η αναζήτηση της αυθεντικότητας και της επαφής με την φύση, η άρνηση των απρόσωπων τουριστικών πακέτων, η αποφυγή των κοσμικών παραλιών, ο συνδυασμός των διακοπών με την προσφορά εθελοντικής εργασίας και συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Επιπλέον, προσφέρει λύσεις σε προβλήματα της τουριστικής εποχικότητας. Θεωρείται μικρής κλίμακας ανάπτυξης του τουρισμού, που προέρχεται και οργανώνεται από τον τοπικό πληθυσμό ή τους τοπικούς φορείς και προσελκύει τουρίστες με ειδικά ενδιαφέροντα.

2. Ιστορική αναδρομή των εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Στην ιστορική εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου, που με όλες τις λεπτομέρειες αναφέρεται στην τουριστική βιβλιογραφία, υπάρχουν αναφορές που αποδεικνύουν ότι μερικές εναλλακτικές μορφές τουρισμού αναπτύχθηκαν από τους πρώτους χρόνους των θεωρουμένων, με τα σημερινά κριτήρια, τουριστικών δραστηριοτήτων και μάλιστα μερικές από αυτές αποτελούσαν και τη μοναδική, τότε, τουριστική δραστηριότητα.

Πριν όμως από τη χρονολόγηση αυτών των εναλλακτικών μορφών και επειδή πολλοί συγγραφείς, όπως ήδη αναφέρθηκε, χαρακτηρίζουν όλες τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού σαν «νέες» κρίνεται σκόπιμο να διευκρινιστεί ότι ο όρος αυτός χρησιμοποιήθηκε στη δεκαετία του 1970 για να περιγράψει τις, πράγματι νέες εναλλακτικές μορφές τουρισμού που στην ολότητά τους αποτελούν το λεγόμενο ήπιο ή μαλακό ή εναλλακτικό τουρισμό που δημιουργήθηκε για να αντιμετωπιστεί ο σκληρός μαζικός τουρισμός και οι δυσμενείς περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις του, όπως και ο απανθρωπισμός του βιομηχανοποιημένου και πακεταρισμένου τουρισμού.

Κατά συνέπεια και κατά την κρατούσα γνώμη, υπάρχουν νέες μορφές Τουρισμού, αλλά όλες οι εναλλακτικές τουριστικής μορφής δεν είναι νέες. Στις 90 περίπου μορφές τουρισμού που προσδιορίζει ο S. W. Boyd υπάρχουν και κύριες (επικρατούσες σε έναν τόπο) και εναλλακτικές μορφές. Και μερικές από αυτές έχουν ρίζες που χάνονται στην αρχαιότητα, ενώ άλλες δημιουργήθηκαν τα τελευταία χρόνια. Και όλες βάσει της αρχής της εναλλακτικότητας και των γενικών τουριστικών χαρακτηριστικών τους, μπορούν να αλληλοαντικαθίστανται και να χαρακτηρίζονται ανάλογα με το μέγεθος τους στο τοπικό περιβάλλον, κύριες ή εναλλακτικές. (Σφακιανάκης Μ., *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*)

2.1. Η πρώτη τουριστική περίοδος

Οι κυριότερες εναλλακτικές μορφές τουρισμού που έχουν τις ρίζες τους στην αρχαιότητα και εξελίχθηκαν στα προ Χριστού χρόνια, παράλληλα με το όλο τουριστικό φαινόμενο, είναι ο τουρισμός αναψυχής, ο επαγγελματικός τουρισμός (επαγγελματικά ταξίδια

και συνεδριακός τουρισμός), ο πολιτιστικός, ο θρησκευτικός, ο αθλητικός και ο ιαματικός τουρισμός. Οι μορφές αυτές πρωτοεμφανίστηκαν (με ευρύτερα από τα σημερινά κριτήρια) στην Αρχαία Αίγυπτο, στη Μεσοποταμία (Σουμέριοι, Βαβυλώνιοι και Ασσύριοι), στην Αρχαία Ελλάδα, στην Περσία και στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία (στην προ Χριστού περίοδο της).

Επαγγελματικά ταξίδια κάνουν οι Αιγύπτιοι και οι Ασσύριοι δημόσιοι υπάλληλοι που μετακινούνται για κρατικές υποθέσεις. Είναι γνωστό επίσης ότι οι Αιγύπτιοι έκαναν ημερήσιες εκδρομές στις όχθες του Νείλου όπου και ελούοντο, εξασκούσαν δηλαδή ένα είδος παραποτάμιου τουρισμού.

Ο συνεδριακός τουρισμός αναπτύχθηκε στην Αρχαία Ελλάδα με το θεσμό των Αμφικτιονικών που, ως γνωστό, ήταν συγκεντρώσεις αντιπροσώπων των γειτονικών ελληνικών φύλων και αργότερα των γειτονικών πόλεων - κρατών για επίλυση θρησκευτικών, πολιτικών, πολεμικών, φορολογικών, τοπικών και κοινού ενδιαφέροντος προβλημάτων. Η πρώτη Αμφικτιονία ήταν εκείνη των Θερμοπυλών το 1522 π.Χ. ενώ αργότερα γινόταν σε τακτά χρονικά διαστήματα Αμφικτιονίες στους Δελφούς, στη Βοιωτία, στον Πόρο και στη Δήλο.

Στην τελευταία προ Χριστού χιλιετία αναπτύσσεται κυρίως στην Αρχαία Ελλάδα ο αθλητικός και ο θρησκευτικός τουρισμός.

Ο αθλητικός τουρισμός ήταν τα ταξίδια των Αρχαίων Ελλήνων για να μεταβούν στους τόπους των μεγάλων πανελληνίων πανηγυρικών αγώνων που γινόταν για να τιμήσουν τους θεούς τους. Τέτοιοι αγώνες ήταν τα Ολύμπια, οι γνωστοί Ολυμπιακοί αγώνες, που γινόταν στην Ολυμπία προς τιμήν του Δία, τα Πύθια που γινόταν στους Δελφούς προς τιμήν του Απόλλωνα, τα Ίσθια που γινόταν στον Ισθμό της Κορίνθου προς τιμή του Ποσειδώνα και τα Νεμέα που γινόταν στη Νεμέα προς τιμήν της Δήμητρας.

Ο θρησκευτικός τουρισμός ήταν τα ταξίδια των Αρχαίων Ελλήνων για να μεταβούν στις μεγάλες θρησκευτικές εορτές προς τιμήν των θεών τους. Τέτοιες γιορτές ήταν οι Διονυσιακές γιορτές προς τιμήν του Διονύσου, τα Ελευσίνια μυστήρια προς τιμή της Δήμητρας και της Περσεφόνης, τα Παναθήναια προς τιμήν της Αθηνάς και πλήθος άλλων μικρότερων γιορτών προς τιμή άλλων θεών ή ημιθέων ή και θνητών ηρώων.

Χαρακτηριστική είναι η σύνδεση αθλητικού και θρησκευτικού τουρισμού της εποχής εκείνης αφού οι αθλητικοί αγώνες γινόταν προς τιμή των Θεών.

Οι πρώτοι ταξιδιώτες-τουρίστες και πρωτοπόροι του περιηγητικού τουρισμού θεωρούνταν ο Ηρόδοτος (480-421 π.Χ.) και ο Πausανίας ο Περιηγητής (2ος π.Χ. αιώνας) που εκτός από γεωγράφοι και ιστορικοί, ήταν και οι πρώτοι συγγραφείς τουριστικών οδηγιών. Όσον αφορά τον ιαματικό τουρισμό και αυτός αναπτύχθηκε στην Αρχαία Ελλάδα και η ύπαρξη και η χρήση των ιαματικών πηγών για θεραπευτικούς σκοπούς αναφέρεται από πολλούς ιστορικούς, γεωγράφους και φιλοσόφους της εποχής (Αριστοτέλης, Στράβων, Πλούταρχος, Ηρόδοτος, Ιπποκράτης κ.λπ.). Είναι γνωστά τα Ασκληπιεία, τα πρώτα κέντρα υγείας, που δημιουργήθηκαν γύρω από τις θερμομεταλλικές πηγές. Η λουτροθεραπεία παίρνει μεγάλες διαστάσεις κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους και ιδρύονται οι πρώτες λουτροπόλεις.

Η θαλασσοκρατία των ελληνικών φύλων (Φοίνικες, Κρήτες, Αθηναίοι κ.λπ.) και των Ρωμαίων αργότερα και τα πολλά θαλάσσια ταξίδια, δεν στοιχειοθετούν φυσικά καμιά μορφή θαλάσσιου τουρισμού αφού όλα τα ταξίδια γινόταν για αυστηρούς κερδοσκοπικούς εμπορικούς και στρατιωτικούς σκοπούς.

Αντίθετα σαν μορφή πολιτιστικού τουρισμού σε συνδυασμό με τουρισμό αναψυχής μπορούν να θεωρηθούν τα ταξίδια επίσκεψης των επτά θαυμάτων του τότε γνωστού κόσμου μεταξύ των οποίων και η Αρχαία Έφεσος, την οποία επισκεπτόταν ετησίως 700.000 τουρίστες για διασκέδαση και πολιτιστικές δραστηριότητες. (Σφακιανάκης Μ., *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*)

2.2. Η δεύτερη τουριστική περίοδος

Η περίοδος από τη γέννηση του Χριστού μέχρι και το πρώτο μισό του 19 αιώνα (1850) περιλαμβάνει, ως γνωστόν, μικρότερες ιστορικές περιόδους, οι κυριότερες των οποίων είναι:

- Η μετά Χριστόν περίοδος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας μέχρι την πτώση της (300 μ.Χ.)
- Η περίοδος της Βυζαντινής αυτοκρατορίας στην Ανατολική Ευρώπη (300 - 1453 μ.Χ.)
- Η περίοδος του Μεσαίωνα στη Δυτική Ευρώπη (300- 1308 μ.Χ.)
- Η περίοδος της Αναγέννησης (1305 - 1618)²⁵
- Η ευρύτερη περίοδος της Γαλλικής επανάστασης και των Ναπολεόντειων πολέμων.

Κατά τη διάρκεια των περιόδων αυτών, που από πολλούς συγγραφείς θεωρούνται τουριστικά ανενεργές, δεν παρουσιάστηκαν νέες μορφές τουρισμού, αλλά δεν έπαψε να υπάρχει τουριστική δραστηριότητα. Κυρίως με τη μορφή του προϋπάρχοντος θρησκευτικού, αθλητικού, ιαματικού τουρισμού και των επαγγελματικών ταξιδιών. Οι επικρατούσες τότε συνθήκες των συνεχών πολέμων μεταξύ των Κρατών της Ευρώπης και των συνεχών εθνικών ανακατατάξεων, της διάσπαρτης κοινωνικής αναταραχής, της ανασφάλειας των ταξιδιών λόγω της έντονης ληστρικής και πειρατικής δράσης, του καθεστώτος της φεουδαρχίας, του θεοκρατισμού με τους σχολαστικούς κανόνες και τους δογματικούς τύπους που επέβαλε η Δυτική Εκκλησία, της έλλειψης δρόμων, συγκοινωνιακών μέσων, του τουριστικής υποδομής και διαθέσιμου εισοδήματος και της γενικής κατάστασης όπου οι μεμονωμένοι άνθρωποι αλλά και ολόκληροι λαοί επεδίωκαν απλώς να επιβιώσουν, όλες αυτές οι συνθήκες δεν επέτρεπαν να εκδηλωθεί μια σοβαρή τουριστική δραστηριότητα.

Οι ίδιες όμως συνθήκες επέβαλαν να δημιουργηθούν έργα, να εκδηλωθούν ενέργειες και να καθιερωθούν διαδικασίες και πρακτικές, που αν και εξυπηρετούσαν σκοπούς μη τουριστικούς, απεδείχθησαν εκ των υστέρων σαν οι πρώτοι θεμέλιοι λίθοι της μελλοντικής τουριστικής υποδομής (οδικά δίκτυα, θαλάσσια ταξίδια, καταλύματα, καινούργιοι τόποι).

Κατά την μετά Χριστόν περίοδο της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας ολοκληρώθηκε και λειτούργησε το πρώτο οργανωμένο και εποπτευόμενο οδικό δίκτυο, με θέσεις ανάπαυσης κάθε 40-50 χιλιόμετρα που χρησιμοποιούσαν οι κρατικοί υπάλληλοι και οι στρατιωτικοί αλλά αργότερα και οι απλοί πολίτες που δια διάφορους λόγους ταξίδευαν. Την ίδια περίοδο κατασκευάζονταν πανδοχεία κατά μήκος του οδικού δικτύου με δυνατότητα διαμονής και διατροφής ανθρώπων και ζώων, ενώ για πρώτη φορά θεσπίζονται οι ημέρες αργίας και ανάπαυσης. Ο ιαματικός τουρισμός κατά κύριο λόγο, αλλά και ο αθλητικός και θρησκευτικός τουρισμός ήταν σε ανάπτυξη ενώ οι κάτοικοι πολλών ρωμαϊκών πόλεων αρχίζουν να εκδηλώνουν πολιτιστικές δραστηριότητες, επισκεπτόμενοι τις τότε πολιτιστικές πόλεις της Ελλάδας και της Ανατολής.

Κατά τη Βυζαντινή περίοδο στην Ανατολική Ευρώπη δεν υπήρξε αυτοτελής τουριστική δραστηριότητα. Στην αρχή της περιόδου επικρατούσαν οι μετακινήσεις κληρικών για διάδοση της νέας χριστιανικής θρησκείας και τα μοναστήρια και οι ξενώνες των εκκλησιών πρόσφεραν υπηρεσίες διαμονής και διατροφής που αργότερα απολάμβαναν και άλλοι κρατικοί υπάλληλοι και απλοί ταξιδιώτες.

Χαρακτηριστική άνοδος στις μετακινήσεις πιστών στους Αγίους τόπους προκάλεσε η εύρεση του Τίμιου Σταυρού και ο ευπρεπισμός του Λόφου της Σταύρωσης.

Στη Δυτική Ευρώπη κατά την περίοδο του Μεσαίωνα (300-1308 μ.Χ.) αλλά και κατά την περίοδο της Αναγέννησης (1308-1618) λόγω των συνθηκών που επικρατούσαν και που αναφέρθηκαν παραπάνω, δεν μπορεί επίσης να γίνει σοβαρός λόγος για τουριστική ανάπτυξη.

Τα ταξίδια που γινόταν τότε ήταν κυρίως τα ταξίδια προσκυνητών προς τους Αγίους Τόπους, τα ταξίδια των εμπόρων και αργότερα τα ταξίδια των εξερευνητών. Πρέπει όμως να τονιστεί ότι τα ταξίδια αυτά ήταν δύσκολα, ακριβά και επικίνδυνα. Κάθε ταξίδι ήταν σωστό κατόρθωμα και το επιχειρούσαν μόνο οι τολμηροί, οι πλούσιοι και οι τυχοδιώκτες που

συνήθως ήταν έμποροι, σταυροφόροι και προσκυνητές, διπλωμάτες και κατάσκοποι, ιεραπόστολοι, αρχαιολόγοι, γεωγράφοι και θηρευτές θησαυρών.

Στην περίοδο από 1618 μέχρι το 1850, το ευρωπαϊκό σκηνικό δεν άλλαξε πολύ από τουριστική άποψη. Η Γαλλική επανάσταση και οι Ναπολεόντειοι πόλεμοι προκάλεσαν πολιτικές, εθνικές, κοινωνικές και οικονομικές ανακατατάξεις αλλά η τουριστική άνθηση δεν ήλθε. Παρόλα αυτά πρέπει να σημειωθεί ότι στην περίοδο αυτή εμφανίζονται τα οργανωμένα πλέον ξενοδοχεία, γενικεύεται η χρήση του ατμοκίνητου σιδηροδρόμου, γίνονται οδικά δίκτυα που συνδέουν τις πόλεις μεταξύ τους, εμφανίζονται τα πρώτα εστιατόρια, γράφονται πολλοί τουριστικοί οδηγοί και εκδηλώνεται η επιθυμία συνεχώς και περισσότερων ανθρώπων και όχι μόνο των προνομιούχων, να ταξιδέψουν. Οι προσπάθειες οργάνωσης των ταξιδιών γίνονται πραγματικότητα και δειλά-δειλά εμφανίζονται οι πρώτες μορφές του οργανωμένου τουρισμού και των τουριστικών πακέτων. (Σφακιανάκης Μ., *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*)

2.3. Η τρίτη τουριστική περίοδος

Από τα χαρακτηριστικά της περιόδου από το 1850 μέχρι το 1950, τα οποία περιγράφονται αναλυτικά στην ιστορία της εξέλιξης του τουριστικού φαινομένου. Θα μπορούσε κάποιος να σταχυολογήσει τα παρακάτω, για να τα συσχετίσει με τις νέες εναλλακτικές μορφές τουρισμού που εμφανίστηκαν ή που ενισχύθηκαν.

- Η καθιέρωση του λεγόμενου «Grand Tour» που από νωρίτερα είχε αρχίσει, του ταξιδιού δηλαδή που έκαναν οι γόννοι των αριστοκρατικών και πλουσίων οικογενειών της Γαλλίας, της Μεγάλης Βρετανίας και αργότερα των ΗΠΑ, για να συμπληρώσουν την ακαδημαϊκή τους μόρφωση και την κοινωνική τους συγκρότηση, επισκεπτόμενοι τις ιστορικές πόλεις της Ευρώπης που εθεωρούντο τότε κέντρα γραμμάτων και εμπορίου, όπως το Παρίσι, η Ρώμη, η Φλωρεντία κ.λπ. Τα ταξίδια αυτά ήταν μια μορφή περιηγητικού τουρισμού, με έντονα τα χαρακτηριστικά του πολιτιστικού και του μορφωτικού τουρισμού. Παρόμοια σχεδόν ήταν τα ταξίδια που οργάνωναν αργότερα πολλά Ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια, στα πλαίσια μορφωτικών και εξερευνητικών προγραμμάτων, με αποστολές στους αρχαιολογικούς χώρους για ανασκαφές ή σε άλλα μέρη για μελέτη διαφόρων ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.
- Η αλματώδης ανάπτυξη των μεταφορικών μέσων και η παράλληλη ανάπτυξη των οδικών δικτύων. Η χρήση του σιδηροδρόμου αποτελεί συνήθη τακτική, το αυτοκίνητο μπαίνει σιγά-σιγά στην αγορά των μετακινήσεων, ενώ στο τέλος της περιόδου εμφανίζεται δυναμικά το αεροπλάνο. Τα ταξίδια, εμπορικά ή τουριστικά, γίνονται ασφαλέστερα, γρηγορότερα και οικονομικότερα και προ παντός προσιτά στο ευρύ κοινό.
- Η θεαματική ανάπτυξη των ξενοδοχείων από απόψεως κατασκευής, μεγέθους και χωρητικότητας, πλήθους, βοηθητικών εγκαταστάσεων, εξοπλισμού αλλά και από απόψεως εξυπηρέτησης του πελάτη.
- Η καθιέρωση του θεσμού των πληρωμένων διακοπών, πρώτα στη Γαλλία (1936) και μετά στις λοιπές Ευρωπαϊκές χώρες. Αυτό επιτρέπει στο μέσο εργαζόμενο πολίτη να ταξιδεύει ευκολότερα.
- Η εμφάνιση των πρώτων οργανωτών ταξιδιών (Tour operators και ταξιδιωτικών γραφείων) με πρωτοπόρο τον Thomas Cook που εμπορευματοποιεί σε μεγάλη κλίμακα τα τουριστικά πακέτα. Ο οργανωμένος τουρισμός εδραιώνεται και λόγω της χαμηλής σχετικά τιμής των πακέτων, προαναγγέλλεται ο μαζικός τουρισμός.
- Η ίδρυση και οργάνωση παράκτιων και ορεινών θέρετρων, η ανάπτυξη λουτροπόλεων και η καθιέρωση ορισμένων περιοχών σαν τουριστικών προορισμών της νέας μόδας (Κυανή ακτή, Ιταλία, Ισπανία κ.λπ.). Ο παράκτιος, ο ορεινός ο φυσιολατρικός τουρισμός,

διαφοροποιούνται από τον γενικό περιηγητικό τουρισμό και εμφανίζονται σαν νέες μορφές τουρισμού.

- Η γενίκευση του θεσμού των εκθέσεων σε πολλές ευρωπαϊκές πόλεις και η εμφάνιση των Διεθνών Εκθέσεων που προσελκύουν μεγάλο πλήθος επισκεπτών των οποίων οι τουριστικές δραστηριότητες συγκροτούν τον εκθεσιακό τουρισμό, μια νέα εναλλακτική μορφή τουρισμού.
- Η δυναμική είσοδος των ΗΠΑ στην τουριστική αρένα που δίδει μεγαλύτερη διάσταση στο τουριστικό φαινόμενο. Τα θαλάσσια ταξίδια με τα καινούργια μεγάλα και ταχυκίνητα πλοία μεταξύ Ευρώπης και ΗΠΑ, επιτρέπουν την εμφάνιση του διηπειρωτικού τουρισμού που σήμερα στηρίζουν αποκλειστικά τα αεροπλάνα.
- Η συνειδητοποίηση της οικονομικής και κοινωνικής διάστασης του τουρισμού, που αφυπνίζει και τα κράτη που σπεύδουν να ιδρύσουν Δημόσιους Τουριστικούς Φορείς και τους τουριστικούς επιχειρηματίες που προσπαθούν να παράγουν νέα τουριστικά προϊόντα, αλλά και τους πολίτες που διεκδικούν πλέον δυναμικά το κοινωνικό αγαθό του τουρισμού. (Σφακιανάκης Μ., *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*)

2.4. Η τέταρτη τουριστική περίοδος

Η περίοδος αυτή που αρχίζει από το τέλος του Β' Παγκόσμιου πόλεμου - και ειδικά για τη χώρα μας από το 1950 - για κάποιους τελειώνει το 1980 και για άλλους η περίοδος αυτή συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Είναι η περίοδος του τουριστικού boom. Της γρήγορης δηλαδή αύξησης ή άνθησης ή έκρηξης ή γιγάντωσης (με την ευρεία έννοια του όρου) του τουριστικού φαινομένου. Η γιγάντωση αυτή έχει αποδειχθεί και εκφράζεται με αριθμούς και αιτιολογείται από τη μελέτη των πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών, τεχνολογικών, πολιτιστικών και ψυχολογικών παραγόντων ή αιτίων που την προκάλεσαν.

Υπενθυμίζοντας αυτούς τους αριθμούς και τους παράγοντες, σημειώνεται περιληπτικά ότι η γενική εκτίμηση της ποσοτικής αύξησης του τουρισμού, από το 1950 μέχρι το 1980, είναι ότι τα τουριστικά μεγέθη δεκαπλασιάστηκαν ή και εικοσαπλασιάστηκαν, ενώ σαν κυριότερες αιτίες αυτής της αύξησης μπορούν να αναφερθούν οι εξής:

- Η ανάπτυξη των συγκοινωνιών και όλων των μεταφορικών μέσων (αυτοκινήτων, πλοίων, σιδηροδρόμων) κυρίως όμως η χρήση των αεριωθουμένων αεροσκαφών που με τη μεγάλη ταχύτητα τους (ίση ή και μεγαλύτερη αυτής του Ήχου) ελαχιστοποίησαν τον χρόνο και την απόσταση μεταξύ των τόπων προέλευσης και προορισμού των τουριστών.
- Η αύξηση των ημερών των πληρωμένων διακοπών και το υποχρεωτικό της χορήγησής τους. Στις περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες σήμερα, χορηγούνται στους εργαζομένους 5 κατά μέσο όρο εβδομάδες διακοπών, παραπάνω από τις 8 - 14 επίσημες αργίες και τα 52 σαββατοκύριακα του χρόνου. Στις ΗΠΑ μάλιστα χορηγούνται και 13 ημέρες ασθένειας οι οποίες και μεταφέρονται στον επόμενο χρόνο αν δε χρησιμοποιηθούν τον προηγούμενο.
- Η αύξηση των εισοδημάτων των εργαζομένων και η σχετική μείωση των τιμών πολλών τουριστικών προϊόντων και κυρίως εκείνων του οργανωμένου τουρισμού (τουριστικών πακέτων).
- Το ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης των πολιτών και η αύξηση του αριθμού εκείνων με πανεπιστημιακή εκπαίδευση, δεδομένου ότι συγκριτικές μελέτες έδειξαν ότι η τουριστική δραστηριότητα των ανθρώπων αυξάνεται ανάλογα με την εκπαίδευσή τους.
- Η διεύρυνση του εύρους ηλικιών των ανθρώπων που κάνουν τουρισμό και η είσοδος στην τουριστική αγορά των «ενεργών» συνταξιούχων, των ανθρώπων της 3ης ηλικίας και ομάδων πληθυσμού που είχαν αποκλεισθεί από την αγορά αυτή τα προηγούμενα χρόνια (φτωχοί και άτομα με ειδικές ανάγκες).

- Η αναγνώριση του τουρισμού σαν κοινωνικού αγαθού και η ανάληψη της υποχρέωσης της πολιτείας να προωθήσει την τουριστική ανάπτυξη και να κάνει τα τουριστικά προϊόντα προσιτά σε όλους.
- Η ευρεία εμπορευματοποίηση του τουρισμού από τους τουριστικούς επιχειρηματίες, για κερδοσκοπικούς φυσικά λόγους, οι οποίοι εφαρμόζουν όλους τους νόμους και τα μέσα της αγοράς, των πωλήσεων και του marketing για να αυξήσουν τον αριθμό των τουριστών / πελατών τους.
- Η αύξηση των κοινωνικών, οικογενειακών, ατομικών αναγκών και των ψυχοσωματικών επιβαρύνσεων και συμπλεγμάτων που ωθούν τους ανθρώπους να κάνουν τουρισμό, οι οποίοι ζώντας κυρίως σε αστικά κέντρα με το πρότυπο της κυψελοειδούς ζωής, καταπιέζονται και ασφυκτιούν και η μόνη διέξοδος τους είναι να αναζητήσουν, μέσω του τουρισμού, την ελευθερία τους στην εξοχή, στη θάλασσα, στα βουνά, στις ρίζες τους, στο παρελθόν τους, για να βρουν την πνευματική και σωματική τους ισορροπία.

Όμως ο τουρισμός αναπτύχθηκε υπερβολικά. Πολλές φορές, μάλιστα, άναρχα, ανεξέλεγκτα, ληστρικά και ανησυχητικά. Παραστράτησε και παραμορφώθηκε. Έχασε τη ανθρωπρέπεια, την ομορφιά και το στοιχείο της ελευθερίας του. Έγινε μια σκληρή, απρόσωπη και υλιστική βιομηχανία. Ο τουρισμός «χάριν του ειδέναι» έγινε τουρισμός «χάριν του κερδίζειν».

Το νέο πρόσωπο του τουρισμού το ονόμασαν μαζικό τουρισμό που στην πράξη σημαίνει υπερβολική συγκέντρωση τουριστών(τουριστικού φορτίου) σε ένα τόπο (τουριστικό προορισμό) και κατά τη διάρκεια της τουριστικής εποχής (χρονική και τοπική υπερφόρτωση), με αποτέλεσμα να καταστρέφεται το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, να μειώνεται η ποιότητα των τουριστικών υπηρεσιών και να επιβαρύνεται ο ντόπιος πληθυσμός.

Και για να επανέλθουμε στο θέμα μας, δηλαδή στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού κατά την περίοδο αυτή, πρέπει να επισημάνουμε ότι όλες σχεδόν οι προϋπάρχουσες εναλλακτικές μορφές ακολούθησαν τη γενική πορεία της γιγάντωσης του τουρισμού. Μερικές μορφές, όπως για παράδειγμα ο παράκτιος τουρισμός στις θερμές και νησιωτικές χώρες, ο χιονοδρομικός τουρισμός στα χειμερινά θέρετρα της Ευρώπης και ο θρησκευτικός τουρισμός κατά τη διάρκεια μεγάλων θρησκευτικών εκδηλώσεων, συχνά ταυτίζονται με το μαζικό τουρισμό. Άλλες μορφές μεγεθύνθηκαν χωρίς να γιγαντωθούν και ελάχιστες (αν κάποιες) διατήρησαν το προηγούμενο μέγεθός τους. Πολλές επίσης μορφές άλλαξαν τα χαρακτηριστικά τους, ολοκληρούμενες ή και διαφοροποιούμενες. Και φυσικά υπήρξαν και νέες μορφές τουρισμού.

Ο αγροτουρισμός αναπτύσσεται στις ΗΠΑ το 1960 και καθιερώνεται σαν εναλλακτική μορφή τουρισμού με δύο παραλλαγές (αγροτουρισμός και αγροτικός τουρισμός).

Ο ιαματικός τουρισμός γίνεται μέρος του ευρύτερου τουρισμού υγείας που παίρνει τη σημερινή μορφή του κατά την περίοδο αυτή.

Από τον επαγγελματικό τουρισμό, ο τουρισμός κινήτρων καθιερώνεται στις ΗΠΑ μετά το 1960 στην προσπάθεια αύξησης των πωλήσεων.

Ο τουρισμός του διεθνούς jet set καθιερώνεται με την καθιέρωση των αεριωθουμένων αεροσκαφών από τα οποία πήρε και το όνομά του.

Ο τουρισμός των ορεινών σπορ (καταβάσεις ποταμών - αιωροπτερισμός) αναπτύχθηκε παράλληλα με την εμφάνιση και τη βελτίωση των μηχανικών μέσων με τα οποία εξασκείται.

Ο θαλάσσιος τουρισμός γίνεται προσιτός και στο μέσο τουρίστα λόγω μείωσης των τιμών των προϊόντων του. Ο περιπατητικός τουρισμός αναπτύσσεται θεαματικά μετά το 1970 και επισημοποιείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση μετά τη χάραξη και σήμανση των 8 Ευρωπαϊκών μονοπατιών (EI έως E8) εκ των οποίων τα E4 και E6 καταλήγουν στη χώρα μας.

Την ίδια περίοδο παρατηρείται η τάση μετακίνησης ή ταξιδιών προς τις θερμές περιοχές κυρίως εκ μέρους των ηλικιωμένων και των συνταξιούχων, οι οποίοι εξασκούν τον τουρισμό παραχείμασης.

Τέλος πρέπει να επισημανθεί ότι το 1970 όλοι μιλούσαν για τον κοινωνικό τουρισμό, ο οποίος πράγματι αναπτύχθηκε. Δε μιλούσαν για τον τουρισμό ατόμων με ειδικές ανάγκες που καθιερώθηκε στην επόμενη τουριστική περίοδο. Ούτως εχόντων των πραγμάτων η εξέλιξη του τουρισμού με τις διάφορες μορφές του, έφθασε στο έτος 1980 το οποίο συνδέθηκε με την αναθεώρηση της τουριστικής ιδέας και της μέχρι τότε τουριστικής πρακτικής. Και τότε άρχισε η τελευταία τουριστική περίοδος, η λεγόμενη σύγχρονη τουριστική περίοδος. (Σφακιανάκης Μ., *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*)

2.5. Η σύγχρονη τουριστική περίοδος

Μαζικοποίηση τουρισμού υπάρχει, όχι όταν ο αριθμός των τουριστών αυξάνεται, αλλά όταν οι τουρίστες ανισοκατανέμονται στο χρόνο και στον τόπο. Και πρέπει να διευκρινιστεί ότι κανένας δεν υποστήριξε ποτέ ότι αυτό καθεαυτό το τουριστικό φορτίο πρέπει να περιοριστεί. Η αύξηση του αριθμού των τουριστών πάντα είναι επιθυμητή. Η συνεχής τουριστική ανάπτυξη πάντα είναι επιθυμητή. Δεν είναι όμως επιθυμητή ούτε η εκδήλωση της τουριστικής δραστηριότητας κατά τη διάρκεια της θερινής μόνο περιόδου και μόνο στους τουριστικούς προορισμούς και ούτε η άναρχη, ανεξέλεγκτη και απρογραμματίστη τουριστική ανάπτυξη. Γιατί η εκδήλωση της τουριστικής δραστηριότητας μόνο κατά τη θερινή περίοδο δημιουργεί το πρόβλημα της τουριστικής εποχικότητας και η συγκέντρωση των τουριστών σε ορισμένους μόνο τόπους, τους τουριστικούς προορισμούς, έχει σαν αποτέλεσμα οι τόποι αυτοί να υπεραναπτύσσονται τουριστικά, συχνά άναρχα και ανεξέλεγκτα, να υπερεκμεταλλεύονται από τους τουριστικούς επιχειρηματίες, συχνά ληστικά και εξαντλητικά και τελικά να αποστερούνται τους πόρους τους, συχνά οριστικά και μη αναστρέψιμα, για να εγκαταλειφθούν τότε και να αναζητηθούν νέοι προορισμοί που παράγουν νέα τουριστικά προϊόντα. Οι επιχειρηματίες φεύγουν με τα κέρδη τους και ο ντόπιος πληθυσμός και ο τόπος τους μένουν με τα σημάδια της καταστροφής.

Σήμερα ο μαζικός τουρισμός κατηγορείται και χαρακτηρίζεται σαν τερατούργημα και σαν μια τουριστική τακτική που δεν έχει στην ουσία κανένα αντισταθμιστικό όφελος για τον τουριστικό προορισμό, τον ντόπιο πληθυσμό και το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.

Ο τουριστικός προορισμός υπερφορτώνεται από τουριστικές εγκαταστάσεις, που δεν ανήκουν στο ντόπιο πληθυσμό αλλά ανήκουν και διευθύνονται από μητροπολιτικά κέντρα που επιδιώκουν μόνο το κέρδος, για τη μεγιστοποίηση του οποίου εφαρμόζουν νόμους και κανόνες της αγοράς και του marketing που επιτείνουν το πρόβλημα της μαζικοποίησης και από αυτό το κέρδος ελάχιστο μόνο ποσοστό χρησιμοποιείται τοπικά προς όφελος της τοπικής ανάπτυξης και του ντόπιου πληθυσμού. Και ακόμη χειρότερα, δεν χρησιμοποιούνται τα τοπικά προϊόντα, αλλά συχνά εισάγονται ξένα, προερχόμενα από τους τόπους των επιχειρηματιών για να ενισχύουν τις αγορές τους. Χρησιμοποιούνται όμως, και μάλιστα καταχρηστικά, οι πόροι που δεν εισάγονται. Ο κάτοικος ενός ελληνικού νησιού π.χ. υδροδοτείται ορισμένες μόνο ώρες την ημέρα, όταν ο τουρίστας του κοντινού ξενοδοχείου ξοδεύει όσο νερό θέλει και όπως θέλει, ακόμη και για να παίξει.

Ο ντόπιος πληθυσμός χρησιμοποιείται τόσο όσο το απαιτούν οι ανάγκες των επιχειρηματιών. Συνήθως μερικά και εποχιακά. Και βεβαίως αυξάνεται η απασχόληση και οι εργαζόμενοι έχουν ένα πρόσθετο εισόδημα (επιχείρημα των υποστηρικτών των επιχειρηματιών) αλλά μακροχρόνια το μόνο που κερδίζουν είναι να υπηρετούν ξένα συμφέροντα. Ο τόπος αναπτύσσεται τόσο και μόνο όσο το απαιτούν οι ανάγκες εξυπηρέτησης των τουριστών.

Οι φυσικοί και οι πολιτιστικοί πόροι εμπορευματοποιούνται και υπερεκμεταλλεύονται χωρίς να λαμβάνονται μέτρα προστασίας και αειφορίας τους. Και όλα αυτά γίνονται δεκτά

από την πολιτεία χάριν του άμεσου, καθαρού και χειροπιαστού συναλλαγματικού οφέλους το οποίο δυστυχώς σήμερα δεν αποτελεί, υποχρεωτικά, εθνικό εισόδημα αφού μπορεί να μεταφέρεται όπου επιθυμούν οι επιχειρηματίες μέσα στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι δυσμενείς επιδράσεις αυτού του μαζικού τουρισμού στο περιβάλλον και στο ντόπιο πληθυσμό και τα αδιέξοδα που δημιούργησε η τουριστική ανάπτυξη που εξυπηρετεί το είδος αυτό του τουρισμού, άρχισαν να γίνονται ορατές και μετρήσιμες στη δεκαετία του 1970 και αργότερα έγιναν πειστικές και απαράδεκτες.

Τότε πολλές ομάδες ανθρώπων έκρουσαν τον κώδωνα του κινδύνου και προσπάθησαν να πάρουν προστατευτικά μέτρα. Στις ομάδες αυτές περιλαμβάνονταν μελετητές και ερευνητές τουρισμού, καθηγητές και συγγραφείς, οικολόγοι, οι οπαδοί του Πράσινου Κινήματος (πράσινοι), διάφορες περιβαλλοντικές οργανώσεις, γιατροί και άνθρωποι που ανησυχούσαν για τους κινδύνους της υγείας που ενυπάρχουν στο μαζικό τουρισμό (ηλιοθεραπεία, αφροδίσια νοσήματα, AIDS κ.λπ.), κοινωνιολόγοι που ανησυχούσαν για την αλλοίωση των τοπικών κοινωνιών, άνθρωποι που απέρριπταν το τουριστικό μπούγιο, τον τουρισμό των 4S και τον «κονσερβοποιημένο» οργανωμένο τουρισμό και πολλοί θεωρητικοί που έβλεπαν να αλλοιώνεται η τουριστική ιδέα, η ανθρωπρέπεια του και το στοιχείο της ελευθερίας του τουριστικού κινήματος.

Όλοι αυτοί οι άνθρωποι χωρίς να αμφισβητούν τις πολλές πράγματι ευμενείς επιδράσεις του τουρισμού και χωρίς να επιδιώκουν να μειωθεί ο ρυθμός και η ενθάρρυνση της τουριστικής ανάπτυξης, πρότειναν να επανεξεταστεί και να επαναξιολογηθεί ο τρόπος εκδήλωσης και άσκησης του τουριστικής δραστηριότητας και συγκεκριμένα πρότειναν να ληφθούν άμεσα μέτρα αντιμετώπισης του τερατουργήματος του μαζικού τουρισμού. Έτσι δημιουργήθηκε μια τάση, που αργότερα έγινε συμπεριφορά πολλών τουριστών, τουριστικών φορέων και μελετητών, που άρχισαν να αναζητούν πιο φιλικές και ήπιες προς το περιβάλλον και πιο ανθρωποκεντρικές μορφές τουρισμού, μορφές που στο σύνολό τους συγκροτούν το λεγόμενο εναλλακτικό τουρισμό (Alternative Tourism ή AT).

Η φιλοσοφία του εναλλακτικού τουρισμού συνοψίζεται στη διαφύλαξη του περιβάλλοντος και των πόρων του τουριστικού προορισμού, στην ικανοποίηση των αναγκών του ντόπιου πληθυσμού και στη δυνατότητα των χωρών, στις οποίες υπάρχουν οι τουριστικοί προορισμοί, να παίρνουν αυτές τις αποφάσεις της τουριστικής ανάπτυξης, σύμφωνα με τις δικές τους τουριστικές πολιτικές, και να μην οδηγούνται από τους μεγάλους τουριστικούς επιχειρηματίες (τους tours operators - ξενοδόχους) που συνήθως εξυπηρετούν πολυεθνικά ή ίδια οφέλη. Δυστυχώς οι μεγάλοι του τουρισμού συχνά επικυριαρχούν και διαμορφώνουν το τουριστικό γίγνεσθαι χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους τις τοπικές ανάγκες.

Έτσι στη σύγχρονη τουριστική περίοδο, υπάρχει η τάση περιορισμού του μαζικού τουρισμού και ενθάρρυνσης του εναλλακτικού ήπιου τουρισμού. Ειδικότερα, καταβάλλεται προσπάθεια να ενθαρρυνθούν αντιποχικές μορφές τουρισμού και μορφές που μπορούν να αναπτυχθούν εκτός κεκορεσμένων τουριστικών προορισμών και εκτός τουριστικών θέρετρων. Η προσπάθεια αυτή γενικεύεται τα τελευταία χρόνια και καταβάλλεται όχι μόνον από τις ομάδες πληθυσμού που προαναφέρθηκαν, αλλά και από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, την Ευρωπαϊκή Ένωση, τους Εθνικούς τουριστικούς φορείς αλλά και από πολλούς ιδιωτικούς φορείς. (Σφακιανάκης Μ., *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1. Τουριστική Ζήτηση

Η «τουριστική ζήτηση» αντιπροσωπεύει τις ποσότητες των αγαθών και των τουριστικών υπηρεσιών που επιθυμούν να καταναλώσουν οι τουρίστες μια δεδομένη χρονική περίοδο. Αυτή η ζήτηση είναι άμεση απόρροια μιας πληθώρας παραγόντων, που μπορούν να λάβουν διάφορες μορφές, όπως οικονομικές ή φυσικές, γεωγραφικές, γενικές ή εξειδικευμένες, και που επεξηγούν τη συμμετοχή των ατόμων στις τουριστικές μετακινήσεις. (Βαρβαρέσος, *Τουρισμός: έννοιες, μεγέθη, δομές: η ελληνική πραγματικότητα*)

Η τουριστική ζήτηση, ως αποτέλεσμα των ειδικότερων κινήτρων των τουριστικών ταξιδιών, επηρεάζει άμεσα την πορεία της τουριστικής ανάπτυξης. αυτή προκάλεσε την ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών, ορεινών θέρετρων, των ιαματικών λουτροπόλεων καθώς και πλέων ορισμένων απομονωμένων αγροτικών περιοχών. Από το γεγονός αυτό σαφώς απορρέουν σημαντικές συνέπειες τόσο οικονομικές, όσο και κοινωνικές και περιβαλλοντικές – χωρικές.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της τουριστικής ζήτησης είναι:

- Η ετερογένεια: ο τουρίστας τόσο κατά τη διάρκεια του ταξιδιού όσο και κατά τη διάρκεια παραμονής του στον τόπο υποδοχής, ζητά να καταναλώνει μια πληθώρα αγαθών και υπηρεσιών, που αποσκοπούν στην ικανοποίηση των αναγκών του. Ως εκ τούτου, η ζήτηση των αγαθών και των υπηρεσιών που επιδιώκει να καταναλώσει ο τουρίστας φαίνεται να είναι ετερογενής και να απεικονίζει ουσιαστικά την ίδια τη δομή του τουριστικού τομέα.
- Οι χωρο-χρονικές συγκεντρώσεις: η τουριστική ζήτηση χαρακτηρίζεται από μια χρονική και από μια χωρική συγκέντρωση. Όσον αφορά την πρώτη, η τουριστική δραστηριότητα είναι μια κατεξοχήν εποχική δραστηριότητα η οποία συγκεντρώνεται σε μερικούς μήνες του έτους. Ο εποχικός χαρακτήρας επηρεάζει όλους τους τομείς που εμπλέκονται στην τουριστική παραγωγή και δημιουργεί αρκετά προβλήματα με το διαχειριστικό πλάνο και την αποδοτικότητα των τουριστικών επιχειρήσεων. Όσον αφορά τη χωρική συγκέντρωση αυτή εμφανίζεται λιγότερο ανελαστική απ' ότι η πρώτη, εφόσον, σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, η αναζήτηση του νέου ή της μόδας, η μείωση των τιμών, η ταχύτητα, η άνεση, η χωρητικότητα και η ασφάλεια των αερομεταφορών αύξησαν, μεταξύ άλλων παραγόντων, τη γεωγραφική κινητικότητα των τουριστών. (Βαρβαρέσος, *Τουρισμός: έννοιες, μεγέθη, δομές: η ελληνική πραγματικότητα*)

Όσον αφορά τις παραμέτρους της τουριστικής ζήτησης, αυτοί ενεργοποιούνται κυρίως σε διεθνές αλλά και σε εθνικό επίπεδο. Ορισμένες από αυτές χαρακτηρίζονται από μεσοπρόθεσμη σταθερότητα, ενώ άλλες συνδέονται με τη χρονική συγκυρία, για παράδειγμα, η «μόδα» για κάποια συγκεκριμένη περιοχή. Οι κυριότερες από αυτές τις παραμέτρους είναι οι εξής:

- Οι παγιωμένες τάσεις της ζήτησης διεθνώς: Η ζήτηση για οργανωμένο μαζικό τουρισμό διακοπών αποτελεί παράδειγμα τέτοιας τάσης, η οποία επηρεάζει την τουριστική ανάπτυξη πολλών περιοχών του κόσμου.
- Τα ειδικά κίνητρα των τουριστών: Υπάρχει σημαντικός αριθμός ειδικών κινήτρων που ενεργοποιούν ταξίδια. Τα πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης επηρεάζονται ανάλογα, διαμορφώνοντας τις κατάλληλες υποδομές και υπηρεσίες για να ανταποκριθούν σε αυτά.

- Η διαφήμιση: Αποτελεί έναν καθοριστικό παράγοντα, ιδιαίτερα στα πλαίσια ενός εντεινόμενου ανταγωνισμού. Η ύπαρξη μιας διαφημιστικής «εικόνας» από τις τουριστικές περιοχές θεωρείται απαραίτητη.
- Η πολιτική των tour-operators για την συγκεκριμένη περιοχή: Εφόσον πρόκειται για περιοχή με διεθνή πελατεία, ο ρόλος των tour-operators είναι σημαντικός στη διαμόρφωση των κεντρικών τάσεων της ζήτησης.
- Η γεωγραφική θέση της περιοχής: Αν, για παράδειγμα, η περιοχή βρίσκεται γεωγραφικά σε μία από τις παραδοσιακά αναπτυσσόμενες ζώνες τουρισμού, αυτό επηρεάζει τη ζήτηση συνήθως θετικά.
- Το μάρκετινγκ: Η ύπαρξη ενός δυναμικού προγράμματος μάρκετινγκ για την περιοχή επηρεάζει τη σύνθεση της ζήτησης και την πορεία ανάπτυξης της περιοχής.
- Οι συγκυρίες στις χώρες αποστολής ή υποδοχής τουριστών: Παραδείγματα σε αυτήν την περίπτωση είναι: οικονομική ή πολιτική κρίση, στροφή σε άλλες αγορές λόγω πτώσεις τιμών ή μόδας κ.λπ. (Κοκκώσης και Τσάρτας, *Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον*)

Ασφαλώς, υπάρχουν και ορισμένοι κοινωνικο-οικονομικοί παράγοντες που επηρεάζουν καθοριστικά τις τουριστικές μετακινήσεις, όπως: το εισόδημα. Συνήθως, από στατιστικές προκύπτει πως οι χώρες που έχουν το υψηλότερο ΑΕΠ ανά κάτοικο να εμφανίζουν και τα μεγαλύτερα ποσοστά αναχώρησης για διακοπές, αλλά και οι τιμές επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την τουριστική ζήτηση. Ασφαλώς και οι υποκειμενικοί παράγοντες (επιθυμίες, ανάγκες κ.λπ.) είναι αυτοί που καθορίζουν τη ζήτηση σε μεγάλο βαθμό, αν και αυτοί διαμορφώνονται από τις προηγούμενες παραμέτρους.

2. Τουριστική Προσφορά

Η «τουριστική προσφορά αντιπροσωπεύει το σύνολο των αγαθών και των υπηρεσιών που προτείνονται στον καταναλωτή, για να ικανοποιήσει μια σειρά αναγκών που χαρακτηρίζονται ως τουριστικές. Δεδομένης όμως της ετερογένειας που χαρακτηρίζει τον τουριστικό τομέα, φαίνεται δύσκολο να καθοριστούν με ακρίβεια τα τουριστικά προϊόντα τα οποία παράγει και ομαδοποιεί η προοπτική των «διακοπών». (Βαρβαρέσος, *Τουρισμός: έννοιες, μεγέθη, δομές: η ελληνική πραγματικότητα*)

Η τουριστική προσφορά, δηλαδή το τουριστικό προϊόν μιας περιοχής ή μιας χώρας, ως έννοια, είναι από τις πιο δύσκολες να προσδιοριστεί. Περιλαμβάνει από «χειροπιαστά» αγαθά της περιοχής (ακτές, μνημεία κ.λπ.), που προσφέρονται για κατανάλωση στην τουριστική αγορά, μέχρι άυλα αγαθά (υπηρεσίες, οργανωτικά σχήματα, φιλοξενία κ.λπ.), που συμβάλλουν στην διαμόρφωση της τουριστικής εμπειρίας. (Κομίλης και Βαγιονής, *Τουριστικός Σχεδιασμός: μέθοδοι και πρακτικές αξιολόγησης*)

Όσον αφορά στις παραμέτρους της τουριστικής προσφοράς, σε αυτήν την περίπτωση σημασία έχουν οι πόροι που διαθέτει η περιοχή ή έχουν κατασκευαστεί από επιχειρήσεις ή φορείς που βρίσκονται σε αυτήν. Η έλλειψη ενός ικανού αριθμού τέτοιων πόρων μπορεί να αποτελέσει αρνητικό παράγοντα στις προσπάθειες τουριστικής ανάπτυξης. Οι κυριότερες από αυτές τις παραμέτρους είναι:

- Οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι της περιοχής: Γίνεται αναφορά σε πόρους που έχουν ιδιαίτερη σημασία για διαφορετικούς τύπους τουριστικής ζήτησης, όπως: περιβάλλον, κλίμα, πολιτιστικές εκδηλώσεις, πολιτιστική παράδοση κ.λπ. (Πρωτογενής Τουριστική Προσφορά)
- Ανθρωπογενείς πόροι: Πρόκειται κυρίως για πόρους που σχετίζονται με το δομημένο περιβάλλον, όπως: παραδοσιακοί οικισμοί, ιστορικά κέντρα πόλεων, μνημεία, μουσεία κ.λπ. (Πρωτογενής Τουριστική Προσφορά)

- Υποδομές και υπηρεσίες: Σε αυτήν την περίπτωση περιλαμβάνονται όλες οι υποδομές και υπηρεσίες που άμεσα ή έμμεσα σχετίζονται με τη διαμονή των τουριστών στην περιοχή: ξενοδοχεία, πρακτορεία, μεταφορικά μέσα, επιχειρήσεις εστίασης και αναψυχής κ.λπ. (Δευτερογενής Τουριστική Προσφορά). (Κοκκώσης και Τσάρτας, *Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον*)

Θα μπορούσε να ειπωθεί πως οι δύο πρώτοι παράμετροι αποτελούν ουσιαστικά τη «βάση» της τουριστικής δραστηριότητας. Ωστόσο, η ύπαρξη της τρίτης παραμέτρου είναι αυτή που α καταστήσει ένα τουριστικό πόρο αξιοποιήσιμο ή όχι. Αν, για παράδειγμα, μια περιοχή διαθέτει ένα πλούσιο φυσικό περιβάλλον, σημαντική πολιτιστική κληρονομιά κ.λπ. αλλά στερείται των βασικών υποδομών ώστε να είναι προσπελάσιμη στον εν δυνάμει καταναλωτή- τουρίστα (αεροδρόμιο, οδικό δίκτυο κ.λπ.) είναι δύσκολο να αναπτυχθεί τουριστικά. Επομένως η επιλογή του τόπου υποδοχής από τους τουρίστες πραγματοποιείται σε συσχετισμό με μια ομάδα παραγόντων που χαρακτηρίζουν την τουριστική προσφορά, οι οποίοι μεταξύ άλλων είναι: η απόσταση και η προσπελασιμότητα, η προβολή – προώθηση της εν λόγω περιοχής, το κόστος ζωής στην περιοχή κ.λπ.

3. Χαρακτηριστικά και προβλήματα της ανάπτυξης του μαζικού τουρισμού

Ο τουρισμός, παρά το ότι στηρίχθηκε από την αρχαιότητα έως σήμερα στον ελεύθερο χρόνο και τη μετακίνηση, εντούτοις παρουσίασε διαχρονικά μια μορφολογική εξέλιξη και μια διευρυνόμενη χωρικά διάρθρωση (Βαρβαρέσος, *Τουρισμός: έννοιες, μεγέθη, δομές: η ελληνική πραγματικότητα*).

Οι παράγοντες διαμόρφωσης των προτύπων τουριστικής ανάπτυξης, συγκροτημένοι σε ομάδες, σύμφωνα με τους Κοκκώση – Τσάρτα (2001, *Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον*), είναι οι εξής:

- Διεθνείς ή υπερεθνικοί φορείς και οργανισμοί που σχετίζονται με την τουριστική ανάπτυξη: (ΟΗΕ, ΟΟΣΑ, ΠΟΤ, Παγκόσμια Τράπεζα, Ε.Ε., επιστημονικοί σύλλογοι, εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα κ.ά.)
- Επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον ευρύτερο τουριστικό τομέα: tour-operators, ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, τουριστικά πρακτορεία, εταιρίες μεταφορικών μέσων, εταιρίες διαχείρισης θεματικών πάρκων, εταιρίες εστίασης και αναψυχής κ.ά.
- Πολιτικές άμεσα ή έμμεσα συνδεδεμένες με την τουριστική ανάπτυξη σε επίπεδο υπερεθνικό, εθνικό ή τοπικό, όπως: πολιτικές τουρισμού, πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης, πολιτικές προώθησης των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, πολιτικές απασχόλησης, πολιτικές για το περιβάλλον, πολιτικές για τον αγροτικό τομέα.
- Φορείς και ομάδες συμφερόντων σε εθνικό και τοπικό επίπεδο που συνδέονται με τη σχεδίαση, την οργάνωση, τη διαχείριση και την προώθηση της τουριστικής ανάπτυξης: επιχειρήσεις τουρισμού σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο, άτομα ή εταιρίες που ασχολούνται με την τουριστική ανάπτυξη, φορείς εθνικής, περιφερειακής ή τοπικής πολιτικής εκπροσώπησης, οργανώσεις ασχολούμενες με την τοπική ανάπτυξη ή την προστασία του περιβάλλοντος, κοινωνικο – επαγγελματικές ομάδες του πληθυσμού τουριστικών περιοχών, εργαζόμενοι στον τουρισμό.
- Παράμετροι επιρροής της τουριστικής ζήτησης και προσφοράς σε διεθνές και εθνικό επίπεδο: στην τουριστική ζήτηση οι σταθερές αλλά και οι συγκυριακές τάσεις που αφορούν στις επιλογές προορισμών ή προϊόντων, στην τουριστική προσφορά οι πόροι που διαθέτει η κάθε τουριστική περιοχή ή χώρα.

Σύμφωνα με τις παραπάνω παραμέτρους και μέσω μιας δυναμικής εξελικτικής διαδικασίας συγκροτούνται τα πρότυπα της τουριστικής ανάπτυξης στις τουριστικές περιοχές. Η μελέτη της πορείας συγκρότησής τους δείχνει ότι υπάρχει μια τάση δημιουργίας νέων προτύπων τις δεκαετίες '80 και '90 που σταδιακά λειτουργούν ως αυτοδύναμα πρότυπα στις

χώρες. Επομένως, προκύπτει ότι το πρότυπο ή τα πρότυπα που αναπτύσσονται στην κάθε τουριστική περιοχή λειτουργούν ως βάση της τουριστικής ανάπτυξής της και αποτελούν ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του τουριστικού προϊόντος που προσφέρει (Κοκκώσης και Τσάρτας, *Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον*).

Ο «μαζικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από την ομαδική συμμετοχή των τουριστών στις διάφορες φάσεις της τουριστικής δραστηριότητας. Ο χαρακτήρας του μαζικού τουρισμού οφείλεται στον τρόπο οργάνωσης του ταξιδιού, καθώς και στον επιλεγόμενο τόπο διακοπών. (Βαρβαρέσος, *Τουρισμός: έννοιες, μεγέθη, δομές: η ελληνική πραγματικότητα*)

Ως «μαζικός τουρισμός» ορίζεται, λοιπόν, ο τουρισμός που διαμορφώνεται και διεκπεραιώνεται με οργανωμένο τρόπο από τουριστικούς φορείς και επιχειρήσεις και συνδέεται με τις εκάστοτε κυρίαρχες μορφές του. Έτσι, ταυτίζεται ουσιαστικά η οργάνωση του ταξιδιού με τον μαζικό τουρισμό.

Βασικά χαρακτηριστικά του προτύπου του μαζικού τουρισμού είναι:

- Η συλλογική κατανάλωση από μη διαφοροποιημένους τουρίστες.
- Τα μεγάλα ποσοστά τουριστών που όμως σχετίζονται με ένα κύκλο μαζικής παραγωγής.
- Ιδιαίτερα τυποποιημένα, άκαμπτη και εξαρτώμενη από οικονομίες κλίμακας παραγωγή.
- Το συλλογικό ενδιαφέρον των τουριστών εστιάζεται σε τόπους που είναι σχεδιασμένοι για να συγκεντρώνουν την εποχική και πολωμένη κατανάλωση (παραθεριστικά θέρετρα).
- Μη διαφοροποιημένο προϊόν – ομοιότητα υποδομών και εμπειριών.
- Ομοιόμορφη ζήτηση – ομοιότητα στις απαιτήσεις των τουριστών.
- Χαμηλές τιμές. (Shaw και Williams, *Tourism and Tourist Spaces*)

Μια γενική και ολοκληρωμένη θεώρηση των προβλημάτων από την ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού επιχειρήθηκε από τον Butler (1991), από το άρθρο του οποίου ο Κομίλης (*Οικοτουρισμός: η εναλλακτική προοπτική αιεφόρου τουριστικής ανάπτυξης*) αναφέρει συνοπτικά τις ακόλουθες προβληματικές καταστάσεις:

- Άγνοια ή παραγνώριση των πραγματικών διαστάσεων και της δυναμικής του τουρισμού, καθώς και των περιβαλλοντικών παραμέτρων που εμπλέκονται στη διαδικασία τουριστικής ανάπτυξης.
- Έλλειψη συνειδητοποίησης, κατανόησης και αναγνώρισης του τουρισμού ως βιομηχανίας που προκαλεί επιπτώσεις σημαντικής εμβέλειας, καθώς και των δυσκολιών αναιρέσης ή αναστροφής των αλλαγών που προκαλούνται.
- Έλλειψη δυνατότητας ή και ικανότητας να προσδιοριστούν τα επίπεδα αιεφόρου ανάπτυξης και χωρητικότητας (capacity) και να εφαρμοστούν ολοκληρωμένες και αποδοτικές πολιτικές διαχείρισης και ελέγχου της τουριστικής ανάπτυξης.
- Έλλειψη σωστής αναγνώρισης της αξίας και της αναπτυξιακής δυναμικής του τουρισμού, των ποικίλων διασυνδέσεων του τουρισμού με το οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό σύστημα, αλλά και έλλειψη αναγνώρισης των αλλαγών που αυτός προκαλεί, δυσχεραίνοντας μια ολοκληρωμένη ανταπόκριση και παρέμβαση στην επίλυση των προβλημάτων.
- Έλλειψη συνεργασίας, συμφωνίας και συνεννόησης (consensus) μεταξύ διαφόρων φορέων σε διάφορα χωρικά και διοικητικά επίπεδα ως προς τα επιθυμητά επίπεδα τουριστικής ανάπτυξης, τις ενδεικνύμενες μορφές και κατευθύνσεις και τις αναγκαίες πολιτικές ρυθμίσεων και διαχείρισης.

4. Η ανάγκη για ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Η αντιμετώπιση του προβλήματος της εποχικότητας σε συνδυασμό με την γεωγραφική ανακατανομή της τουριστικής κίνησης και την ανάδειξη νέων περιοχών καθώς και η ετερογένεια στα κίνητρα των τουριστών και ακολούθως στην τουριστική ζήτηση,

αποτελέσαν τους βασικούς παράγοντες που συνετέλεσαν στην ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Επίσης, το γεγονός ότι αποτέλεσε για πολλές περιοχές τη διέξοδο στα αδιέξοδα που είχε οδηγήσει η μονοανάπτυξη άλλων τομέων της οικονομίας δίνει στον εναλλακτικό τουρισμό μια μεγαλύτερη κοινωνική διάσταση, όχι μόνο αναπτυξιακή.

Μετά τη δεκαετία του '70 καταγράφονται στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες, που είναι και οι κυριότεροι τόποι προέλευσης τουριστών, σημαντικές αλλαγές στα καταναλωτικά και κοινωνικά πρότυπα, αλλαγές που επηρεάζουν άμεσα την πορεία του τουρισμού και οδηγούν σε νέα μοντέλα τουριστικής ανάπτυξης. Ο αριθμός των ταξιδιών στη διάρκεια του έτους αυξάνει και παράλληλα αυξάνουν και τα ταξίδια ειδικών μορφών τουρισμού, που δίνουν έμφαση στη ζωή στην ύπαιθρο και τις ενεργητικές διακοπές και σχετίζονται με τον αθλητισμό, τον πολιτισμό, τη φυσιολατρία κ.ά. Οι τουρίστες με τις επιλογές τους αμφισβητούν την κυριαρχία του οργανωμένου ταξιδιού – πακέτου που δεν επέτρεπε την αυτονομία κατά τη διάρκεια της παραμονής στον τόπο υποδοχής και αναζητούν αυθεντικές ταξιδιωτικές εμπειρίες. Αναζητούν στις επιλογές τους την καινοτομία και τη διαφορετικότητα, ενώ εκφράζουν και την ανάγκη να διατηρήσουν ένα βαθμό οικειότητας με τους τόπους που επισκέπτονται. (Κράβαρης, *Ο εναλλακτικός τουρισμός και η συμβολή του στην ανάπτυξη – Η περίπτωση του Δήμου Νάουσας*).

Το τουριστικό προϊόν συνεπώς διαφοροποιείται ώστε να απευθύνεται στις νέες ανάγκες της τουριστικής ζήτησης. Στην κοινωνία των συναισθημάτων οι τουρίστες – καταναλωτές δεν ενδιαφέρονται απλώς να «καταναλώσουν» τις υπηρεσίες που περιλαμβάνει ένα τυπικό πακέτο μαζικού, οργανωμένου τουρισμού, αλλά να αποκτήσουν νέες εμπειρίες και να εμπλακούν σε δραστηριότητες που ταιριάζουν στο προφίλ και στα ενδιαφέροντά τους. Επομένως, ο τουριστικός πληθυσμός παύει να θεωρείται ομοιογενής, με κοινά χαρακτηριστικά, αλλά αποτελείται από διάφορες ομάδες, κάθε μια από τις οποίες έχει τα δικά της χαρακτηριστικά και ενδιαφέροντα (target groups).

Στη συγκεκριμένη περίπτωση πρόκειται για διαφοροποίηση με την έννοια της εξειδίκευσης. Το προϊόν εξειδικεύεται βάσει των εξειδικευμένων κινήτρων των τουριστών και με αυτόν τον τρόπο αναπτύσσονται και εδραιώνονται οι εναλλακτικές μορφές του.

Στη χώρα μας από τη δεκαετία του '80 άρχισαν να αναπτύσσονται οι πρώτες σοβαρές προσπάθειες αλλαγής της ταυτότητας του μέχρι τότε τουρισμού. Τη δεκαετία αυτή αρχίζει η εφαρμογή του Κοινωνικού Τουρισμού, ως επιδοτούμενων από το κράτος διακοπών για τους χαμηλόμισθους και συνταξιούχους και επεκτείνεται η εφαρμογή του Αγροτουρισμού με τη χρηματοδότηση της ΕΟΚ. Από πλευράς κυβερνητικής πολιτικής προγραμματίζονται μαρίνες, χιονοδρομικά κέντρα και υδροθεραπευτήρια ως ολοκληρωμένα συμπλέγματα Θαλάσσιου Τουρισμού. Παράλληλα, δίνονται κίνητρα για την ανάπτυξη του Αθλητικού, του Θαλάσσιου και του Συνεδριακού Τουρισμού. (Τσεκούρας κ.ά., *Μεταβολή του προτύπου του μαζικού τουρισμού – νέες μορφές τουρισμού*)

Από το 1990 ο θαλάσσιος τουρισμός προωθείται σε προτεραιότητα με προγράμματα κατασκευής μαρίνων στα πλαίσια των ΜΟΠ. Δίνονται κίνητρα στην ιδιωτική πρωτοβουλία για συνδυασμό ξενοδοχειακών συγκροτημάτων με μαρίνες, χιονοδρομικά κέντρα, συνεδριακά κέντρα, υδροθεραπευτήρια. Επίσης, συνεχίζεται η εφαρμογή του Κοινωνικού και Αγροτικού τουρισμού (Τσεκούρας κ.ά., *Μεταβολή του προτύπου του μαζικού τουρισμού – νέες μορφές τουρισμού*).

5. Εναλλακτικός Τουρισμός: Μορφές και χαρακτηριστικά

«Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού», αποτελούν τμήμα των ειδικών μορφών και χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός κυρίαρχου ειδικού κινήτρου στη ζήτηση το οποίο συνδέεται με συγκεκριμένα θέματα όπως: φυσιολατρία, ταξίδια περιπέτειας, αθλητισμός,

περιήγηση, περιβάλλον, γνωριμία με την τοπική παράδοση. Στις εναλλακτικές μορφές, οι τουρίστες συχνά επιλέγουν ένα τρόπο οργάνωσης και διεξαγωγής του ταξιδιού στον οποίο κυριαρχεί η αυτονομία στις επιλογές και η περιήγηση με μικρή ή ελάχιστη χρήση υπηρεσιών οργανωμένου τουρισμού. Επιπλέον, και στις εναλλακτικές μορφές καταγράφεται η ανάπτυξη μιας ειδικής υποδομής που εξυπηρετεί τους συγκεκριμένους τουρίστες. Τέλος, κοινός παρονομαστής τόσο στη ζήτηση όσο και στην προσφορά των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, αποτελεί ο σεβασμός της τοπικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής δομής (Κοκκώσης και Τσάρτας, *Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον*).

Βάσει ενός γενικότερου ορισμού που αξίζει να επισημανθεί, ο εναλλακτικός τουρισμός συμπεριλαμβάνει «μορφές τουρισμού οι οποίες όχι μόνο δεν αντιβαίνουν σε ευρύτερες κοινωνικές και κοινοτικές αξίες, καθώς και αξίες για τη φύση, αλλά παρέχουν στους υποδοχείς και στους τουρίστες την ευκαιρία μιας θετικής και άξιας λόγου ανάδρασης καθώς και κοινών εμπειριών».

Σύμφωνα με τον Butler (1990) οι εναλλακτικοί τύποι τουρισμού (και τουρίστα) επιφέρουν λιγότερες αρνητικές συνέπειες στους προορισμούς υποδοχής τουριστών χωρίς όμως να μειώνουν τα θετικά οικονομικά αποτελέσματα, πραγματικότητα επιθυμητή από όλους όσους βρίσκονται σε θέσεις κλειδιά στην τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής καθώς και τον ντόπιο πληθυσμό. Ο εναλλακτικός τουρίστας δεν μπορεί να θεωρηθεί ως «πελάτης» ή «καταναλωτής» αφού διαφέρει από τα καθιερωμένα πρότυπα του φθηνού μαζικού τουρισμού, ενώ είναι γεγονός ότι ο εναλλακτικός τουρισμός προσφέρει μια εναλλαγή από τον καθιερωμένο τρόπο ζωής. Οι εναλλακτικοί τουρίστες αποτελούν ένα τμήμα της αγοράς με διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά στα κίνητρα που τους ωθούν σε τουριστική μετακίνηση, τις δραστηριότητές τους κατά τη διάρκεια των διακοπών τους κ.λπ. Οι διαφορές των εναλλακτικών τουριστών από όλα σχεδόν τα άλλα είδη τουρισμού τείνει να τους απομονώνει σε ευδιάκριτες κατηγορίες που η κάθε μία από αυτές παρουσιάζει τις δικές της ιδιαιτερότητες. Σύμφωνα με τους Laarman & Durst (1987) ο εναλλακτικός τουρίστας έχει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- ✓ Προσπαθεί να επισκέπτεται μέρη που δεν έχει πατήσει ανθρώπινο πόδι.
- ✓ Διεγείρεται από το αίσθημα της περιήγησης.
- ✓ Προσπαθεί να αποφύγει τον πολιτισμό για κάποιο χρονικό διάστημα.
- ✓ Προσπαθεί να δημιουργήσει κανάλια επικοινωνίας με τον ντόπιο πληθυσμό.
- ✓ Δεν επιζητά την ύπαρξη τουριστικής υποδομής.
- ✓ Συλλέγει περισσότερες πληροφορίες πριν και κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του.
- ✓ Ταξιδεύει μόνος του ή σε μικρές ομάδες.
- ✓ Είναι καλά εκπαιδευμένος.
- ✓ Έχει περισσότερα έσοδα από το μέσο όρο.
- ✓ Τείνει να παραμένει σε μια χώρα για περισσότερες μέρες από τον παραδοσιακό τουρίστα. (Ανδριώτης, *Ο εναλλακτικός τουρισμός και τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του*)

Τα σημαντικότερα είδη τουρισμού που συνθέτουν αυτό που ονομάζουμε εναλλακτικό τουρισμό είναι:

- Αγροτουρισμός
- Οικοτουρισμός
- Επαγγελματικός Τουρισμός
- Πολιτιστικός Τουρισμός
- Μαθησιακός Τουρισμός
- Θρησκευτικός Τουρισμός
- Τουρισμός Υγείας
- Κοινωνικός Τουρισμός
- Θαλάσσιος Τουρισμός

- Αθλητικός Τουρισμός
- Γεωτουρισμός
- Ορεινός-Ορειβατικός Τουρισμός
- Χιονοδρομικός Τουρισμός και Τουρισμός Χειμερινών Αθλημάτων
- Περιπατητικός Τουρισμός

Συμπερασματικά, θα λέγαμε ότι ο εναλλακτικός τουρισμός προσδιορίζεται από εκείνες τις μορφές τουρισμού, οι οποίες συνδέονται με τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές κοινοτικές αξίες που επιτρέπουν τόσο στους «οικοδεσπότες» όσο και στους «φιλοξενούμενους» να υφίστανται τις θετικές αλληλεπιδράσεις και να μοιράζονται εμπειρίες. Είναι μία μορφή τουρισμού, η οποία δεν καταστρέφει το περιβάλλον και δεν επιφέρει τις αρνητικές επιπτώσεις που προκαλεί ο μαζικός τουρισμός στις περιοχές που αναπτύσσεται. Θεωρείται μικρής κλίμακας ανάπτυξης του τουρισμού, που προέρχεται και οργανώνεται από τον τοπικό πληθυσμό ή τους τοπικούς φορείς. Αυτός ο τρόπος ανάπτυξης τουρισμού έχει αφενός λιγότερες αρνητικές επιπτώσεις κοινωνικές και πολιτιστικές και αφετέρου έχει μεγαλύτερες πιθανότητες ευνοϊκής αποδοχής από τον τοπικό πληθυσμό από ότι ο μαζικός τουρισμός.

Ο εναλλακτικός τουρισμός φέρνει τον επισκέπτη σε επαφή με τη φύση με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, στις οποίες θα μπορεί να συμμετέχει, να αθληθεί, να ψυχαγωγηθεί και να νιώσει τη χαρά της περιήγησης και της γνώσης, να γνωρίσει τα βουνά και τις φυσικές ομορφιές στις ορεινές αυτές αγροτικές περιοχές, να γνωρίσει τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και την καθημερινή ζωή των κατοίκων, τα πολιτισμικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του χώρου.

Δραστηριοποιεί τις παραγωγικές, πολιτισμικές και αναπτυξιακές δυνάμεις του συγκεκριμένου τόπου συμβάλλοντας έτσι στην βιώσιμη περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των περιοχών αυτών. Δίνει τη δυνατότητα τόνωσης της τοπικής αγοράς με την παραγωγή τοπικών γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων, δημιουργεί θέσεις εργασίας και να τελικά κρατεί τον πληθυσμό στην ύπαιθρο ενισχύοντας το εισόδημα των αγροτικών οικογενειών.

6. Οφέλη του εναλλακτικού τουρισμού για τους επιχειρηματίες, την τοπική κοινωνία και την εθνική οικονομία

Οι θετικές επιδράσεις της ανάπτυξης των διαφόρων μορφών του εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα εντοπίζονται σε οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό, περιβαλλοντικό επίπεδο της χώρας. Σε επιχειρηματικό επίπεδο, ο εναλλακτικός τουρισμός συμβάλλει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Αυτό είναι καθοριστικό για τις ευαίσθητες, από άποψη εργασίας, κοινωνικές ομάδες των νέων και των γυναικών. Μπορεί να ενεργοποιήσει άμεσα θέσεις εργασίας μέσω ξενοδοχείων, εστιατορίων, πωλήσεων αναμνηστικών αντικειμένων αλλά και έμμεσα με την παροχή αγαθών και υπηρεσιών που χρειάζονται από τις επιχειρήσεις που σχετίζονται με τον εναλλακτικό τουρισμό.

Ακόμα, αναπτύσσεται συνήθως από τον τοπικό πληθυσμό δημιουργώντας συμπληρωματικά εισοδήματα για τις οικογένειες και συγκρατώντας τον κόσμο στις εστίες του. Αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία στις περιοχές που αντιμετωπίζουν σημαντική πληθυσμιακή μείωση και δημογραφική γήρανση. Η συμπληρωματικότητα του εισοδήματος αποτελεί θεμελιακό στοιχείο και εισάγει αυτομάτως την αναπτυξιακή και κοινωνική διάσταση στην έννοια «εναλλακτικός τουρισμός». Δεν αποτελεί τουριστική δραστηριότητα που θα υποκαταστήσει την ήδη υπάρχουσα απασχόληση του ντόπιου πληθυσμού, αλλά – αντιθέτως- είναι αυτός που θα την στηρίξει και θα την ενισχύσει. Αυτό σημαίνει μεγαλύτερο διαθέσιμο εισόδημα και βελτίωση των όρων ζωής.

Η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού συμβάλλει τα μέγιστα στην τοπική, περιφερειακή ανάπτυξη αφού η ύπαρξή του συντελεί στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, μέσω της δημιουργίας της απαραίτητης τουριστικής υποδομής ήπιας κλίμακας, η οποία εναρμονίζεται με το φυσικό περιβάλλον. Αναπτυξιακά έργα υποδομής και ανωδομής, που πιθανά να καθυστερούσαν για μεγάλα χρονικά διαστήματα, υλοποιούνται εξαιτίας της τουριστικής ανάπτυξης. Σε αυτά τα έργα περιλαμβάνονται βελτιώσεις σε θέματα υγιεινής και συγκοινωνιών, δίκτυα παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, παροχής τηλεπικοινωνιών, νέες αθλητικές εγκαταστάσεις και εγκαταστάσεις αναψυχής, εστιατόρια, δημόσιοι χώροι, καθώς και μία μαζική εισροή καλύτερης ποιότητας αγαθών και ειδών διατροφής.

Η περιφερειακή ανάπτυξη συνδυάζεται με την προστασία και την ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος, δεν δρα ανταγωνιστικά προς τους φυσικούς πόρους. Αντίθετα, συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση τόσο των μόνιμων κατοίκων όσο και των επισκεπτών στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η επαφή του τουρίστα-επισκέπτη με τα οικοσυστήματα εντείνει την οικολογική συνείδηση και ευαισθητοποίηση με σκοπό την ενεργό συμμετοχή του στην προστασία της φύσης.

Η εκμετάλλευση του πλούτου της περιοχής γίνεται από τους ντόπιους επιχειρηματίες, που δεν παραβλέπουν την πολιτιστική κληρονομιά. Έτσι δίνεται η ευκαιρία στην τοπική κοινωνία να αναπτύξει και να διατηρήσει τη λαογραφία, την τοπική αρχιτεκτονική, να αναβιώσει εργασίες και τέχνες ξεχασμένες για να παράγει παραδοσιακά προϊόντα, τοπικά έθιμα και να οργανώσει πολιτιστικές εκδηλώσεις. Όλα αυτά συντηρούν και δεν αλλοιώνουν το χαρακτήρα της περιοχής, αναδεικνύοντας τη διαφορετικότητα και την μοναδικότητα του κάθε τόπου.

Θεωρητικά ο εναλλακτικός τουρισμός είναι ο τουρισμός που στην ιδανική περίπτωση ισοκατανέμει τους τουρίστες και το σύνολο της τουριστικής δραστηριότητας σε όλους τους μήνες του έτους αμβλύνοντας έτσι το πρόβλημα της τουριστικής εποχικότητας και τη διαφοροποίηση των τουριστικών περιόδων, που ως γνωστόν, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού. Αποτελεί λύση για την αποκέντρωση του τουριστικού κυκλώματος, καταργεί την τοπική και χρονική υπερσυγκέντρωση τουριστών, αλλά και για την μείωση του κοινωνικού κόστους ανάπτυξης του τουρισμού αστικών περιοχών που έχει επιφέρει ο μαζικός τουρισμός.

Ακόμα, ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελεί πηγή εσόδων για την ελληνική οικονομία. Οι κύριες θετικές οικονομικές επιδράσεις σχετίζονται με κέρδη συναλλάγματος και τις συνεισφορές στα κρατικά έσοδα. Οι τουριστικές δαπάνες, η εξαγωγή και εισαγωγή σχετιζόμενων αγαθών και υπηρεσιών επιφέρουν έσοδα στην οικονομία της Ελλάδας που φιλοξενεί τους τουρίστες. Άλλα κρατικά έσοδα από την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως άμεσες και έμμεσες εισφορές. Στις άμεσες εισφορές περιλαμβάνονται οι φόροι σε εισοδήματα που προέρχονται από τουριστική απασχόληση, από τουριστικές επιχειρήσεις και από άμεσες χρεώσεις σε τουρίστες, όπως ο οικολογικός φόρος ή οι φόροι αναχώρησης. Οι έμμεσες εισφορές προκύπτουν από φόρους και δασμούς σε αγαθά και υπηρεσίες προς τους τουρίστες, όπως για παράδειγμα φόρους για αναμνηστικά αντικείμενα, αλκοολούχα ποτά, εστιατόρια κ.λπ.

Τα ταξίδια φέρνουν τους ανθρώπους, διαφορετικών πολιτισμών, σε επαφή μεταξύ τους. Λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα του εναλλακτικού τουρισμού, μπορεί να δημιουργηθεί σιωπηρά ένα κλίμα κατανόησης ανάμεσα στους ανθρώπους και στους πολιτισμούς και να προωθηθούν πολιτιστικές ανταλλαγές ανάμεσα στους «φιλοξενούμενους» και τους «οικοδεσπότες». Με τον τρόπο αυτό, αυξάνονται οι πιθανότητες για τους ανθρώπους να αναπτύξουν αμοιβαία συμπάθεια και κατανόηση και να μειωθούν οι προκαταλήψεις. Έτσι, ο εναλλακτικός τουρισμός λειτουργεί κι αυτός ως μέσο για τη διατήρηση της ειρήνης.

7. Οφέλη για τον τουρίστα - επισκέπτη του εναλλακτικού τουρισμού

Ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελεί ένα συνεχώς αναπτυσσόμενο είδος τουρισμού στην Ελλάδα και ασκεί μεγάλη γοητεία ιδιαίτερα στους κατοίκους των μεγαλουπόλεων. Οι δύσκολες συνθήκες ζωής των μεγάλων πόλεων δημιουργούν στους ανθρώπους έντονη επιθυμία να βρεθούν κοντά στην φύση για να απολαύσουν την γαλήνη, την ησυχία αλλά και το διαφορετικό τρόπο ζωής που τους. Ο επισκέπτης αποφεύγει τον συνωστισμό, το θόρυβο, την αισχροκέρδεια των ανεπτυγμένων και ήδη κορεσμένων τουριστικών περιοχών με στόχο την ψυχολογική του ικανοποίηση και να περάσει ένα ευχάριστο «διάλειμμα» από το άγχος, το στρες και τους έντονους και γρήγορους ρυθμούς της πόλης.

Κυρίως όμως μπορεί να χαρεί τη ζεστή ανθρώπινη «φιλοξενία» και την αυθόρμητη καλοσυνάτη συμπεριφορά των κατοίκων του τόπου προορισμού. Έρχεται σε γνωριμία με τα τοπικά ήθη και έθιμα, τα πολιτισμικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του τόπου που επισκέπτεται. Ο τουρίστας έρχεται σε στενή επαφή με το περιβάλλον και με δραστηριότητες, στις οποίες μπορεί να συμμετέχει, να ψυχαγωγηθεί, να αθληθεί και νιώσει τη χαρά της περιήγησης, της γνώσης και της ανακάλυψης. Τέτοιες δραστηριότητες μπορεί να είναι:

- Αγροτικές δραστηριότητες, όπως μάζεμα ελιάς, μανιταριών
- Οικοτουρισμό, όπως παρατήρηση φυτών και ζώων, υδροβιότοπων
- Αθλητικές δραστηριότητες, όπως ποδηλασία, ιππασία, τένις
- Πολιτιστικές δραστηριότητες, όπως παρακολούθηση φεστιβάλ, επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους, μοναστήρια
- Μαθήματα, όπως αργαλειού, παραδοσιακής μαγειρικής

Ο εναλλακτικός τουρισμός απευθύνεται και σε άτομα, τα οποία δεν έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν στον εαυτό τους τις διακοπές που επιθυμούν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί τόσο ο κοινωνικός τουρισμός όσο και ο τουρισμός υγείας. Άτομα που ανήκουν σε χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα, άτομα με ειδικές ανάγκες καθώς και άτομα της τρίτης ηλικίας μπορούν να απολαύσουν ένα τουριστικό πακέτο διακοπών.

8. Δυσμενείς επιπτώσεις του εναλλακτικού τουρισμού

Όταν η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού δεν είναι συμβατή με τις αρχές της αειφορικής διαχείρισης έχει δυσμενείς επιπτώσεις στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Στην περίπτωση αυτή, οι επιπτώσεις αναφέρονται:

- Στην άναρχη και υπέρμετρη ανάπτυξη του σε βάρος της φέρουσας ικανότητας της περιοχής, που προκαλεί υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος των περιοχών.
- Στον κίνδυνο ανάπτυξης του τουρισμού στις περιφερειακές περιοχές εις βάρος της ζωής της υπαίθρου. Στην πράξη έχει παρατηρηθεί ότι σε ορισμένες περιπτώσεις εγκαταλείπονται, για παράδειγμα οι αγροτικές εργασίες προς χάριν ενός μεγαλύτερου βραχυχρόνιου τουριστικού κέρδους.
- Στην αλλοίωση του πολιτισμικού χαρακτήρα των περιοχών, στις περιπτώσεις που ο εναλλακτικός τουρισμός ακολουθήσει τα γνωστά αναπτυξιακά τουριστικά «πρότυπα» των περασμένων δεκαετιών (πρότυπα του μαζικού τουρισμού).
- Στον κίνδυνο αλλοίωσης οικοσυστημάτων, υδροβιότοπων και γενικά οικολογικά ευαίσθητων περιοχών.
- Στον κίνδυνο υπερσυγκέντρωσης τουριστών-επισκεπτών σε μία περιοχή με δυσμενή αποτελέσματα, όπως ρύπανση του περιβάλλοντος (γη, νερό, ατμόσφαιρα), ηχορύπανση.
- Στην αύξηση της εγκληματικότητας, σε μερικές περιπτώσεις παρατηρούνται τέτοια φαινόμενα, συνήθως κλοπές, εξαιτίας της τουριστικής ανάπτυξης σε μία περιοχή κι αυτό

γιατί οι τουρίστες συγκριτικά με τους κατοίκους είναι άτομα με υψηλότερο οικονομικό επίπεδο.

Κάθε τουριστική ανάπτυξη πρέπει να επιτυγχάνει το σημείο ισορροπίας, ανάμεσα στις ανάγκες και παροχές των επισκεπτών και του οφέλους των ατόμων που αναπτύσσουν τον εναλλακτικό τουρισμό και να γίνεται σύμφωνα με τις αρχές της αειφορίας (όχι υπερσυγκεντρώσεις). Κάθε μορφή βιομηχανοποίησης κυρίως από τους τουριστικούς επιχειρηματίες, οι οποίοι ενδιαφέρονται μόνο για το κέρδος κι όχι για την «σωστή» ανάπτυξή του και η εμπορευματοποίηση των προϊόντων οδηγούν στον εκφυλισμό του εναλλακτικού τουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΓΟΛΙΔΑ

1. Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά του νομού

Ο νομός Αργολίδας, με βάση την απογραφή του 2001, έχει συνολικό πληθυσμό 105.770, αριθμός που αποτελεί το 17,1% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας Πελοποννήσου. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται ο πληθυσμός όλων των δήμων της Αργολίδας, καθώς και η πυκνότητα του πληθυσμού.

<i>ΔΗΜΟΣ</i>	<i>Πραγματικός Πληθυσμός 2001</i>	<i>Πληθυσμός ανά τ.χλμ</i>
ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΟΥΣ	29.228	212
ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΛΙΟΥ	16.885	502
ΔΗΜΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΟΥ	10.347	41
ΔΗΜΟΣ ΜΙΔΕΑΣ	6.724	38
ΔΗΜΟΣ ΑΣΙΝΗΣ	6.117	45
ΔΗΜΟΣ ΑΣΚΛΗΠΙΕΙΟΥ	4.804	27
ΔΗΜΟΣ ΕΡΜΙΟΝΗΣ	4.554	27
ΔΗΜΟΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ	4.471	28
ΔΗΜΟΣ ΜΥΚΗΝΑΙΩΝ	4.349	27
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΤΙΡΥΝΘΑΣ	3.680	89
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΚΙΟΥ	3.646	640
ΔΗΜΟΣ ΚΟΥΤΣΟΠΟΔΙΟΥ	3.575	30
ΔΗΜΟΣ ΛΕΡΝΑΣ	3.042	36
ΔΗΜΟΣ ΛΥΡΚΕΙΑΣ	2.901	12
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΛΕΑΣ	793	6
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΧΛΑΔΟΚΑΜΠΟΥ	654	6
ΣΥΝΟΛΟ ΝΟΜΟΥ	105.770	

Πηγή: ΕΣΥΕ Απογραφή 2001

2. Ιστορική – πολιτισμική διαδρομή του νομού

Αργολίδα

Ο νομός Αργολίδας είναι ένας εκπληκτικός προορισμός διακοπών, αφού διαθέτει ανεκτίμητα αρχαιολογικά και ιστορικά μνημεία, φυσική ομορφιά και μαγευτικές παραλίες.

Η Αργολίδα είναι αγαπημένος προορισμός για τους λάτρεις της ιστορίας και της φύσης. Κατά την παραμονή του ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να γνωρίσει το γραφικό Ναύπλιο για να επισκεφθεί τα αρχαία και ενετικά κάστρα του και να θαυμάσει την πανοραμική θέα που προσφέρουν.

Το Τολό είναι το τέλειο μέρος για χαλάρωση σε όμορφες παραλίες, να εξερευνηήσετε το κατάφυτο τοπίο και να επισκεφθείτε τα εντυπωσιακά μνημεία των Μυκηνών, του Ναυπλίου και της Αρχαίας Επιδαύρου.

Η Αργολίδα είναι ιδανική για οικογενειακές διακοπές, καθώς διαθέτει πολύ αναπτυγμένη τουριστική υποδομή, με ποιοτικά ξενοδοχεία στο Ναύπλιο και το Τολό, καθώς και σε άλλες περιοχές. Η μεταβίβαση στ' αρχαιολογικά αξιοθέατα γίνεται με μεγάλη ευκολία, ενώ οι παραλίες του νομού είναι οργανωμένες και ασφαλείς για όλες τις καιρικές συνθήκες.

Ο νομός Αργολίδος διαθέτει πληθώρα ξενοδοχείων, διαμερισμάτων κι ενοικιαζόμενων δωματίων, όλων των κατηγοριών και οικονομικών δυνατοτήτων. Είναι ιδανικός προορισμός για διακοπές όλο το χρόνο, με ποικιλία τύπων διαμονής τόσο στις παραθαλάσσιες, όσο και στις ορεινές περιοχές

Η Αργολίδα κατοικείται από την Παλαιολιθική Εποχή και έπαιξε ουσιαστικό ρόλο στην Ιστορία της Ελλάδος (το 800 π.Χ). Μεγάλης σπουδαιότητας στον Νομό έχουν οι αρχαίες πόλεις του Άργους η οποία χτίστηκε το 5.000 π.Χ. οι Μυκήνες, η Τίρυνθα και η Επίδαυρος που προσελκύνουν πολλούς ξένους επισκέπτες στις αρχαιολογικές ανασκαφές (ερείπια αρχαίων βασιλείων, χωριά, κάστρα και οχυρά).

Η Αργολίδα είναι ιδιαίτερα πλούσια σε αρχαιολογικούς και λοιπούς πολιτιστικούς πόρους. Η γη της είναι σπαρμένη με αρχαία ερείπια, βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία, κάστρα και φρούρια, νεώτερα μνημεία, ιστορικούς τόπους, τόπους ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και παραδοσιακούς οικισμούς, κατοικημένα από τη Μεσολιθική εποχή (8000 π.χ.) υπήρξε σε όλη την αρχαιότητα ένα από τα σημαντικότερα κέντρα της Πελοποννήσου.

Οι μείζονος εθνικής και διεθνούς εμβέλειας αρχαιολογικοί χώροι που βρίσκονται στο νομό είναι:

- Οι Μυκήνες, περίφημη μυκηναϊκή ακρόπολη με τα κυκλώπεια τείχη, το ανάκτορο και τους βασιλικούς τάφους.
- Η Επίδαυρος, όπου υπάρχει το ιερό του Θεραπευτού θεού Ασκληπιού και το φημισμένο μεγάλο θέατρο.
- Το Άργος η Αρχαιότερη Πόλη της Ευρώπης.
- Οι Μυκηναϊκές ακροπόλεις της Τίρυνθας και της Μιδέας.
- Το πρωτοελλαδικό "ανάκτορο" της Λέρνας.
- Το ιερό της Ήρας (Ηραίο) έξω από το Άργος.
- Η Αγορά και το Θέατρο του Άργους.
- Το Μουσείο Κομπολογιού στο Ναύπλιο

Στη νεότερη ελληνική ιστορία, επίσης, η Αργολίδα έχει αναδείξει μια νέα μεγάλη πόλη, το "Ναύπλιο" η οποία υπήρξε η πρώτη πρωτεύουσα της Ελλάδος, μετά την ανεξαρτησία της από τον τουρκικό ζυγό. Η πόλη του Ναυπλίου έχει να επιδείξει σημαντικό πλούτο μνημείων ιστορικού, πολιτιστικού και αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, όπως είναι το Φρούριο του Παλαμηδίου, η Ακροναυπλία και το Μπούρτζι.

Μυκήνες: Η πατρίδα του ομηρικού βασιλιά Αγαμέμνονα

Η μήτρα του Μυκηναϊκού Πολιτισμού, με τα απομεινάρια του σπουδαίου πολιτισμού (Ακρόπολη, Πύλη Λεόντων, Παλάτι των Μυκηνών, Μυκηναϊκοί Τάφοι, κ.α.) αποτελεί πόλο έλξης για χιλιάδες επισκέπτες κάθε χρόνο. Ο τόπος που έζησε ο Αγαμέμνονας, η Κλυταιμνήστρα, ο Ορέστης, και όλοι

οι Ατρείδες αλλά και πολλοί άλλοι οι ήρωες του Ομήρου και οι πρωταγωνιστές των τραγωδιών Αισχύλου, ασκεί μια ιδιαίτερη γοητεία σε κάθε περιηγητή.

Οι Μυκήνες υπήρξαν μία εξαιρετικά ανεπτυγμένη περιοχή, γνωστή από τα ομηρικά έπη "Ιλιάδα" και "Οδύσσεια". Η κεραμική, η μεταλλοτεχνία, η σπλουργία, η πηλοπλαστική, οι τοιχογραφίες ήταν κάποιες από τις τέχνες που αναπτύχθηκαν εκεί και που αποτέλεσαν τον Μυκηναϊκό πολιτισμό.

Οι Μυκηναίοι ανέπτυξαν σημαντικό εμπόριο και σε μακρινές ακόμη περιοχές, όπου ίδρυσαν και αποικίες, όπως αποδεικνύεται από τα αρχαιολογικά ευρήματα που βρέθηκαν τόσο στο εσωτερικό του ελλαδικού χώρου, όσο και στο εξωτερικό, και είναι όστρακα, χρυσά κοσμήματα, είδη αγγειοπλαστικής, λείψανα οικισμών με αρχιτεκτονική και οικοδομική μυκηναϊκού τύπου.

Οι ηγεμόνες των Μυκηνών για να ελέγχουν την κίνηση του εμπορίου και για να μετακινούν με ευχέρεια τις στρατιωτικές δυνάμεις τους, είχαν χαράξει δίκτυο οδών, που ξεκινούσαν ακτινωτά από την πόλη προς διάφορες κατευθύνσεις, με σκοπό να περνούν υποχρεωτικά από τις Μυκήνες οι ταξιδιώτες και τα μεταφερόμενα εμπορεύματα. Έτσι οι ηγεμόνες εισέπρατταν φόρους και δίδαχα. Ο έλεγχος λοιπόν στις συγκοινωνίες ήταν μια απ' τις πηγές της ευημερίας και του πλούτου των Μυκηνών.

Άργος

Η πόλη της δύναμης, το κέντρο της πολιτικής εξουσίας, όπως αυτό γίνεται αντιληπτό από τα Ομηρικά έπη "Ιλιάδα" και "Οδύσσεια". Τόση πολύ δύναμη, ισχύ και εξουσία, τόσο πολιτισμό έχει προσφέρει αυτή η πόλη στην Ελλάδα, που ξεκινά δέκα και πλέον αιώνες πριν τη γέννηση του Χριστού.

Το Άργος γνώρισε περιόδους ακμής, καθώς επίσης και μεγάλες καταστροφές. Η σημασία του κατά την αρχαιότητα ήταν τόσο μεγάλη, ώστε συχνά ο Όμηρος αναφέρει ως Αργείους όλους τους Έλληνες. Η αρχή της ιστορίας του ανάγεται στο 2600-2000 π.Χ.

Η ακμή της πόλης τοποθετείται στους αρχαϊκούς χρόνους, στην εποχή του τυράννου Φεΐδωνα. Την εποχή αυτή η επιρροή της εξαπλώνεται σ' ολόκληρη την Αργολίδα και σε πολλά τμήματα της Πελοποννήσου. Αργότερα οι Αργείοι διαδραμάτισαν μεγάλο ρόλο στην ιστορία της Ελλάδας. Ήταν πάντοτε εχθροί των Σπαρτιατών και αναφέρονται σφοδρές μάχες μεταξύ Σπαρτιατών και Αργείων. Δεν έλαβαν μέρος στους μηδικούς πολέμους, επειδή φοβούνταν τη Σπάρτη και επειδή δεν ήθελαν να έχουν την τύχη των Μεσσηνίων. Κατά τη διάρκεια του πελοποννησιακού πολέμου (431-404 π.Χ.) το Άργος, σύμμαχος των Αθηναίων, απολάμβανε μία σημαντική πνευματική άνθιση, η οποία έλαβε τέλος μετά το πέρας του πολέμου. Στη διάρκεια του κορινθιακού πολέμου (395-387 π.Χ.) οι Αργείοι νικήθηκαν από τους Σπαρτιάτες.

Στα χρόνια του Μ. Αλεξάνδρου και των διαδόχων του το Άργος πέρασε στην κυριαρχία διαφόρων ηγεμόνων. Το 229 π.Χ. το Άργος έγινε μέλος της Αχαϊκής Συμπολιτείας, όπου έμεινε ως το 146 π.Χ., οπότε και καταλήφθηκε από τους Ρωμαίους. Στην εποχή του Ιουλιανού, τον 4ο αι., αναφέρονται στο Άργος αρκετά φιλοσοφικά διδακτήρια, που φανερώνουν την πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης.

Μετά την πτώση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας το Άργος δέχτηκε πολλές επιδρομές και πέρασε στην κυριαρχία διαφόρων δεσποτών. Το 1210 κυριεύτηκε από τους Σταυροφόρους, ενώ από το 1246 ως το 1261 ανήκε στο Δουκάτο της Αθήνας. Οι Βενετοί πήραν τον έλεγχο της πόλης από το 1395 μέχρι το 1463, οπότε το Άργος με μία μικρή

διακοπή (1686-1715) έπεσε οριστικά στα χέρια των Τούρκων και υπέστη μεγάλες καταστροφές.

Στην ελληνική επανάσταση του 1821 ο ρόλος του Άργους ήταν πολύ σημαντικός. Ορίστηκε ως έδρα της Α' και της Β' Εθνικής Συνέλευσης και ως τόπος συνόδου της Πελοποννησιακής Γερουσίας το Δεκέμβριο του 1821.

Το Άργος είναι κτισμένο στη θέση της ομώνυμης αρχαίας πόλης. Οι αρχαιολόγοι έφεραν στο φως λείψανα της πόλης και από την προϊστορική περίοδο και από μεταγενέστερες εποχές. Τα σημαντικά ευρήματα της προϊστορικής εποχής καλύπτονται κατά κάποιο τρόπο από τα ευρήματα των κλασικών χρόνων. Στο Άργος υπήρχαν δύο ακροπόλεις, η Λάρισα, αρχαία ακρόπολη του Άργους, και η Ασπίδα. Στη Λάρισα, η οποία κατοικήθηκε γύρω στο 2500 π.Χ., υπήρχε οικισμός που ιδρύθηκε από τους Πελασγούς. Στην κορυφή κατοικούσε ο ηγεμόνας και στις πλευρές του βουνού ο υπόλοιπος λαός. Στο διάσελο μεταξύ των δύο ακροπόλεων υψωνόταν σημαντικό ιερό του Πύθιου Απόλλωνα και της Αθηνάς Οξυδερκούς. Λείψανα του ιερού αυτού, ίχνη του μαντείου, ενός θόλου και μιας στοάς σώζονται ακόμη. Στη ρωμαϊκή εποχή, στη θέση του ιερού του Πύθιου Απόλλωνα και της

Αθηνάς, κατασκευάστηκε μια τεράστια και μεγαλοπρεπής κρήνη. Στις νοτιοανατολικές πλαγιές της Λάρισας ήταν λαξευμένο το θέατρο του Άργους, που διατηρείται μέχρι σήμερα. Το θέατρο αυτό ήταν σύγχρονο με της Επιδαύρου, είχε εξαιρετική ακουστική και χωρητικότητα 20.000 θέσεων. Απέναντι βρίσκονταν οι ρωμαϊκές θέρμες (λουτρά), στο χώρο των οποίων ήλθαν στο φως αξιόλογα ευρήματα. Στα ανατολικά του θεάτρου υπήρχε η αρχαία αγορά. Σημαντικά μνημεία ήταν επίσης ο ναός της Ακραιάς Ήρας, που λέγεται ότι βρισκόταν στη θέση του σημερινού ναού της Παναγίας του Βράχου, ο ναός του Δία Λαρισαίου και της Αθηνάς Πολιάδας, η θέση των οποίων εντοπίστηκε στον περίβολο της Λάρισας.

Το πιο σπουδαίο μνημείο ήταν το Ηραίο, το οποίο θεωρείται ένα από τα αρχαιότερα ιερά. Η Ήρα, που ονομάζεται στον Όμηρο «Αργεία», πιστεύεται ότι ήταν θεά της Αργολίδας. Το ιερό της βρισκόταν στην παλιά Πρόσυμνα, μεταξύ Μυκηνών και Άργους. Στο ιερό της Ήρας υπήρχε ναός που κάηκε το 423 π.Χ. από τυχαίο συμβάν. Ήταν περίπτερος, με ξύλινους πιθανότατα κίονες και ξύλινο θριγκό. Αμέσως μετά έχτισαν οι Αργείοι νέο λίθινο με περίσταση (κίονες που περιβάλλουν το ναό), πρόναο, οπισθόδομο «εν παραστάσει» και σηκό τρισυπόστατο. Στο Ηραίο γινόταν κάθε τέσσερα χρόνια γιορτή προς τιμή της Ήρας. Η γιορτή αυτή περιλάμβανε αγώνες στο Άργος και μεγάλη θυσία στο Ηραίο. Το Άργος ήταν κέντρο αγγειοπλαστικής, χαλκοπλαστικής και πλαστικής, τόσο στην αρχαϊκή εποχή όσο και στην κλασική. Ήταν η πατρίδα μεγάλων γλυπτών, όπως του Αγελάδα και του Πολύκλειτου.

Ένας βασικός τουριστικός οδηγός, προσφέρει μεγάλη βοήθεια στον επισκέπτη, ο οποίος μπορεί από το κέντρο της πόλης του Άργους να βρει, εκτός από τις προαναφερθείσες περιοχές, τη Ρωμαϊκή σχολή, τα μνημειώδη ερείπια του ναού της Αφροδίτης και το υδραγωγείο του Αδριανού, του ρωμαίου αυτοκράτορα.

Επίσης μπορεί να επισκεφθεί το Αρχαιολογικό Μουσείο, το Κάστρο (στην κορυφή του λόφου) και τα απομεινάρια του τείχους των Φράγκων (ερείπια από την προϊστορική εποχή των Πελασγών).

Κεφαλάρι

Ανάμεσα στις πολλές εκκλησίες του νομού αξίζει να επισκεφτεί κανείς το ναό της Ζωοδόχου Πηγής, που βρίσκεται στο Κεφαλάρι, έξι χιλιόμετρα νοτιοδυτικά του Άργους. Είναι εκεί όπου οι Έλληνες αγωνιστές εναντίον του στρατηγού Δράμαλη, βρήκαν δροσιά και καταφύγιο. Επίσης εκεί ο επισκέπτης βρίσκει τις υπέροχες πηγές και την εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής, γνωστή ως η σπηλιά της Ζωοδόχου Πηγής. Μόλις 2χλμ. από εκεί,

ο επισκέπτης βρίσκει την αρχαιότερη πυραμίδα του κόσμου (παλαιότερη και από αυτές της Αιγύπτου), την πυραμίδα του Ελληνικού, την οποία ανακάλυψε ο Γερμανός Ράιτ.

Οδηγώντας και περπατώντας σε αυτήν την υπέροχη περιοχή, οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν τη φυσική ομορφιά του τοπίου και την φιλοξενία των κατοίκων. Μικρά γραφικά καταστήματα, εστιατόρια με τοπικό νοστιμότατο φαγητό και τοπικές σπεσιαλιτέ, προσκαλούν τον επισκέπτη αμέσως.

Το Κεφαλάρι είναι ο ιδανικός τόπος για διαφυγή από την πολυάσχολη Αθήνα τα Σαββατοκύριακα, αναλογιζόμενοι το χαμηλό κοστολόγιο και την μικρή απόσταση.

Ναύπλιον

Μια μεγάλη πόλη γεμάτη από ζωντανές ιστορικές μνήμες. Πρωτεύουσα του νομού Αργολίδας και διοικητικό κέντρο του νομού, αλλά και σημαντικό τουριστικό κέντρο. Είναι μια από τις ωραιότερες ελληνικές πόλεις: τα κτίρια, οι ελεύθεροι χώροι και η όλη μορφή της πόλης από το ένα μέρος και τα ονομαστά κάστρα από το άλλο, είναι οι παράγοντες που συνθέτουν την αποκλειστικά δική της ατμόσφαιρα.

Η πόλη διατηρεί μια εντελώς ιδιότυπη όψη, που οφείλεται στα ιστορικά μνημεία που διασώζονται. Το φρουριακό συγκρότημα του Ναυπλίου είναι εκτεταμένο και επιβλητικό. Στη χερσόνησο της Ακροναυπλίας βρίσκεται το ομώνυμο φρούριο, το παλαιότερο από τα φρούρια, που χτίστηκε στην αρχαιότητα και επισκευάστηκε από τους Φράγκους και τους Βενετούς. Το κάστρο του Παλαμηδιού, χτισμένο από τους Βενετούς στο 17ο αιώνα, διατηρείται ακόμα σε πολύ καλή κατάσταση. Βενετσιάνικο είναι και το φρούριο που βρίσκεται στο Μπούρτζι, το μικρό νησί μπροστά από το λιμάνι του Ναυπλίου, απ' όπου φαίνεται πανοραμικά όλη η πόλη. Το

Μπούρτζι συνδεόταν παλιότερα με τη στεριά με αλυσίδες, από όπου και η ονομασία Porto Cadena. Και τα τρία αυτά φρούρια είναι αξιοθαύμαστα όχι μόνο για την μνημειολογική τους σημασία αλλά και για τη θαυμαστή προσαρμογή τους στην τοπογραφία της περιοχής.

Μέσα στην πόλη επίσης διατηρούνται χαρακτηριστικά μνημειακά οικοδομήματα, όπως το βενετσιάνικο κτίριο που χρησιμοποιούνταν ως οπλοθήκη και στεγάζει το αρχαιολογικό μουσείο του Ναυπλίου, το τούρκικο τζαμί στην πλατεία Συντάγματος, όπου στεγάστηκε η πρώτη Βουλή των Ελλήνων, διάφορα χαρακτηριστικά νεοκλασικά κτίρια (όπως το Γυμνάσιο, τα Δικαστήρια, αρχοντικά κτλ.), αξιόλογοι από αρχιτεκτονική άποψη ναοί (Αγίου Γεωργίου, Αγίου Σπυρίδωνα, στην

είσοδο του οποίου δολοφονήθηκε ο Καποδίστριας), το Βαυαρικό λιοντάρι και άλλα κτίρια κατά μήκος της προκυμιάς που συνθέτουν το σπάνιο πια σήμερα αρχιτεκτονικό και πολεοδομικό σύνολο κάνοντας το Ναύπλιο ένα από τα καλύτερα επιζώντα παραδείγματα ελληνικής νεοκλασικής πόλης του 19ου αιώνα.

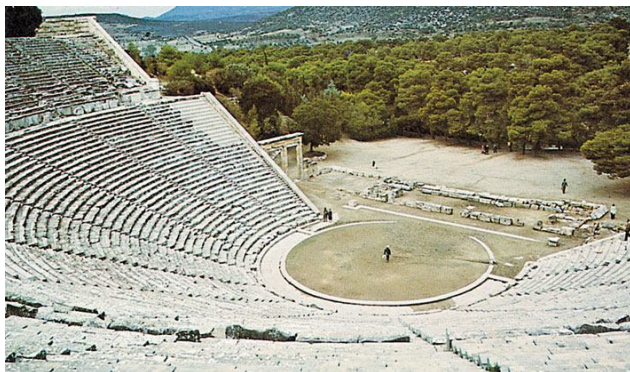
Ερμιόνη

Πόλη αρχαιότατη η Ερμιόνη, βρίσκεται στις νοτιοανατολικές ακτές της Αργολίδας στη θέση της ομώνυμης αρχαίας πόλης. Αναφέρεται από τον Όμηρο μεταξύ των πόλεων της Αργολίδας που πήραν μέρος στον τρωικό πόλεμο. Στους μηδικούς πολέμους οι Ερμιονείς πολέμησαν στο πλευρό των άλλων Ελλήνων. Κατά τον πελοποννησιακό πόλεμο η πόλη ήταν σύμμαχος της Σπάρτης. Το 320 π.Χ. προσχώρησε

στην Αχαϊκή Συμπολιτεία. Το 1821 οι Ερμιονείς πήραν μέρος στην Ελληνική Επανάσταση και η πόλη τους ήταν κέντρο συνάντησης μεταξύ νησιωτών και Πελοποννήσιων πληρεξούσιων.

Από την αρχαία πόλη σώζονται τμήματα των τειχών, λείψανα των ναών του Ποσειδώνα και της Χθόνιας Δήμητρας και μωσαϊκά δάπεδα της ρωμαϊκής εποχής. Σώζονται ακόμη ψηφιδωτά δάπεδα χριστιανικής βασιλικής του 6ου αι. και τάφοι των ελληνιστικών χρόνων.

Στα αξιοθέατα της Ερμιόνης συγκαταλέγεται και η εκκλησία των Ταξιαρχών, χτισμένη το 17ο αι. στη θέση του αρχαίου ναού της Χθόνιας Δήμητρας, το σπίτι όπου άρχισε η Εθνοσυνέλευση του 1827 και το μοναστήρι των Αγίων Αναργύρων, που ιδρύθηκε τον 11ο και 12ο αι.

Επίδαυρος

Η εικόνα της Επιδαύρου είναι αυτό που οι αρχαίοι αποκαλούσαν χάσμα οφθαλμών. Το μικρό φυσικό λιμανάκι που περιβάλλεται από καταπράσινες εκτάσεις και το φημισμένο θέατρο της Επιδαύρου που αποτελεί μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς, συνθέτουν το μεγαλείο της περιοχής.

Αρχαία πόλη-κράτος της Αργολίδας, στη βορειοανατολική ακτή της Πελοποννήσου. Αναφορά για την περιοχή υπάρχει ήδη στην Ιλιάδα του Ομήρου.

Σύμφωνα με αρχαιολογικά ευρήματα, η περιοχή κατοικούνταν ήδη την 3η χιλιετία π.Χ. Πρώτοι κάτοικοι αναφέρονται οι Κάρες, ενώ αργότερα στην περιοχή κατοίκησαν Ίωνες και Δωριείς. Οι Επιδαύριοι πολέμησαν στους μηδικούς πολέμους. Στον πελοποννησιακό πόλεμο ήταν με το μέρος των Σπαρτιάτων, γεγονός που προκάλεσε τη σύγκρουση των Αργείων (συμμάχων των Αθηναίων) με την Επίδαυρο. Το 243 π.Χ. έγινε μέλος της Αχαϊκής Συμπολιτείας και με τη ρωμαϊκή κατάκτηση έγινε βάση εξόρμησης των Ρωμαίων για την υποταγή του Άργους και της Σικυώνας.

Η πόλη είχε πολλούς ναούς και ιερά, όπως της Ήρας, του Ασκληπιού και της Ηπιόνης, της Άρτεμης, του Απόλλωνα και της Αφροδίτης. Περίφημη όμως ήταν στην αρχαιότητα η Επίδαυρος για το μεγάλο ιερό του Ασκληπιού (Ασκληπιείο), που είναι το

λαμπρότερο θεραπευτικό κέντρο του αρχαίου κόσμου. Το 1988 ο χώρος ανακηρύχθηκε από την UNESCO μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Τα πιο σημαντικά από τα οικοδομήματα του Ασκληπιείου, όπως δείχνουν τα ευρήματα, είναι:

α) Τα προπύλαια από τα οποία κατασκευάστηκαν τον 4ο αι. π.Χ.

β) Ο ναός του Ασκληπιού. Χτίστηκε μεταξύ 380-375 π.Χ.

γ) Η Θόλος ή Θυμέλη. Κυκλικό οικοδόμημα του 4ου αι. π.Χ.

δ) Το άβατον ή εγκοιμητήριο. Βρισκόταν δίπλα στο ναό. Ήταν οικοδόμημα στο οποίο κοιμούνταν οι άρρωστοι για να δουν στο όνειρό τους τον τρόπο με τον οποίο θα τους θεράπευε ο θεός.

ε) Ο οίκος των ιερέων.

στ) Διάφορα κτίρια για την εξυπηρέτηση του πλήθους των πιστών, όπως ο ξενώνας, μεγάλο διώροφο οικοδόμημα με 160 δωμάτια, γυμνάσιο, παλαιστρα μαζί με ένα είδος σχολείου, βιβλιοθήκη, λουτρά και στάδιο. Στο τελευταίο γίνονταν, από το 480 π.Χ., κάθε τέσσερα χρόνια αγώνες, τα Μεγάλα Ασκληπιεία.

ζ) Το θέατρο της Επιδαύρου. Βρίσκεται στους δυτικούς πρόποδες του λόφου Κυνόρτιου, στον ευρύτερο χώρο του Ασκληπιείου. Κατασκευάστηκε από τον Αργείο αρχιτέκτονα Πολύκλειτο το νεότερο τον 4ο αι. π.Χ. Είναι το πιο κομψό και καλύτερα διατηρημένο από όλα τα αρχαία ελληνικά θέατρα που έχουν αποκαλυφτεί μέχρι τώρα και ένα από τα μεγαλύτερα (χωρητικότητα 14.000 θέσεων) και με άριστη ακουστική.

Στο θέατρο έχουν πραγματοποιηθεί μετά το 1938 πολλές παραστάσεις, ενώ οι παραστάσεις που εντάσσονται στο Φεστιβάλ Επιδαύρου ξεκίνησαν το 1954. Τον επόμενο χρόνο καθιερώθηκαν ως θεσμός αρχαίου δράματος και συνεχίζονται σε ετήσια βάση.

Το 1971 στην ίδια περιοχή ανακαλύφθηκε το μικρό θέατρο της Επιδαύρου. Πρόκειται για ένα μαρμάρινο και καλά διατηρημένο θέατρο 6.000 θέσεων που χρονολογείται στο 4ο αι. π.Χ.

θ) Το στάδιο, το οποίο χρονολογείται από τον 5ο αι. π.Χ. Συνδεόταν με τις ιερές πομπές που γίνονταν στην Επίδαυρο και ιδιαίτερα με τα Μεγάλα Ασκληπιεία

ι) Ιερό του Απόλλωνα Μαλεάτα.

Την περίοδο 1902-1909 στο χώρο της Επιδαύρου χτίστηκε αρχαιολογικό μουσείο από τον αρχαιολόγο Παν. Καββαδία για να στεγαστούν τα σημαντικότερα μνημεία του Ασκληπιείου. Από τα σημαντικότερα εκθέματα του μουσείου είναι ένα κορινθιακό κιονόκρανο της Θόλου, ο θριγκός του ναού του Ασκληπιού, τμήμα της πλάγιας όψης των προπυλαίων, ο θριγκός του ναού της Άρτεμης, τμήμα αναθηματικού ανάγλυφου, χάλκινα ιατρικά εργαλεία κ.ά.

Κρανίδι

Κωμόπολη του νομού Αργολίδας, χτισμένη στις πλαγιές λόφου, σε πολύ μικρή απόσταση από τις ακτές. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν πολλά βυζαντινά μοναστήρια, εκκλησάκια κ.ά.

Τίρυνθα

Αρχαία πόλη της εποχής του μυκηναϊκού πολιτισμού. Βρίσκεται βόρεια του Ναυπλίου, στη θέση της αρχαίας Τίρυνθας. Οι ανασκαφές έφεραν στο φως σημαντικά ευρήματα, όπως τμήματα από τις περίφημες τοιχογραφίες του ανακτόρου, χρυσά δαχτυλίδια κ.ά.

Ο χώρος αυτός κατοικήθηκε από τα νεολιθικά χρόνια ως το τέλος του αρχαίου κόσμου. Γύρω από την οχυρωμένη ακρόπολη, όπου υπήρχαν τα ανάκτορα του

Τίρυνθου άρχοντα, απλωνόταν η πόλη. Ήταν περίφημη από την αρχαιότητα για τα κυκλώπεια τείχη της και από τον Όμηρο ονομαζόταν «ευκτίμενον πτολίεθρον» και «τειχιόεσσα».

Ένα κυκλικό οικοδόμημα και τάφοι της κάτω πόλης δείχνουν την ακμή ενός πρωτοελλαδικού συνοικισμού στα μέσα της τρίτης χιλιετίας. Με την κάθοδο των πρώτων ελληνικών φύλων που εγκαταστάθηκαν σε αυτό το χώρο (2000-1600 π.Χ.), η Τίρυνθα φτάνει στη μεγαλύτερη ακμή της. Στην υστεροελλαδική περίοδο (1600-1200 π.Χ.) τα ανάκτορά της χτίζονται τρεις φορές, το 15ο αι. π.Χ., γύρω στα 1350 π.Χ. η δεύτερη οικοδομική φάση και στα μέσα του 13ου αι. π.Χ. τα ισχυρότερα και μεγαλοπρεπέστερα. Τα ερείπια που σώζονται είναι από την τελευταία οικοδομική φάση και οικοδομήθηκαν μετά από άγνωστη καταστροφή.

Στο τέλος της εποχής του χαλκού (1100 π.Χ.) η πόλη καταστρέφεται, αλλά ο χώρος κατοικείται. Στα κλασικά χρόνια είναι ένα μικρό χωριό, στη μάχη των Πλαταιών στέλνει 400 οπλίτες και το 468 π.Χ. καταστρέφεται ολοκληρωτικά μαζί με τις Μυκήνες από τους παλιούς της αντιπάλους Αργείους. Στο 2ο αι. μ.Χ. ο περιηγητής Πausανίας επισκέπτεται μιαν ερημωμένη ακρόπολη.

Πάνω στην ακρόπολη, δυτικά του ανακτόρου, υπήρχαν δύο αυλές με πρότυλα και γύρω δωμάτια και λουτρά. Το μέγαρο του βασιλιά ήταν όμοιο με των Μυκηνών. Αποτελούνταν από την εξωτερική στοά, τον πρόδομο και την κύρια αίθουσα (δόμο) με την κυκλική εστία. Η διακόσμηση του μεγάρου ήταν πλούσια. Ορθομαρμάρωση, ανάγλυφοι ρόδακες και περίφημες τοιχογραφίες κοσμούσαν ιδιαίτερα το δόμο, όπου στην ανατολική του πλευρά υπήρχε ο θρόνος. Τον 8ο αι. π.Χ. το μέγαρο κάηκε και στα ερείπιά του χτίστηκε το ονομαστό ιερό της Ήρας.

Οι ανασκαφές στη μυκηναϊκή ακρόπολη της Τίρυνθας άρχισαν στα 1831 από το Φρίντριχ Τιρς. Τις συνέχισε ο Σλίμαν στα 1876 και τον διαδέχτηκε ο Ντέρπφελντ, ο οποίος, ως διευθυντής του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου, εργάστηκε ως το 1938. Μετά τον πόλεμο ολοκληρώθηκαν οι ανασκαφικές έρευνες από Γερμανούς αρχαιολόγους και την ελληνική αρχαιολογική υπηρεσία. Οι ανασκαφές, πέρα από την αρχιτεκτονική έρευνα, απέδωσαν σπουδαία κινητά ευρήματα, όπως σπαράγματα από τις περίφημες τοιχογραφίες του ανακτόρου, χρυσά δαχτυλίδια και άλλα είδη μικροτεχνίας, λατρευτικής σημασίας ή καθημερινής και οικιακής χρήσης.

Λέρνα

Τοποθεσία κοντά στο Άργος, πλάι στο χωριό Μύλοι (Αργολίδας). Το όνομα Λέρνα στην αρχαιότητα δινόταν τόσο στη λίμνη και τον ποταμό όσο και στην πεδιάδα της περιοχής.

Η μυθολογία αναφέρει πως οι πηγές της Λέρνας αποκαλύφθηκαν από τον Ποσειδώνα στην Αμυμώνη, θυγατέρα του Δαναού. Από τότε οι πηγές είχαν το όνομα της Αμυμώνης. Στη Λέρνα έθαψαν οι Δαναΐδες τα κεφάλια των αντρών τους, που είχαν προηγουμένως δολοφονήσει και στην ίδια λίμνη ο Ηρακλής σκότωσε το υδρόβιο τέρας (Λερναία Ύδρα), που κατέτρωγε τα ζώα και κατέστρεφε τις καλλιέργειες.

Η περιοχή γενικότερα ήταν πλούσια σε νερά. Εκτός από τη Λέρνα υπήρχε άλλη μια λίμνη, η Αλκυονία, για την οποία πίστευαν ότι ήταν απύθμενη και αποτελούσε είσοδο του Άδη. Από εκεί, κατά την παράδοση, ο Διόνυσος κατέβηκε στον Άδη για να φέρει τη Σεμέλη. Στα ιστορικά χρόνια μαρτυρείται λατρεία του Διόνυσου στην περιοχή και γιορτή με το όνομα Λερναία προς τιμή της Δήμητρας. Υπήρχαν ναοί του Διόνυσου, της Αθηνάς και αγάλματα της Δήμητρας, του Διόνυσου και της Αφροδίτης.

Οι ανασκαφές στο μεγάλο τάφο (μαγούλα) κοντά στη θάλασσα και σε μικρή απόσταση από το δημόσιο δρόμο προς την Τρίπολη, που άρχισαν το 1952 από την Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών, αποκάλυψαν σημαντικότερο οικισμό κατοικημένο από την αρχαιότερη νεολιθική εποχή (6000-5000 π.Χ.). Στην αρχή της πρωτοελλαδικής εποχής (2800 / 2700 π.Χ.) παρουσιάζεται μια μικρή πόλη περιτειχισμένη με διπλό περίβολο. Η οικοδομική τέχνη εμφανίζεται υψηλή και προηγμένη. Ο οικισμός καταστράφηκε το αργότερο το 2100 π.Χ. Υποθέτουν πως η καταστροφή προήλθε από τους Δαναούς, πρωτοελληνικό φύλο που εγκαταστάθηκε στη Λέρνα και ίδρυσε το συνοικισμό που ακολούθησε τον προηγούμενο. Στην περιοχή βρέθηκαν ταφικά ευρήματα της μυκηναϊκής, της γεωμετρικής, της κλασικής εποχής κ.ά.

Μέθανα

Η χερσόνησος των Μεθάνων δημιουργήθηκε κατά την τριτογενή περίοδο (11 εκατ. Χρόνια πριν) από ηφαίστειο, το οποίο «βρυχάται» συνεχώς . ακόμη και σήμερα εκπέμπει αναθυμιάσεις, παρά το ότι θεωρείται σβησμένο.

Η πιο παλιά γνωστή έκρηξη, κατά την οποία εμφανίστηκαν και τα ζεστά ιαματικά λουτρά (270-240 π.Χ.) αναφέρεται από τον Πausανία στις «Ελλάδος περιηγήσεις».

Στα χρόνια εκείνα, από το 300 π.Χ. ως το 20 μ.Χ., όπως υποστηρίζει και ο ηφαιστειολόγος Φουκέ, δημιουργήθηκε η Καμένη Χώρα,

που είναι η πιο πρόσφατη έκρηξη του ηφαιστίου. Συμπίπτει με την εμφάνιση των θερμών πηγών, που περιγράφει ο Πausανίας. Στην Καμένη Χώρα , ακόμα και σήμερα υπάρχουν, πολλές σπηλιές που το χειμώνα βγάζουν ζεστό αέρα- και οι κάτοικοι του χωριού σταβλίζουν τα ζώα τους- το δε καλοκαίρι παγωμένο και τις χρησιμοποιούν για ψυγεία. Στο Βαθύ υπάρχουν αρκετά μαστιχόδενδρα.

Τα σημερινά λουτρά άρχισαν να λειτουργούν πριν από 150 χρόνια. Εκεί ελούετο και ο τότε πρωθυπουργός Αλέξανδρος Κουμουνδούρος, που είχε κτήμα και έπαυλη στην Τρηζοίνα. Το 1906 κατασκευάστηκαν δύο μικρά υδροθεραπευτήρια, το ένα κοντά στα φυσικά λουτρά, και το άλλο στην Πηγή Παπαματθαίου. Το 1912, κατασκευάστηκε το υδροθεραπευτήριο Αγίου Νικολάου. Το 1930 το Δημόσιο, και το 1936 το ιδιωτικό «Άγιοι Ανάργυροι». Λόγω των λουτρών τα Μέθανα από πολύ παλιά διαθέτουν πολλά και άνετα ξενοδοχεία και φυσικά πολλά καταστήματα που εξυπηρετούν το καλοκαίρι τον κόσμο που πηγαίνει εκεί. Γενικά, είναι μια πολύ εξελιξίμη, τουριστικά, περιοχή. Κάθε χρόνο, από το 1999, τις Απόκριες οργανώνει καρναβάλι.

Τα Μέθανα έχουν σήμερα κατάστημα της Εθνικής Τράπεζας, υπηρεσίες του ΕΟΤ για τα λουτρά, Υγειονομικό Σταθμό, Δασονομείο, Λιμενικό Ταμείο, Λιμεναρχείο, Αστυνομικό Τμήμα, Γυμνάσιο και δύο Δημοτικά, στα Μέθανα και το Μεγαλοχώρι.

Στο Ασπροβούνι Μεθάνων (στο Στενό), στις 13-1-1973 ανακαλύφθηκε από ντόπιους σπήλαια σταλακτιτών, ηλικίας 2,5 εκατομμυρίων ετών που ονομάστηκε «Σπήλαιο περιστεριών».

Η αρχαία πόλη των Μεθάνων-πήρε το όνομά της από το μεθάνιο- βρισκόταν στη νότια πλευρά της παραλίας του Μεγαλοχωρίου, προς το στενό των Μεθάνων, όπου οι Αθηναίοι , πρώτα, και μετά ο Φαβιέρος είχαν χτίσει φρούρια. Όμως, τα Μέθανα κατοικήθηκαν από τους προϊστορικούς χρόνους (9.000 π.Χ.). Ένα ειδώλιο (κεφάλι) που βρέθηκε πριν μερικά χρόνια, είναι Κυκλαδίτικης τεχνοτροπίας, και ανάγεται στο 3.000 π.Χ

Όπως απέδειξαν οι τελευταίες έρευνες, στα Μέθανα υπάρχουν 103, περίπου, τοποθεσίες με λείψανα πρωτοελλαδικής εποχής. Οι περισσότερες εντοπίστηκαν στα βόρεια,

περιοχές Κοσόνας και Κουνουπίτσας. Ο σημαντικότερος οικισμός εντοπίστηκε κοντά στο λιμάνι του Αη Γιώργη. Πρωτοελλαδικά, Μεσοελλαδικά, Μυκηναϊκά, αλλά και νεολιθικά ευρήματα βρέθηκαν και μέσα στο Παλαιόκαστρο (Ακρόπολη), που δείχνουν ότι η τοποθεσία κατοικείτο τουλάχιστον 7.000 χρόνια

Οι περισσότεροι επισκέπτες της Αργολίδας συνήθως προτιμούν τις νότιες περιοχές του νομού και τα διάφορα παραθαλάσσια θέρετρα. Όμως, λίγοι επισκέπτες έχουν συναντήσει την ομορφιά των βουνών της Αργολίδας που κόβει την ανάσα και ακόμα πιο λίγοι έχουν ποτέ φανταστεί αυτήν την άλλη όψη του νομού. Αμέτρητα χωριουδάκια είναι φωλιασμένα στις βουνοκορφές, ενωμένα μεταξύ τους με στενά μονοπάτια, διατηρώντας τα παλιά ήθη και έθιμα. Σε μια απόσταση μόλις 30 χιλιομέτρων από το Άργος, τα χωριά αποτελούν θαυμάσια ορεινά καταφύγια. Είναι σαν φυσικά μπαλκόνια, όπου οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να δουν αμφιθεατρικά τη θάλασσα και τις γύρω κοιλάδες.

Εν κατακλείδι, πέρα από την ιστορία της περιοχής, η φύση στάθηκε εξαιρετικά γενναιοδωρή με την Αργολίδα : είναι μια εξαιρετικά όμορφη γη. Αυτά τα δύο βασικά δεδομένα, η ιστορία και η φύση, έστρεψαν τις κύριες περιοχές της Αργολίδας σε πρωταρχικό τουριστικό προορισμό.

Δεν υπάρχει Ευρωπαίος ή Αμερικανός τουρίστας, που έχει επισκεφθεί την Ελλάδα, να μην έχει συμπεριλάβει στον προορισμό του και την Αργολίδα. Έτσι, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι στην περιοχή σημειώνονται μεγάλες επενδύσεις και προγράμματα ανάπτυξης, ιδιαίτερα στις περιοχές του Ναυπλίου και στο γνωστό και αγαπητό τουριστικό θέρετρο, το Τολό.

Ανακεφαλαιώνοντας, ο επισκέπτης έχει τόσα πολλά να δει στην Αργολίδα: τόποι γνωστοί από την αρχαία ελληνική ιστορία, αναβιώνουν σπουδαίοι ξανά στη διάρκεια της Ελληνικής επανάστασης, ενάντια στην Οθωμανική αυτοκρατορία. Η ιστορία, η φυσική ομορφιά του τοπίου, ο ποιοτικός τουρισμός, οι επενδύσεις και η όλη αναπτυξιακή πολιτική, προκάλεσαν μια μεγάλη ζήτηση γης, και οι τιμές των ακινήτων έφτασαν σε υψηλά επίπεδα.

3. Γεωγραφικά χαρακτηριστικά του νομού

Η Αργολίδα, είναι ένας από τους έξι παραλιακούς νομούς της Πελοποννήσου, βρίσκεται στη Νοτιοανατολική Ελλάδα, έχει ιστορική πορεία 15 αιώνων και έκταση 2.154 τετραγωνικών χιλιομέτρων.

Βασικά γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά της Αργολίδας είναι οι ορεινοί όγκοι, οι παράκτιες κυρίως πεδινές εκτάσεις καθώς και οι πανέμορφες ακτογραμμές με πολλά χιλιόμετρα αμμωδών παραλίων. Το έδαφος κατά το μεγαλύτερο μέρος είναι ορεινό (57%) και ημιορεινό (24%). Τα σπουδαιότερα βουνά είναι ο Ολίγυρτος (1.935 μ.), το Λύρκειο (1.755 μ.), το Αρτεμίσιο (1.771 μ.), ο Κτενιάς (1.634 μ.), το Αραχναίο (1.199 μ.) και το Δίδυμο (1.113 μ.). Προς τα παράλια το έδαφος γίνεται πεδινό (19%). Στις ακτές του Αργολικού κόλπου σχηματίζονται πολλοί κόλποι και όρμοι, όπου βρίσκονται ακρωτήρια, όπως το Θυννί, το Σκύλλαιο, η Ίρια και ο Βουρλιάς.

Οι περισσότερες παραλίες της Αργολίδας βρίσκονται σε όρμους και είναι ασφαλείς για μικρά παιδιά, ακόμα και όταν έχει αέρα.

Στην Αργολίδα συναντά μεγάλες, αμμώδεις παραλίες, αλλά και ορμίσκους, ικανοποιώντας όλες τις ανάγκες και προτιμήσεις. Οι παραλίες της Επιδαύρου και της Νέας Επιδαύρου έχουν βότσαλο και αποτελούν τέλειο μέρος για να δροσιστείτε μετά από την επίσκεψή σας στους αρχαιολογικούς χώρους της περιοχής. Οι αμμώδεις παραλίες της Ερμιόνης, της Πετροθάλασσας, αλλά και αυτή που βρίσκεται στο Πόρτο Χέλι είναι ιδιαίτερα δημοφιλείς στους παραθεριστές των ομώνυμων οικισμών.

Η παραλία Σαλάντι είναι πολύ όμορφη, ενώ μαγεύουν οι παραλίες στον κόλπο στο Τολό - Ίρια, Δρέπανο, Βιβάρι και Τολό - που προσφέρουν πολλές επιλογές στους επισκέπτες της περιοχής. Γύρω από το Ναύπλιο, προτείνεται στους επισκέπτες να επισκεφθούν τις παραλίες "Καραθόνας" και "Νέα Κίος", καθώς και τις παραλίες "Κιβέρι" και "Μύλοι", οι οποίες βρίσκονται απέναντι από το Ναύπλιο.

Το μήκος των ακτών του Νομού είναι 230 χιλιόμετρα (εξαιρουμένης της Τροιζηνίας). Υπάρχουν 53 παραλίες μικρών ή μεγαλύτερων παραλιών προσφερομένων για κολύμβηση με μήκος 100μ η μικρότερη. Από τις 53 παραλίες, 1 χαρακτηρίζεται ως "κακή", 1 "καλή", 3 "πολύ καλή" και οι λοιπές 48 "άριστη". Το συνολικό μήκος των ακτών που προσφέρονται για κολύμβηση εκτιμάται σε συνολικό μήκος 56,5 χιλιόμετρα. Ήτοι το 24,7% του συνολικού μήκους ακτών του Νομού.

Το μήκος αμμωδών παραλιών σε συνδυασμό με το είδος του τουρισμού που επικρατεί, συνθέτουν το δείκτη χωρητικότητας των ακτών σε μια μέρα αιχμής, που μπορεί να αποτελέσει εκτιμητή της χωρητικότητας ενός τόπου. Με βάση την παραδοχή ότι αντιστοιχεί μια κλίνη ανά μέτρο αμμώδους παραλίας η μέγιστη χωρητικότητα της Αργολίδας ανέρχεται σε 20.000 - 25.000 επισκέπτες.

Εικόνα 1: Βιβάρι

Εικόνα 2: Καραθόνα

Εικόνα 3: Πόρτο Χέλι

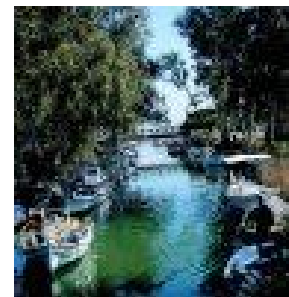
Εικόνα 4: Ερμιόνη

Εικόνα 5: Τολό

4. Σημαντικοί φυσικοί πόροι

Το υδρογραφικό δίκτυο του νομού είναι αρκετά ανεπτυγμένο. Περιλαμβάνει αρκετούς ποταμούς οι οποίοι όμως είναι παροδικής ροής με εξαίρεση τον Ερασίνο, τα νερά του οποίου προέρχονται από τις πηγές του Κεφαλαρίου. Οι περισσότεροι ποταμοί απαντώνται στην Αργολική πεδιάδα, λίγοι είναι όμως αυτοί που έχουν διαμορφωμένη κοίτη μέχρι τη θάλασσα και εκβάλλουν σε αυτή (Ίναχος, Ξεριάς, Ραμαντάνης). Τα νερά των υπολοίπων, χάνονται στις αδρομερείς αποθέσεις που συναντούν στην διαδρομή τους και δεν φτάνουν στη θάλασσα.

Ο Ξεριάς ξεκινά από το Αρτεμίσιο όρος και περνώντας περιμετρικά του Άργους καταλήγει στον χειμάρρο Ίναχο νοτιοανατολικά του Άργους. Ο Ίναχος ξεκινά από το Λύρκειο όρος και αφού συγκεντρώνει τα νερά από μικρότερους χειμάρρους (Φιχτιών, Δερβενακιώτη, Ξεριά) καταλήγει στη θάλασσα ανατολικά της Ν. Κίου. Ο Ερασίνο ποταμός εκφορτίζει τα νερά των πηγών του Κεφαλαρίου. Πρόκειται για καρστική πηγή υπερχείλισης με έντονες διακυμάνσεις παροχής που σχετίζονται άμεσα με τις βροχοπτώσεις στην περιοχή τροφοδοσίας των πηγών.

Παρά το μικρό ύψος βροχής, η Αργολίδα είναι πλούσια σε νερά αφού διαθέτει πλήθος πηγών αλλά και μεγάλα αποθέματα υπόγειων νερών, αφού ο Αργολικός κάμπος έχει γεωλογικούς σχηματισμούς μεγάλης αποθηκευτικής ικανότητας. Η αλόγιστη όμως εκμετάλλευση των υπόγειων υδροφόρων και χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων στις φυτοκαλλιέργειες έχει φέρει καταστροφικά αποτελέσματα, πιθανά μη αναστρέψιμα, στην

ποιότητα των υπογείων νερών σε όλες τις πεδινές περιοχές της Αργολίδας, όπου παρατηρείται έντονη υφαλμύρωση και μεγάλη συγκέντρωση νιτρικών. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα η περιοχή να παρουσιάζει σοβαρή ανεπάρκεια σε υδάτινους πόρους. Στην περιοχή ήδη πραγματοποιούνται σημαντικά έργα με σκοπό να βελτιωθεί η ύδρευση αλλά και η άρδευση της περιοχής.

5. Καιρός και κλίμα της Αργολίδας

Ο καιρός στην Αργολίδα είναι αρκετά ήπιος καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, κάνοντας την έναν από τους δημοφιλέστερους προορισμούς διακοπών για κάθε εποχή. Το καλοκαίρι, ο καιρός είναι πολύ ευχάριστος και ηλιόλουστος, ενώ ο χειμώνας είναι ήπιος, με αραιές βροχές. Η θερμοκρασία στις ορεινές περιοχές μπορεί να είναι χαμηλή, ιδιαίτερα τους μήνες του χειμώνα, ενώ μερικές φορές χιονίζει στα βουνά.

Οι παραθαλάσσιες περιοχές του νομού έχουν ιδανικό καιρό και κλίμα, ειδικά το καλοκαίρι, όταν η αύρα της θάλασσας δροσίζει τους παραθεριστές. Τα χωριά στην ενδοχώρα της Αργολίδας έχουν πιο δροσερό καιρό, ιδιαίτερα το βράδυ. Σ' όποια πόλη του νομού κι αν επιλέξετε να μείνετε, τα ξενοδοχεία είναι πλήρως εξοπλισμένα για όλες τις εποχές.

6. Οι τομείς παραγωγής

♦ Πρωτογενής τομέας

Η πτώση της παραγωγικότητας του τομέα, που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στην Αργολίδα, υποδεικνύει έντονη υποαπασχόληση στη γεωργία και σημαντικά προβλήματα στην αγροτική δομή του νομού.

Οι κυριότερες καλλιέργειες της Αργολίδας είναι εσπεριδοειδή, ελαιόλαδο, βρώσιμες ελιές, βρώσιμα σταφύλια, κρασί, σταφίδες, κτηνοτροφικά φυτά, κηπευτικά. Σημαντικότερες γεωργικές βιομηχανίες είναι ψυγεία, εργοστάσια χυμοποίησης και τυποποίησης εσπεριδοειδών, σταφιδοεργοστάσια, οινοποιεία, αποθήκες και εργοστάσια συντήρησης οπωροκηπευτικών. Η εκμηχάνιση της αγροτικής παραγωγής είναι αρκετά σημαντική. Η κτηνοτροφική, δασική και αλιευτική παραγωγή, αν και αξιόλογη, συμβάλλει λιγότερο από το 50% στη διαμόρφωση του αγροτικού εισοδήματος, σε σχέση προς τη γεωργική και παρουσιάζουν προβλήματα εκσυγχρονισμού παραγωγής και εμπορίας, ενώ ο σημαντικότερος κτηνοτροφικός κλάδος είναι τα γαλακτοκομικά.

♦ Δευτερογενής τομέας

Οι κύριες ειδικεύσεις των Νομών της Περιφέρειας αφορούν κυρίως τους κλάδους Τροφίμων, Ξύλου, Ποτών και Μη Μεταλλικών Ορυκτών, δηλαδή κλάδοι που είτε αναφέρονται στην επεξεργασία προϊόντων του πρωτογενή τομέα, είτε στις κατασκευές.

♦ Τριτογενής τομέας

Οι διοικητικές, εκπαιδευτικές και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, καθώς και οι υπηρεσίες μεταφορών, είναι συγκεντρωμένες στα αστικά κέντρα. Το εμπόριο αποτελεί σημαντική δραστηριότητα για τον νομό.

Ο τουρισμός παρουσιάζει αυξητικές τάσεις, ιδιαίτερα όσον αφορά τις διανυκτερεύσεις (αύξηση κατά 140.000 περίπου το 2010 σε σχέση με το 2003), καθώς και τις αφίξεις στα ξενοδοχειακά καταλύματα (αύξηση κατά 145.000 περίπου το 2010 σε σχέση με το 2003). Ωστόσο, υπάρχουν σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης του τομέα, που οφείλονται

κυρίως στους σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους της Αργολίδας, οι οποίοι δεν έχουν σε σημαντικό βαθμό αξιοποιηθεί, στη φυσική ομορφιά και στην θαυμάσια σύνθεση και ποικιλία των τοπίων και στην γειτνίαση με την Αθήνα.

Η Αργολίδα, γενικά, διαθέτει σημαντικούς πολιτιστικούς πόρους (αρχαιολογικούς χώρους, παραδοσιακούς οικισμούς, εκκλησίες, μουσεία, βιβλιοθήκες, κ.λπ.), με βασικότερο πολιτιστικό πόλο το Ναύπλιο, που ασκεί έντονη δραστηριότητα στον τομέα αυτό.

7. Εντοπισμός των σημαντικότερων προβλημάτων και χαρακτηριστικών του Νομού

Ο Νομός Αργολίδας έχει σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης γιατί δεν έχει αξιοποιήσει στο δυνατό βαθμό τα φυσικά και ανθρωπογενή του διαθέσιμα. Παρατηρούνται ελλείψεις που εμποδίζουν την περαιτέρω εξέλιξη του νομού. Τέτοια εμπόδια, τα οποία αποτελούν αναγκαίες προϋποθέσεις να προκαλέσουν και να στηρίξουν την ανάπτυξη, είναι τα εξής:

➔ προβλήματα των βασικών υποδομών για τα δίκτυα μεταφορών

Το σιδηροδρομικό δίκτυο του νομού έχει σοβαρά μειονεκτήματα. Δεν είναι συμβατό με το υπόλοιπο εθνικό δίκτυο, οι γραμμές του δικτύου της Αργολίδας, και ευρύτερα της Πελοποννήσου, έχουν μικρότερο πλάτος, είναι μονής κατεύθυνσης, δεν υπάρχουν ανισόπεδες διαβάσεις, και έχει κακή χάραξη. Ενώ στις θαλάσσιες μεταφορές τα λιμάνια, του Ναυπλίου, της Ερμιονίδας και του Πορτοχελίου συνηγορούν στην ικανοποίηση των αναγκών του νομού και στην ανάπτυξή του.

Αναφορικά με το οδικό δίκτυο στο νομό, το μεγαλύτερο μέρος του αποτελείται από επαρχιακούς και δημοτικούς οδικούς άξονες, πράγμα που απομονώνει σημαντικά το νομό.

➔ προβλήματα των βασικών υποδομών ενέργειας

➔ προβλήματα των βασικών υποδομών πληροφορίας

➔ προβλήματα των βασικών υποδομών δίκτυα του κύκλου του νερού (ύδρευση, άρδευση, αποχέτευση).

➔ πρόβλημα δημιουργίας σταθερών και διεποχιακών ροών, παραμονής και ξενάγησης στην Αργολίδα, ημεδαπών και αλλοδαπών, φίλων των αποθεμάτων του πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος της Αργολίδας.

➔ Το παραπάνω πρόβλημα προδιαγράφει την ύπαρξη ζητημάτων προστασίας, διατήρησης και ανάδειξης του περιβάλλοντος.

➔ αεροπορική απομόνωση του νομού από την διεθνή αγορά. Οι αεροπορικές συγκοινωνίες εξυπηρετούνται από το αεροδρόμιο της Καλαμάτας. Ανασταλτικός παράγοντας στην ισχυρή μεγέθυνση των τουριστικών εισροών προς την Περιφέρεια Πελοποννήσου είναι η έλλειψη ενός κεντρικότερου αεροδρομίου στην Περιφέρεια, σε θέση που θα μπορούσε να καλύψει, από πλευράς χρονοαπόστασης και μεταφοράς στις ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις, ταυτόχρονα την Κεντρική και την Ανατολική Πελοπόννησο, στην οποία ανήκει και ο νομός Αργολίδας, και συμπληρωματικά τη Νότια και τη Νοτιοδυτική. Αυτή η έλλειψη είναι η αποκλειστική αιτία της συρρίκνωσης των τουριστικών εισροών στην Περιφέρεια Πελοποννήσου από το εξωτερικό, αν αναλογισθεί κάποιος ότι πάνω από το 70% των εισερχομένων τουριστών στη χώρα χρησιμοποιεί οργανωμένες πτήσεις χαμηλού κόστους.

➔ πρόβλημα της στελέχωσης του παραγωγικού συστήματος του Νομού με αιχμές τον κύκλο του νερού, τον κύκλο της διατροφής, τον κύκλο του πολιτιστικού, περιβαλλοντικού και θαλάσσιου τουρισμού και τον κύκλο οργάνωσης των προϊόντων του τουρισμού, εντάσσονται όλα τα ζητήματα εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης του ανθρώπινου δυναμικού στο Νομό.

Η ενεργοποίηση των φυσικών και ανθρωπογενών διαθέσιμων της Αργολίδας και η επιδιωκόμενη οργάνωση και συνεργούσα λειτουργία των παραγωγικών δυνάμεων του Νομού, αποτελεί την συμπυκνωμένη έκφραση των αναγκαίων προϋποθέσεων για την μακροχρόνια αναπτυξιακή λειτουργία, για την ανάπτυξη με όρους μακροχρόνιου προγράμματος.

Η αναζητούμενη ικανή συνθήκη για την έναρξη, την συντήρηση και την μακροχρόνια λειτουργία της ανάπτυξης των διαθέσιμων, θέτει δύο εξίσου κεντρικά ζητήματα.

- ✓ Το ένα αφορά το αποτελεσματικό σχεδιασμό εκκίνησης και διατήρησης της αναπτυξιακής διαδικασίας.
- ✓ Το άλλο αφορά τους όρους υπό τους οποίους θα πραγματοποιείται η ανάπτυξη και θα αξιοποιούνται τα διαθέσιμα, ώστε η απαίτηση για βιώσιμη ανάπτυξη να αποτελεί λειτουργική συνθήκη και προδιαγραφή Προτύπου Μακροχρονίου Προγράμματος.

Η αντιμετώπιση των παραπάνω επιδιώξεων και απαιτήσεων, προϋποθέτει την ένταξή τους σε ένα σύστημα επεξεργασίας με πολυεπίπεδες και πολυδύναμες συσχετίσεις, ικανές να καταστήσουν τα παραπάνω κεντρικά ζητήματα σε επιλύσιμα προβλήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ 2000 – 2010

1. Γενικά

Για την Περιφέρεια Πελοποννήσου, η τουριστική ανάπτυξη αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους στρατηγικούς της στόχους για την αναπτυξιακή της πορεία. Σύμφωνα με το Αναθεωρημένο Σχέδιο του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Πελοποννήσου 2000 – 2006 προβλεπόταν ότι «... γενικός αναπτυξιακός στόχος της Περιφέρειας είναι η μείωση της αναπτυξιακής υστέρησης της ενδοχώρας και των απομακρυσμένων περιοχών της από τα αστικά και ημιαστικά της κέντρα, αλλά και από την πρωτεύουσα της Χώρας, σε συνδυασμό με την εξωστρέφειά της ... η επίτευξη όμως του στόχου αυτού βασίζεται και θα έχει ως αιχμές, αφ' ενός την τουριστική αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών αποθεμάτων της, αφ' ετέρου και συμπληρωματικά, την βιώσιμη διαχείριση των πόρων των ήδη ανεπτυγμένων περιοχών της ...».

Σύμφωνα με τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας, την γεωμορφολογία της και την γεωγραφική της θέση, σε συνδυασμό με το εξωγενές οικονομικό περιβάλλον η αναπτυξιακή προοπτική της Περιφέρειας Πελοποννήσου στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην τουριστική δραστηριότητα, βασιζόμενη όμως σε ένα νέο τουριστικό πρότυπο, στο οποίο κυριαρχεί ο ήπιος εναλλακτικός τουρισμός εστιασμένος στον ορεινό φυσιολατρικό τουρισμό, στον πολιτιστικό τουρισμό και στον αγροτουρισμό.

Παράλληλα όμως, λόγω της μεγάλης έκτασης των ακτών της Περιφέρειας, οι οποίες προσφέρονται για ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού, μια άλλη κατεύθυνση της τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας είναι η ορθολογική αξιοποίηση των παράκτιων περιοχών της για ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων μέσα σε ένα πλαίσιο αυστηρής χωροθέτησης των τουριστικών μονάδων, για προσφορά υψηλής ποιότητας υπηρεσιών με απόλυτο σεβασμό στην περιβαλλοντική προστασία των παράκτιων ζωνών.

Επιπλέον, η Περιφέρεια γενικά, διαθέτει σημαντικούς πολιτιστικούς πόρους (αρχαιολογικούς χώρους, παραδοσιακούς οικισμούς, εκκλησίες, μουσεία, βιβλιοθήκες, πινακοθήκες κ.λπ.), οι οποίοι προσφέρονται για την ανάπτυξη πολιτιστικού, μαθησιακού και θρησκευτικού τουρισμού.

Στα πλαίσια αυτά, η Αργολίδα συγκεντρώνει χαρακτηριστικά δυναμικού τουριστικού προορισμού, σύμφωνα με τουριστικούς παράγοντες, συνδυάζοντας την εύκολη πρόσβαση από την Αθήνα με τα παραθεριστικά στοιχεία και τον πολιτισμό, μια και οι Μυκήνες, η Τίρυνθα και η Επίδαυρος προσελκύουν ξένους και έλληνες επισκέπτες καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Ωστόσο χαρακτηρίζεται ως μία από τις περιοχές όπου η τουριστική δραστηριότητα είναι είτε περιορισμένη είτε με σχετικά μικρή βαρύτητα, όπως προκύπτει από τον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας κατάταξης περιφερειών και νομών ανάλογα με την ένταση της τουριστικής δραστηριότητας (κλίνες ανά 100 κατοίκους)

<u>Δείκτης</u>	<u>Περιγραφή</u>	<u>Νομοί</u>	<u>Περιφέρειες</u>
30 <	Περιοχές ειδικευμένες στο τουρισμό	Δωδεκανήσου 42,67 Ζακύνθου 40,80	Ν. Αιγαίο 31,82
20 < 30	Περιοχές με υψηλή τουριστική ανάπτυξη	Ρεθύμνου 23,81 Κέρκυρας 23,42 Χαλκιδικής 23	Ιόνιοι Νήσοι 23,46
10 < 20	Περιοχές όπου ο τουρισμός παρουσιάζει ανάπτυξη χωρίς να έχει καθοριστική σημασία	Σάμου 18,08 Λασιθίου 18,07 Κεφαλονιάς 13,73 Χανίων 13,55 Ηρακλείου 13,52 Κυκλάδων 12,80	Κρήτης 15,47
2 < 10	Περιοχές όπου η τουριστική δραστηριότητα είναι είτε περιορισμένη είτε με σχετικά μικρή βαρύτητα	Λευκάδας 9,03 Λέσβου 6,70 Μαγνησίας 6,54 Καβάλας 6,10 Πρεβέζης 6,10 Ευρυτανίας 5,96 Αργολίδας 5,80 Φωκίδας 5,38 Κορινθίας 5,03 Πιερίας 4,86 Ευβοίας 4,06 Χίου 3,98 Μεσσηνίας 3,76 Λακωνίας 3,07 Έβρου 2,69 Αρκαδίας 2,55 Καστοριάς 2,16 Τρικάλων 2,10	Β. Αιγαίο 8,42 Πελοπόννησος 3,86 Στ. Ελλάδα 2,96 Αν. Μακεδονίας 2,63 Κεντρ. Μακεδονίας 2,13 Θεσσαλίας 2,6 Ηπείρου 2,13
< 2	Περιοχές όπου ο τουρισμός αποτελεί ασήμαντη δραστηριότητα	22 Νομοί	Δ. Ελλάδα 1,79 Αττικής 1,14 Δ. Μακεδονία 1,17

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ 2006

2. Αργολίδα και τουρισμός

Ο τουριστικός τομέας αποτελεί την οικονομική δραστηριότητα η οποία σχεδιάζεται να στηρίζει την αναπτυξιακή προοπτική του Νομού της Αργολίδας και της Περιφέρειας Πελοποννήσου εν γένει, παρέχοντας υπηρεσίες υπερτοπικού χαρακτήρα.

Η συμμετοχή του νομού Αργολίδας στον τριτογενή τομέα, παρουσιάζει σημαντική επιτάχυνση, ειδικά μετά το 1991, με ποσοστό συμμετοχής 52,1%.

Η συμβολή του τουρισμού στην ανάπτυξη του Νομού και στην εξάλειψη των ανισοτήτων είναι σημαντική, δεδομένου ότι η πλειοψηφία της ξενοδοχειακής υποδομής της Περιφέρειας βρίσκεται στην Αργολίδα [149 μονάδες και 12.037 κλίνες, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία που εξέδωσε η Γ.Γ. ΕΣΥΕ (Τμήμα Τουρισμού) για το έτος 2010 αναφορικά με τη δυναμικότητα των καταλυμάτων ξενοδοχειακού τύπου].

Ο Νομός Αργολίδας συγκαταλέγεται μεταξύ των Νομών εκείνων που συγκεντρώνουν τουρισμό μαζικού κυρίως χαρακτήρα. Δηλαδή επισκέπτες καταφτάνουν οργανωμένοι σε ομάδες, με οργανωμένο πρόγραμμα διακίνησης, διαμονής και αναψυχής, για συγκεκριμένο χρόνο, σε προεπιλεγμένους τόπους, έχοντας συνήθως προπληρώσει τις διακοπές τους σε γραφείο τουρισμού.

Τα χαρακτηριστικά του τουριστικού προϊόντος στην Αργολίδα, τα οποία καθορίζουν και το επίπεδο ανταγωνιστικότητας είναι:

- Το βασικό κίνητρο του ταξιδιού προς το νομό, το οποίο, μάλιστα, συμπίπτει με το βασικό κίνητρο ταξιδιού προς την Ελλάδα, εξακολουθεί να παραμένει «ο ήλιος και η θάλασσα» (*sunlust*). Η μεγάλη μάζα των επισκεπτών που στηρίζει τον τουρισμό επισκέπτεται το νομό για τον ήλιο, τη θάλασσα, το περιβάλλον, τη φιλοξενία και την αυθεντικότητα των ανθρώπων, διακινείται δηλαδή για παραθερισμό στις παραλιακές περιοχές κυρίως και μάλιστα διακινείται οργανωμένα. Η ζήτηση αυτή κυριαρχεί, ενώ μικρά μόνο έως μηδαμινά τμήματα ζήτησης διακινούν οι νέες ή ειδικές ή εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Αυτό σημαίνει, ότι ο τουρισμός στην Αργολίδα παραμένει τυπικά «μεσογειακό» τουριστικό προϊόν και δεν έχει επιτύχει ακόμη να διαφοροποιηθεί, ώστε να αμβλύνει την εξάρτησή του από τον οργανωμένο παραθεριστικό τουρισμό και να επιμηκύνει την περίοδο ζήτησής του. Υπάρχει, επομένως, ο κίνδυνος εύκολης υποκατάστασης από άλλες χώρες.
- Οι ελλείψεις στην γενική υποδομή και τις μεταφορές (κυρίως οδικό δίκτυο, κατάσταση σιδηροδρόμων, ακτοπλοΐας, ανυπαρξία αερομεταφορέα για ναυλωμένες πτήσεις κ.λπ.). Η Αργολίδα διαθέτει λιμάνια, όπως αυτά του Ναυπλίου, της Ερμιονίδας, του Πορτοχελίου κ.ά., τα οποία δεν δύνανται, όμως, να ικανοποιήσουν τις ανάγκες του νομού για περεταίρω ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή.
- Η εξάρτηση από τον οργανωμένο παραθεριστικό τουρισμό, που χαρακτηρίζεται από χαμηλή τιμή πακέτου και χαμηλή συναλλαγματική απόδοση για το νομό, και καθοριστική συγκέντρωση της ζήτησης στο χρόνο (υψηλή εποχικότητα) και στο χώρο. Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τη μέση διάρκεια λειτουργίας του ξενοδοχειακού δυναμικού της χώρας ανά Περιφέρεια και ανά Νομό.

Από τα στοιχεία του παρακάτω πίνακα συμπεραίνουμε ότι η Αργολίδα συγκαταλέγεται στους νομούς, που παρουσιάζουν ενισχυμένη εποχικότητα στον τομέα του τουρισμού, αφού το ποσοστό των κλινών με εποχική λειτουργία αγγίζει το 65,42% έναντι του ποσοστού των κλινών με συνεχή λειτουργία 34,58%.

Μέση Διάρκεια Λειτουργίας του Παραγωγικού Δυναμικού ανά Περιφέρεια και ανά Νομό									
Περιφέρεια/Νομός	Εποχική Λειτουργία		Συνεχής Λειτουργία		Σύνολο Δυναμικού		Ποσοστό Κλινών με Εποχική Λειτουργία	Ποσοστό Κλινών με Συνεχή Λειτουργία	Μέση Διάρκεια Λειτουργίας
	Μονάδες	Κλίνες	Μονάδες	Κλίνες	Μονάδες	Κλίνες			
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	250	15.808	262	12.664	512	28.472	55,52%	44,48%	279
Ν. ΒΟΙΩΤΙΑΣ	1	30	29	1.291	30	1.321	2,27%	97,73%	361
Ν. ΕΥΒΟΙΑΣ	141	11.015	84	4.515	225	15.530	70,93%	29,07%	255
Ν. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	1	29	27	1.461	28	1.490	1,95%	98,05%	362
Ν. ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	96	4.107	60	2.542	156	6.649	61,77%	38,23%	269
Ν. ΦΩΚΙΔΑΣ	11	627	62	2.855	73	3.482	18,01%	81,99%	337
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	176	15.945	378	17.208	554	33.153	48,10%	51,90%	290
Ν. ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	62	7.265	79	3.841	141	11.106	65,42%	34,58%	264
Ν. ΑΡΚΑΔΙΑΣ	8	327	71	2.280	79	2.607	12,54%	87,46%	346
Ν. ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	52	4.610	60	3.954	112	8.564	53,83%	46,17%	282
Ν. ΛΑΚΩΝΙΑΣ	16	765	85	3.076	101	3.841	19,92%	80,08%	334
Ν. ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	38	2.978	83	4.057	121	7.035	42,33%	57,67%	299
ΑΤΤΙΚΗ	190	15.110	497	47.015	687	62.125	24,32%	75,68%	327
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	268	15.156	125	5.932	393	21.088	71,87%	28,13%	254
Ν. ΛΕΣΒΟΥ	77	5.299	58	2.769	135	8.068	65,68%	34,32%	263
Ν. ΣΑΜΟΥ	165	8.443	38	1.888	203	10.331	81,72%	18,28%	238
Ν. ΧΙΟΥ	26	1.414	29	1.275	55	2.689	52,58%	47,42%	283
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	1.466	140.737	450	21.983	1.916	162.720	86,49%	13,51%	231
Ν. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	796	108.180	178	12.147	974	120.327	89,91%	10,09%	226
Ρόδος	397	66.594	77	6.305	474	72.899	91,35%	8,65%	223
Κως	220	33.871	29	3.025	249	36.896	91,80%	8,20%	223
Ν. ΚΥΚΛΑΔΩΝ	670	32.557	272	9.836	942	42.393	76,80%	23,20%	246
ΚΡΗΤΗ	1.080	120.767	434	26.782	1.514	147.549	81,85%	18,15%	238
Ν. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	388	53.175	120	9.768	508	62.943	84,48%	15,52%	234
Ν. ΛΑΣΙΘΙΟΥ	162	17.609	52	3.111	214	20.720	84,99%	15,01%	233
Ν. ΡΕΘΥΜΝΗΣ	201	23.457	103	5.855	304	29.312	80,03%	19,97%	241
Ν. ΧΑΝΙΩΝ	329	26.526	159	8.048	488	34.574	76,72%	23,28%	246
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	5.268	476.210	3.959	225.466	9.227	701.676	67,87%	32,13%	260

Περιφέρεια/Νομός	Εποχική Λειτουργία		Συνεχής Λειτουργία		Σύνολο Δυναμικού		Ποσοστό Κλινών με Εποχική Λειτουργία	Ποσοστό Κλινών με Συνεχή Λειτουργία	Μέση Διάρκεια Λειτουργίας
	Μονάδες	Κλίνες	Μονάδες	Κλίνες	Μονάδες	Κλίνες			
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	181	8.670	191	10.351	372	19.021	45,58%	54,42%	294
Ν. ΔΡΑΜΑΣ	0	0	20	917	20	917	0,00%	100,00%	365
Ν. ΚΑΒΑΛΑΣ	172	8.194	74	3.368	246	11.562	70,87%	29,13%	255
Ν. ΕΒΡΟΥ	9	476	59	3.365	68	3.841	12,39%	87,61%	346
Ν. ΞΑΝΘΗΣ	0	0	18	1.349	18	1.349	0,00%	100,00%	365
Ν.ΡΟΔΟΠΗΣ	0	0	20	1.352	20	1.352	0,00%	100,00%	365
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	613	47.996	541	33.247	1.154	81.243	59,08%	40,92%	273
Ν.ΗΜΑΘΙΑΣ	0	0	27	1.274	27	1.274	0,00%	100,00%	365
Ν. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	10	615	122	12.736	132	13.351	4,61%	95,39%	358
Ν. ΚΙΛΚΙΣ	0	0	14	603	14	603	0,00%	100,00%	365
Ν. ΠΕΛΛΗΣ	4	233	53	1.904	57	2.137	10,90%	89,10%	348
Ν. ΠΙΕΡΙΑΣ	226	10.884	148	6.957	374	17.841	61,01%	38,99%	270
Ν. ΣΕΡΡΩΝ	0	0	29	1.402	29	1.402	0,00%	100,00%	365
Ν. ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	373	36.264	148	8.371	521	44.635	81,25%	18,75%	239
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2	63	105	4.684	107	4.747	1,33%	98,67%	363
Ν. ΓΡΕΒΕΝΩΝ	2	63	19	738	21	801	7,87%	92,13%	353
Ν. ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	0	0	29	1.442	29	1.442	0,00%	100,00%	365
Ν. ΚΟΖΑΝΗΣ	0	0	29	1.540	29	1.540	0,00%	100,00%	365
Ν. ΦΛΩΡΙΝΗΣ	0	0	28	964	28	964	0,00%	100,00%	365
ΘΕΣΣΑΛΙΑ - ΣΠΟΡΑΔΕΣ	220	12.450	351	14.734	571	27.184	45,80%	54,20%	294
Ν. ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	1	62	33	1.436	34	1.498	4,14%	95,86%	359
Ν. ΛΑΡΙΣΗΣ	8	495	39	2.496	47	2.991	16,55%	83,45%	339
Ν. ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	207	11.481	210	7.428	417	18.909	60,72%	39,28%	271
Ν. ΤΡΙΚΑΛΩΝ	4	412	69	3.374	73	3.786	10,88%	89,12%	348
ΗΠΕΙΡΟΣ	76	3.780	223	7.654	299	11.434	33,06%	66,94%	314
Ν. ΑΡΤΗΣ	1	18	13	635	14	653	2,76%	97,24%	361
Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	23	1.460	26	959	49	2.419	60,36%	39,64%	271
Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	5	135	152	4.593	157	4.728	2,86%	97,14%	361
Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	47	2.167	32	1.467	79	3.634	59,63%	40,37%	273
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	687	71.915	209	13.107	896	85.022	84,58%	15,42%	234
Ν. ΖΑΚΥΝΘΟΥ	213	23.268	40	2.872	253	26.140	89,01%	10,99%	227
Ν. ΚΕΡΚΥΡΑΣ	340	39.404	74	5.300	414	44.704	88,14%	11,86%	228
Ν. ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	73	6.057	64	3.449	137	9.506	63,72%	36,28%	266
Ν. ΛΕΥΚΑΔΟΣ	61	3.186	31	1.486	92	4.672	68,19%	31,81%	259
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	59	7.813	193	10.105	252	17.918	43,60%	56,40%	297
Ν. ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	5	516	63	3.093	68	3.609	14,30%	85,70%	343
Ν. ΑΧΑΪΑΣ	22	2.510	85	4.310	107	6.820	36,80%	63,20%	308
Ν. ΗΛΕΙΑΣ	32	4.787	45	2.702	77	7.489	63,92%	36,08%	266

Πηγή: ΙΤΕΠ 2008

2.1. Δυναμικότητα ξενοδοχειακών καταλυμάτων και κάμπινγκ στην Αργολίδα

Η προσφορά ξενοδοχειακών κλινών, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου της Ελλάδας, διαμορφώθηκε στο Νομό Αργολίδας κατά τα έτη 2000 – 2002 ως ακολούθως:

ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	Πολυτελείας	Α' Τάξεως	Β' Τάξεως	Γ' Τάξεως	Δ' Τάξεως	Ε' Τάξεως	ΣΥΝΟΛΟ
2000	210	2.223	4.673	3.602	431	152	11.291
2001	210	2.622	4.230	4.117	431	152	11.762
2002	210	2.643	4.228	4.142	431	152	11.806

Ενώ το 2003 σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ η Αργολίδα διαθέτει 105 δωμάτια σε ξενοδοχεία Πολυτελείας, 1.407 δωμάτια σε Α' Τάξεως ξενοδοχεία, 1.628 δωμάτια σε Β' Τάξεως, 2.331 σε Γ' Τάξεως, 318 δωμάτια σε Δ' Τάξεως και 59 μόλις δωμάτια σε Ε' Τάξεως ξενοδοχεία. (Παράρτημα, ΠΙΝΑΚΑΣ 1)

Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει την προσφορά κλινών κατά τα έτη 2008 – 2010, όπως αυτή διαμορφώθηκε σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της ΕΣΥΕ. Αυτό που παρατηρείται είναι ότι παρουσιάζεται μια σταδιακή αύξηση των κλινών που προσφέρονται από έτος σε έτος.

ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	Α' Τάξεως	Β' Τάξεως	Γ' Τάξεως	Δ' Τάξεως	Ε' Τάξεως	ΣΥΝΟΛΟ
2008	288	2.879	3.067	4.364	507	11.105
2009	929	2.879	3.127	4.226	507	11.668
2010	1.189	2.937	3.191	4.169	551	12.037

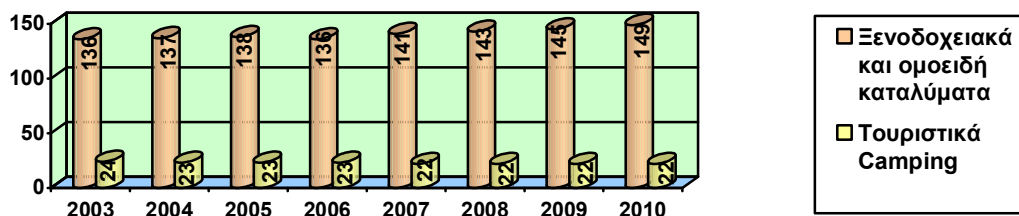
Στον επόμενο πίνακα αναφέρεται ο αριθμός καταλυμάτων, κλινών και προσφερόμενων θέσεων σε camping, όπως αυτός προκύπτει κατά έτος από το 2003 έως το 2010, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της ΕΣΥΕ.

Παρατηρείται, λοιπόν, μία σταδιακή αύξηση των ξενοδοχειακών και ομοειδών καταλυμάτων στο νομό την τελευταία δεκαετία, ενώ συρρικνώνεται σταδιακά ο αριθμός των τουριστικών camping. Ταυτόχρονα, καταγράφονται μικρές αυξομειώσεις στον αριθμό των προσφερόμενων κλινών σε ξενοδοχειακά και ομοειδή καταλύματα, ενώ μειώνονται σταδιακά οι προσφερόμενες θέσεις σε τουριστικά camping.

ΕΤΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ			ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΛΙΝΩΝ		
	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	τουριστικά camping	ΣΥΝΟΛΟ	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	τουριστικά camping	ΣΥΝΟΛΟ
2003	136	24	160	11.161	4.454	15.615
2004	137	23	160	11.048	4.454	15.502
2005	138	23	161	11.135	4.424	15.559
2006	136	23	159	11.210	4.424	15.634
2007	141	22	163	11.100	4.142	15.242
2008	143	22	165	11.105	4.142	15.247
2009	145	22	167	11.668	4.142	15.810
2010	149	22	171	12.037	4.142	16.179

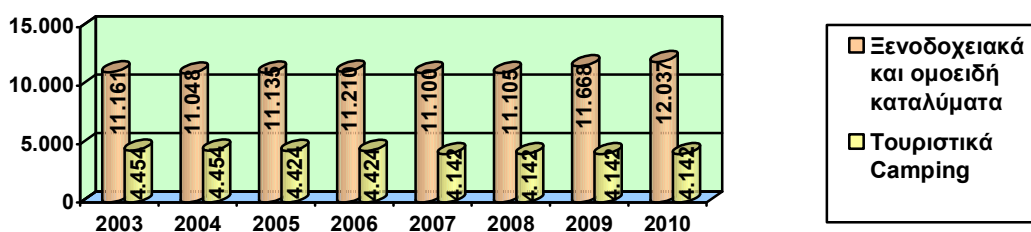
Στο διάγραμμα που ακολουθεί αναπαρίσταται η διαμόρφωση της τουριστικής δυναμικότητας του νομού σε επίπεδο καταλυμάτων.

ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΑ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ

Στη συνέχεια παρουσιάζεται η διαμόρφωση της τουριστικής δυναμικότητας του νομού σε επίπεδο κλινών και θέσεων camping.

ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΑ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΛΙΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΕΩΝ CAMPING

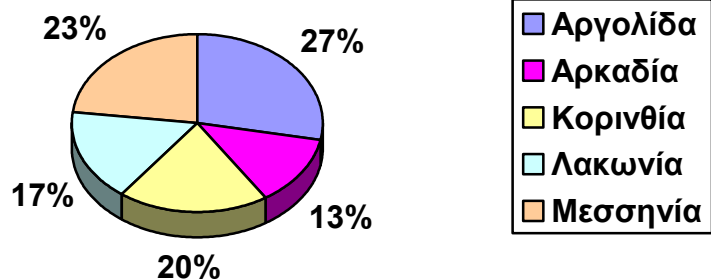
Συμπερασματικά, η Αργολίδα διαθέτει έναν ικανοποιητικό αριθμό ξενοδοχειακών καταλυμάτων, ο οποίος το 2010 είναι αυξημένος κατά 13 καταλύματα (149) σε σχέση με το 2003 (136 καταλύματα). Ο ρυθμός ανάπτυξης, ωστόσο, φαίνεται να είναι αργός κατά την πρώτη πενταετία, ενώ μετά το 2006, όπου σημειώνεται ο ίδιος αριθμός λειτουργίας καταλυμάτων με το 2003, παρατηρείται σημαντική τουριστική ανάπτυξη σε επίπεδο καταλυμάτων μέσω των επενδύσεων που πραγματοποιήθηκαν, δίνοντας τη δυνατότητα στο νομό να παρέχει 12.037 κλίνες έναντι 11.161 του 2003.

Τέλος, στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμη η συγκριτική μελέτη της δυναμικότητας των νομών της Πελοποννήσου για τα έτη 2003 και 2010. Από τους πίνακες που ακολουθούν μπορούμε να συμπεράνουμε πως το 2003 η Αργολίδα έχει ένα σημαντικό προβάδισμα σε δυναμικότητα έναντι των άλλων νομών της περιφέρειας, προβάδισμα που διατηρείται και το 2010. Τα γραφήματα, στη συνέχεια, έχουν σκοπό να δείξουν διαυγέστερα τη διαφορά αυτή.

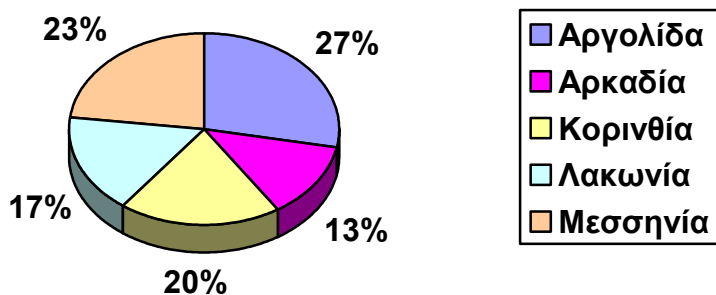
Γεωγραφική Θέση	2003					
	Αριθμ'ς καταλυμάτων			Αριθμ'ς κλινών		
	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο
Πελοπόννησος	505	67	572	31.441	15.044	46.485
Αργολίδα	136	24	160	11.161	4.454	15.615
Αρκαδία	67	6	73	2.342	1.165	3.507
Κορινθία	105	7	112	7.889	1.952	9.841
Λακωνία	85	10	95	3.504	3.270	6.774
Μεσσηνία	112	20	132	6.545	4.203	10.748

2010						
Γεωγραφική Θέση	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ			ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΛΙΝΩΝ		
	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο
Πελοπόννησος	616	61	677	37.514	14.680	52.194
Αργολίδα	149	22	171	12.037	4.142	16.179
Αρκαδία	98	5	103	3.005	1.045	4.050
Κορινθία	114	6	120	8.632	1.423	10.055
Λακωνία	122	10	132	4.578	3.551	8.129
Μεσσηνία	133	18	151	9.262	4.519	13.781

ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΑ ΝΟΜΩΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ΓΙΑ ΤΟ 2003
(Ξενοδοχειακά καταλύματα - Τουριστικά Camping)

ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΑ ΝΟΜΩΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ΓΙΑ ΤΟ 2003
(Ξενοδοχειακά καταλύματα - Τουριστικά Camping)

2.2. Αφίξεις και διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα της Αργολίδας

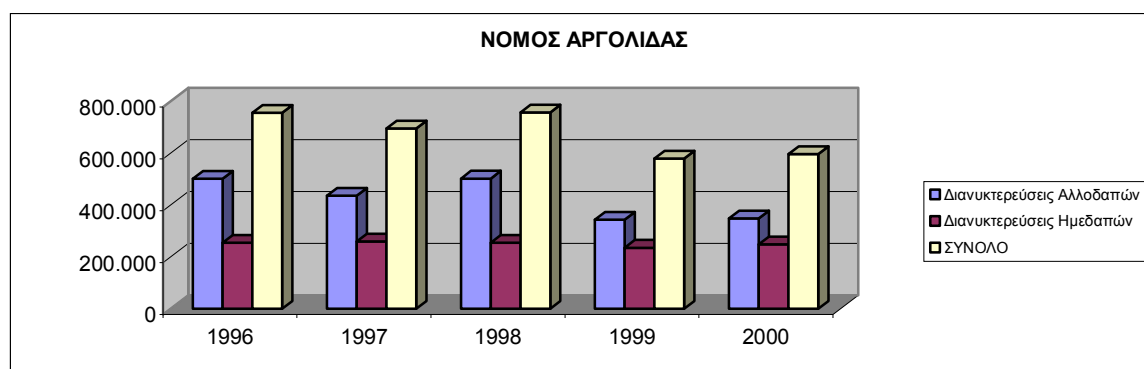
Η Αργολίδα θεωρείται ένας από τους ανεπτυγμένους τουριστικά νομούς της Περιφέρειας Πελοποννήσου. Πρόκειται, πράγματι, για έναν νομό που συγκεντρώνει πολλά στοιχεία που ευνοούν την ανάπτυξη του τουρισμού, όπως: το κλίμα, η γεωγραφική της θέση, η πολιτιστική της κληρονομιά, το ιστορικό της υπόβαθρο, οι φυσικοί της πόροι κ.λπ. Οι παράγοντες αυτοί ικανοποιούν πολλές από τις τουριστικές ανάγκες των επισκεπτών της, καθιστώντας την έτσι μία από τις ελκυστικότερες περιοχές της Περιφέρειας.

Η ζήτηση των ξενοδοχειακών κλινών που αποτυπώνεται στη συνέχεια προέρχεται από τα επίσημα στατιστικά δεδομένα που παρέχονται από τον ΕΟΤ στην ιστοσελίδα του για την πενταετία 1996 – 2000, και δημοσιεύονται σε μια μελέτη της Περιφέρειας Πελοποννήσου σχετική με τον τουρισμό. Είναι σκόπιμο να αναφερθούν στοιχεία από τη μελέτη αυτή, αν και δεν αφορούν στο διάστημα που μελετάμε, διότι προκύπτει από αυτήν ότι η Αργολίδα το 2000 εμφανίζει μια πολύ μικρή άνοδο στις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών (348.035) και των ημεδαπών (248.379) έναντι των αντίστοιχων διανυκτερεύσεων που σημειώθηκαν το προηγούμενο έτος (342.958 για τους αλλοδαπούς και 235.447 για τους ημεδαπούς τουρίστες). Ωστόσο, αυτή η άνοδος δεν ήταν επαρκής για να πλησιάσει τα ποσά των προηγούμενων ετών. Από αυτό προκύπτει ότι η Αργολίδα εισέρχεται στην καινούρια δεκαετία «ασθενέστερη» τουριστικά σε σχέση με την προηγούμενη.

Διανυκτερεύσεις Νομού Αργολίδας 1996-2000

<i>Κατηγορία \ Έτος</i>	<i>1996</i>	<i>1997</i>	<i>1998</i>	<i>1999</i>	<i>2000</i>
<i>Διανυκτερεύσεις Αλλοδαπών</i>	500.734	436.153	501.758	342.958	348.035
<i>Διανυκτερεύσεις Ημεδαπών</i>	254.068	259.104	254.889	235.447	248.379
ΣΥΝΟΛΟ	754.802	695.257	756.647	578.405	596.414

Πηγή: Περιφέρεια Πελοποννήσου, 2003

Πηγή: Περιφέρεια Πελοποννήσου, 2003

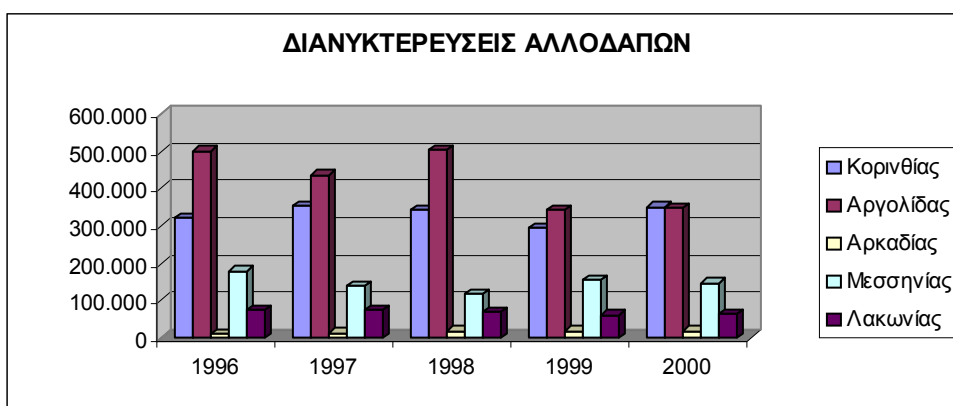
Από την μελέτη του παρακάτω πίνακα, ωστόσο, παρατηρείται ότι οι συνολικές διανυκτερεύσεις που καταγράφει ο νομός κατά τη διάρκεια των 1996 – 1999 έχουν σαφώς ισχυρό προβάδισμα έναντι των αντίστοιχων διανυκτερεύσεων των άλλων νομών της Πελοποννήσου. Το προβάδισμα αυτό χάνεται το 2000 αφού η Αργολίδα καταγράφει 348.035 διανυκτερεύσεις έναντι 350.048 διανυκτερεύσεων που καταγράφει ο νομός Κορινθίας.

Συνολικές διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στην Περιφέρεια Πελοποννήσου

ΕΤΟΣ					
Νομός	1996	1997	1998	1999	2000
Κορινθίας	321.356	354.962	342.634	295.841	350.048
Αργολίδας	500.734	436.153	501.758	342.958	348.035
Αρκαδίας	10.865	12.802	19.450	19.480	18.175
Μεσσηνίας	180.470	140.576	116.668	154.659	146.970
Λακωνίας	73.544	75.138	70.356	61.671	66.071
ΣΥΝΟΛΟ	1.086.969	1.019.631	1.050.866	874.609	929.299

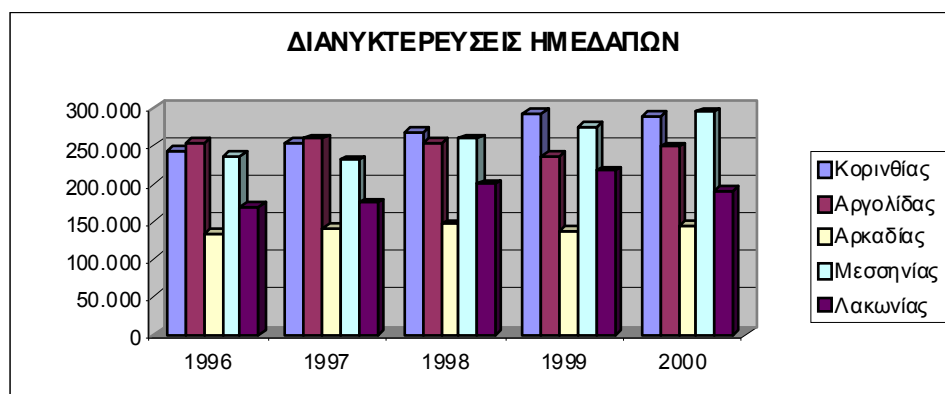
Πηγή: Περιφέρεια Πελοποννήσου, 2003

Οι διανυκτερεύσεις αλλοδαπών, όπως φαίνεται παραστατικά και στο ακόλουθο γράφημα, επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τη συμπεριφορά των Νομών Αργολίδας και Κορινθίας. Παρ' όλα αυτά, η σημαντική πτώση που καταγράφηκε κατά τα έτη 1999 και 2000 στους δύο αυτούς Νομούς δε στάθηκε δυνατό να αντισταθμιστεί από την άνοδο που κατέγραψε στο ίδιο διάστημα ο Νομός Μεσσηνίας, οδηγώντας το σύνολο των σχετικών διανυκτερεύσεων σε σημαντικές απώλειες.

Πηγή: Περιφέρεια Πελοποννήσου, 2003

Σε αντίθεση με τις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών, οι διανυκτερεύσεις ημεδαπών είναι σχετικά πιο ομοιόμορφα κατανομημένες μεταξύ των Νομών της Περιφέρειας Πελοποννήσου. Επίσης, ένα σημαντικότατο στοιχείο που προκύπτει από τα διαθέσιμα στοιχεία είναι η μικρή αλλά σταθερή ετήσια άνοδος που καταγράφουν για την πενταετία 1996 – 2000 οι διανυκτερεύσεις ημεδαπών στην Περιφέρεια Πελοποννήσου.

Πηγή: Περιφέρεια Πελοποννήσου, 2003

Ωστόσο, την τελευταία δεκαετία τα στατιστικά στοιχεία του τουρισμού της περιοχής αποδεικνύουν μια σταθερή αυξητική πορεία. Η ζήτηση ξενοδοχειακών κλινών, που αποτυπώνεται στη συνέχεια, προέρχεται από τα επίσημα στατιστικά δεδομένα που παρέχονται από την Γ.Γ. ΕΣΥΕ (Τμήμα Τουρισμού) στην ιστοσελίδα της για τα έτη 2003-2010. Ο πίνακας, που ακολουθεί, αναφέρεται στις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών και ημεδαπών στο νομό Αργολίδας καθώς και στην πληρότητα των ξενοδοχειακών καταλυμάτων που σημειώθηκε κατά το προαναφερθέν διάστημα.

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ						
ΕΤΟΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ			ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΑΝ	ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ %	
	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ			
2003	238.761	279.062	517.823	6.055	43,6%	
2004	302.657	252.688	555.345	6.934	39,3%	
2005	299.964	415.011	714.975	6.488	50,7%	
2006	303.197	300.736	603.933	5.957	46,4%	
2007	412.911	324.193	737.104	8.293	43,8%	
2008	405.421	237.677	643.098	7.030	42,7%	
2009	483.656	347.894	831.550	9.084	42,9%	
2010	438.984	322.756	761.740	9.011	35,5%	

Πηγή: ΕΣΥΕ

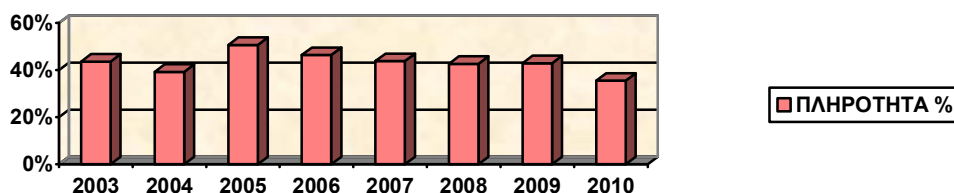
Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, παρατηρείται μια γενική αύξηση του αριθμού των διανυκτερεύσεων στο νομό τόσο για τους ημεδαπούς όσο και για τους αλλοδαπούς τουρίστες, με μικρές αυξομειώσεις από έτος σε έτος. Το 2010 οι διανυκτερεύσεις ανέρχονται συνολικά στις 761.740, ενώ ο αντίστοιχος αριθμός για το 2003 ήταν 517.823. Πιο συγκεκριμένα, το 2003 οι διανυκτερεύσεις των ημεδαπών ήταν 238.761 ενώ το 2010 άγγιξαν τις 438.984. Ο αντίστοιχος αριθμός για τους αλλοδαπούς επισκέπτες το έτος 2003 ήταν 279.062, ενώ το 2010 φτάνουν τις 322.756.

Αναφορικά με τις αυξομειώσεις του αριθμού των διανυκτερεύσεων το διάστημα αυτό, μπορούμε να αναφέρουμε χαρακτηριστικά την περίπτωση του 2008 που παρατηρείται γενική μείωση των αφίξεων στην περιοχή σε σχέση με τα προηγούμενα έτη (στοιχεία καταγράφονται στον επόμενο πίνακα). Η οικονομική κρίση, που τότε κάνει αισθητή την παρουσία της και στα ευρωπαϊκά κράτη, οδηγεί στη συρρίκνωση του τουρισμού σε χαμηλότερα επίπεδα.

Επιπλέον, το διάστημα αυτό παρατηρείται αύξηση των κλινών που βρίσκονται σε λειτουργία. Το 2003 οι κλίνες που λειτουργούσαν ήταν 6.055 και η πληρότητα ανερχόταν στο 43,6% , ενώ το 2010 λειτουργούν 9.011 κλίνες και η πληρότητα αγγίζει το 35,5%. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις τουριστικές επενδύσεις που σημειώθηκαν στο νομό στα πλαίσια των κρατικών προγραμμάτων που αποφασίστηκαν για την περιφέρεια Πελοποννήσου.

Το γράφημα που ακολουθεί αναπαριστά τις πληρότητες που καταγράφηκαν το διάστημα των ετών 2003-2010.

ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ % (2003-2010)

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ				
ΕΤΟΣ	ΑΦΙΞΕΙΣ			ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΑΝ
	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	
2003	106.136	91.447	197.583	6.055
2004	135.973	83.628	219.601	6.934
2005	138.955	143.879	282.834	6.488
2006	139.540	129.761	269.301	5.957
2007	173.727	124.947	298.674	8.293
2008	169.829	98.866	268.695	7.030
2009	197.971	115.740	313.711	9.084
2010	181.914	160.048	341.962	9.011

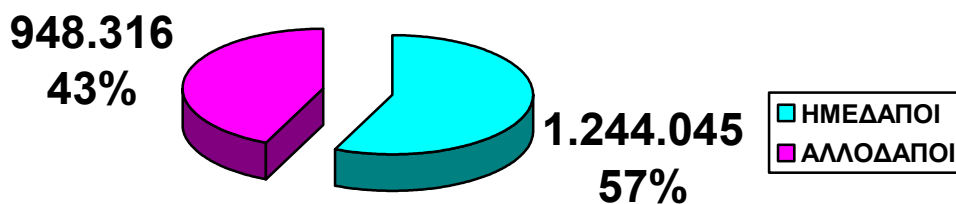
Πηγή: ΕΣΥΕ

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, παρατηρείται άνοδος του αριθμού των αφίξεων στο νομό τόσο για τους ημεδαπούς όσο και για τους αλλοδαπούς τουρίστες που το 2010 ανέρχεται συνολικά στους 341.962 επισκέπτες, ενώ ο αντίστοιχος αριθμός για το 2003 ήταν 197.583. Πιο συγκεκριμένα, το 2003 η προσέλευση των ημεδαπών ήταν 106.136 ενώ το 2010 άγγιξε τους 181.914. Ο αντίστοιχος αριθμός των αλλοδαπών επισκεπτών το έτος 2003 ήταν 91.447, ενώ το 2010 φτάνουν τους 160.048.

Ωστόσο, η αύξηση των αφίξεων των ημεδαπών και των αλλοδαπών τουριστών δεν υπήρξε σταθερή καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας. Παρατηρούνται μικρές αυξομειώσεις από έτος σε έτος. Για παράδειγμα, το 2008 παρατηρείται γενική μείωση των αφίξεων στην περιοχή σε σχέση με τα προηγούμενα έτη (169.829 αφίξεις ημεδαπών έναντι 173.727 του 2007, μόλις 98.866 αφίξεις αλλοδαπών έναντι 124.947 που καταγράφονταν το 2007). Αυτό ίσως οφείλεται στην οικονομική κρίση που τότε κάνει αισθητή την παρουσία της και στα ευρωπαϊκά κράτη.

Συγκεντρωτικά, θα λέγαμε πως οι συνολικές αφίξεις στο νομό για αλλοδαπούς και ημεδαπούς το διάστημα 2003-2010 αγγίζουν τα 2.192.361, από τις οποίες οι 948.316 είναι οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών στο νομό, ενώ ο αντίστοιχος αριθμός για τους ημεδαπούς τουρίστες είναι 1.244.045. Το γράφημα που ακολουθεί επιβεβαιώνει πως η πλειοψηφία των τουριστών, που υποδέχεται η Αργολίδα προέρχεται από την Ελλάδα. Αυτό, ίσως, οφείλεται στο ότι ο νομός δεν συνδέεται με αεροπορικές γραμμές οι οποίες εξυπηρετούν ναυλωμένες πτήσεις από το εξωτερικό.

ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΚΑΙ ΗΜΕΔΑΠΩΝ
(2003-2010)

2.3. Αφίξεις και διανυκτερεύσεις σε Camping της Αργολίδας

Για τον Ελληνικό τουρισμό, ο ρόλος των camping αποδεικνύεται ιδιαίτερα περιορισμένος όσον αφορά την επίδραση τους στο μοντέλο γενικής ισορροπίας. Στην Ελλάδα λειτουργούν 403 camping (στοιχεία 2008, ICAP), διαθέτοντα 34.640 θέσεις και 1550 οικίσκους. Η πλειοψηφία τους (76% του αριθμού και 60% των θέσεων) ανήκει στην Γ' τάξη. Ουσιαστικά πέντε παραθαλάσσιοι νομοί (Χαλκιδική, Πιερία, Κυκλάδες, Μεσσηνία και Αργολίδα) καλύπτουν σχεδόν το 50% της συνολικής δυναμικότητας σε camping για την Ελλάδα.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι περισσότερες μονάδες camping, ιδίως Γ' και Δ' κατηγορίας, είναι μικρές οικογενειακές μονάδες που έχουν την μορφή ατομικών επιχειρήσεων καθιστώντας πρακτικά αδύνατη την συλλογή ελεγμένων στοιχείων για την περιουσία, τις υποχρεώσεις, και τις οικονομικές επιδόσεις τους.

Στην Αργολίδα είναι ευρέως διαδεδομένη η διαμονή κατά την διάρκεια των διακοπών σε οργανωμένες κατασκηνώσεις (camping). Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ (Παράρτημα, ΠΙΝΑΚΑΣ 2) η Αργολίδα διαθέτει 10 οργανωμένα campings το διάστημα 2009-2010.

CAMPINGS			
ΕΤΟΣ	ΑΦΙΞΕΙΣ		
	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
2003	3.948	6.042	9.990
2004	4.080	5.155	9.235
2005	2.810	8.253	11.063
2006	2.160	8.731	10.891
2007	3.785	6.394	10.179
2008	4.462	6.793	11.255
2009	4.777	8.545	13.322
2010	4.566	10.914	15.480

Πηγή: ΕΣΥΕ

Σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτονται στον παραπάνω πίνακα από την ΕΣΥΕ, οι αφίξεις στα camping της Αργολίδας παρουσιάζουν αυξομειώσεις. Παρατηρείται σημαντική κάμψη στις αφίξεις των ημεδαπών το 2005 (2.810) έναντι 4.080 για το 2004. Ενώ την τριετία 2008 – 2010 αυξάνονται σημαντικά οι αφίξεις.

Οι αφίξεις αλλοδαπών στα camping της Αργολίδας φαίνονται ενισχυμένες από έτος σε έτος με αποκορύφωμα το 2010 οι αφίξεις να ανέρχονται στις 10.914. Ωστόσο, το 2004 και το 2007 είναι τα έτη που παρουσιάζουν μείωση προσέλευσης αλλοδαπών (5.155 και 6.394 αντίστοιχα) μετά το 2003. Συνολικά, οι αφίξεις κυμάνθηκαν από 9.235 το 2004 έως 15.480 το 2010.

Αναφορικά με τις διανυκτερεύσεις στα camping του νομού, παρατηρήθηκε αύξηση του συνολικού ποσού. Ενώ το 2003 οι διανυκτερεύσεις, που καταγράφονται, ανέρχονται στις 31.833, το 2010 φτάνουν τις 39.353 συνολικά.

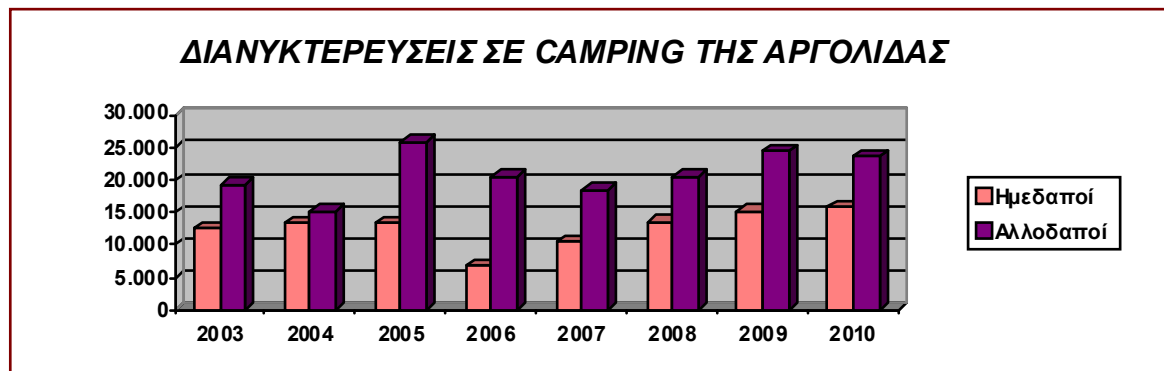
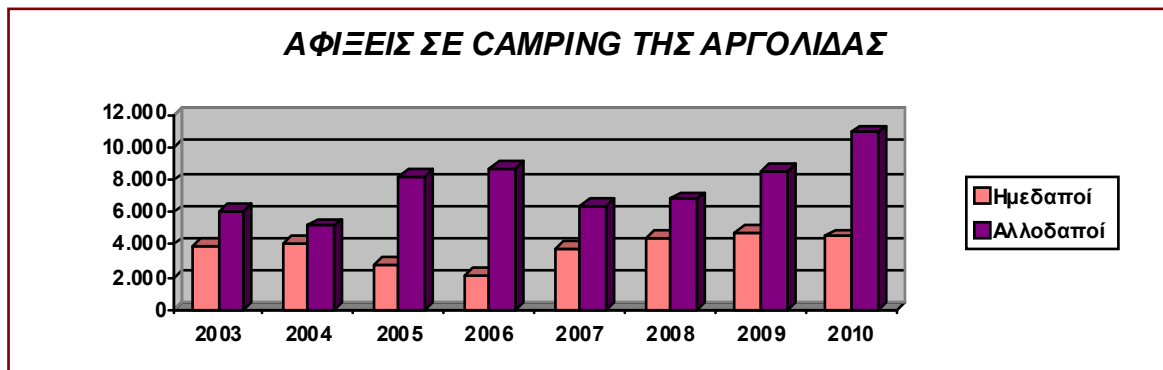
CAMPINGS			
ΕΤΟΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ		
	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
2003	12.564	19.269	31.833
2004	13.333	15.289	28.622
2005	13.447	25.903	39.350
2006	6.753	20.542	27.295
2007	10.460	18.486	28.946
2008	13.532	20.499	34.031
2009	15.194	24.430	39.624
2010	15.829	23.524	39.353

Πηγή: ΕΣΥΕ

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, παρατηρείται ότι το 2003 οι διανυκτερεύσεις των ημεδαπών ήταν 12.564 ενώ το 2010 άγγιξαν τις 15.829. Ο αντίστοιχος αριθμός για τους αλλοδαπούς επισκέπτες το έτος 2003 ήταν 19.269, ενώ το 2010 φτάνουν τις 23.524.

Αναφορικά με τις αυξομειώσεις του αριθμού των διανυκτερεύσεων το διάστημα αυτό, χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του 2006 που παρατηρείται σημαντική μείωση των διανυκτερεύσεων ημεδαπών στην περιοχή (6.753) σε σχέση με τα προηγούμενα έτη.

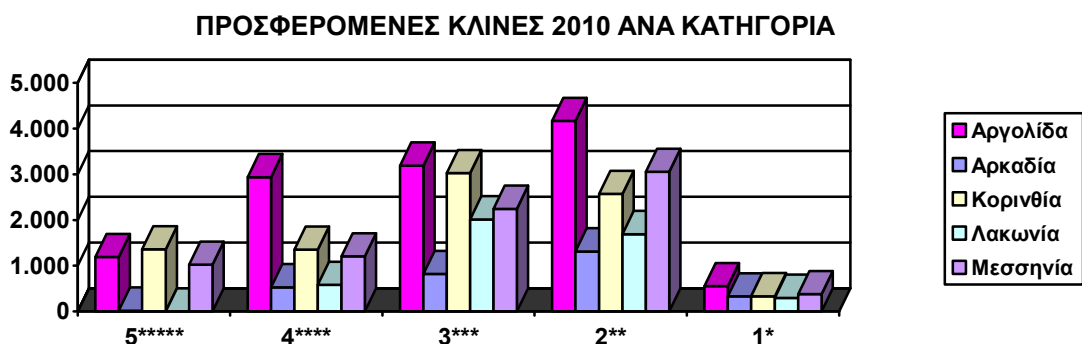
Στα παρακάτω διαγράμματα φαίνονται συγκριτικά οι αφίξεις και οι διανυκτερεύσεις ημεδαπών και αλλοδαπών τουριστών στην Αργολίδα για το διάστημα 2003-2010. Από τη συγκριτική μελέτη τους προκύπτει ότι οι αλλοδαποί τουρίστες είναι εκείνοι που κυρίως προτιμούν τα οργανωμένα camping για την διαμονή τους στην Αργολίδα σε σχέση με τους ημεδαπούς τουρίστες.

3. Σύγκριση της Αργολίδας με τους υπόλοιπους νομούς της Περιφέρειας

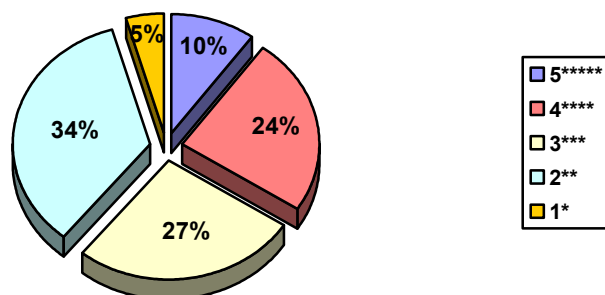
Η Αργολίδα την δεκαετία 2000-2010 έχει σημειώσει εξελικτικά βήματα στον τουριστικό τομέα. Κατείχε το μεγαλύτερο ποσοστό τουρισμού στην Αργολίδα.

Επιπλέον, το 2010 βρίσκεται να κατέχει τα υψηλότερα νούμερα προσφερόμενων κλινών σε όλες τις κατηγορίες ξενοδοχειακών καταλυμάτων με εξαίρεση την κατηγορία 5****. (Παράρτημα, ΠΙΝΑΚΑΣ 2) Τα διαγράμματα που ακολουθούν δείχνουν μια σαφέστερη εικόνα σχετικά με τις προσφερόμενες κλίνες της Αργολίδας σε σχέση με τις αντίστοιχους νομούς της Περιφέρειας Πελοποννήσου.

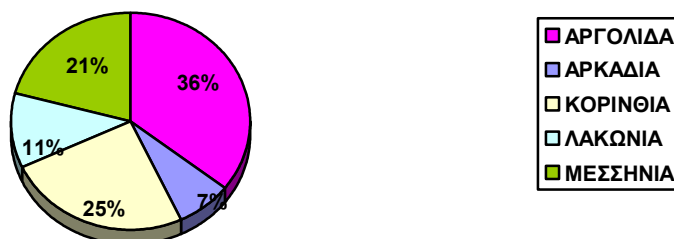
Το δυναμικό του νομού Αργολίδος, επομένως, φαίνεται να είναι σημαντικά ενισχυμένο σε σύγκριση με αυτό που παρουσιάζουν οι υπόλοιποι νομοί. Πιο συγκεκριμένα, διαθέτει καταλύματα Α' Τάξεως σε ποσοστό 10%, καταλύματα Β' Τάξεως σε ποσοστό 24%, καταλύματα Γ' Τάξεως σε ποσοστό 27%, καταλύματα Δ' Τάξεως σε ποσοστό 34% και καταλύματα Ε' Τάξεως σε ποσοστό 5% .

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ 2010

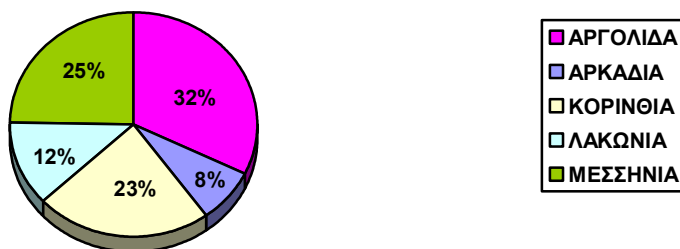

Από τα διαγράμματα που παρατίθενται στη συνέχεια προκύπτει ότι η Αργολίδα κατέχει το 32% των προσφερόμενων κλινών της Πελοποννήσου έναντι του 36% που καταγράφηκε το 2003. (Τα στοιχεία για το 2003 παρατίθενται στο Παράρτημα ΠΙΝΑΚΑΣ 3).

ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΛΙΝΩΝ 2003

ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΛΙΝΩΝ 2010

Αναφορικά με τις συνολικές αφίξεις στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, ο νομός, όπως φαίνεται ενδεικτικά από τους παρακάτω πίνακες, υποδέχεται 181.914 ημεδαπούς τουρίστες το 2010 έναντι 106.136 ημεδαπών το 2003. Ενώ το 2010 υποδέχεται 160.048 αλλοδαπούς τουρίστες έναντι 91.447 το 2003.

2003				
	ΑΦΙΞΕΙΣ			ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΑΝ
	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	559.506	251.239	810.745	25.668
ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	106.136	91.447	197.583	6.055
ΑΡΚΑΔΙΑΣ	64.227	6.595	70.822	1.821
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	137.737	68.955	206.692	7.060
ΛΑΚΩΝΙΑΣ	98.838	36.788	135.626	2.651
ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	152.568	47.454	200.022	8.081

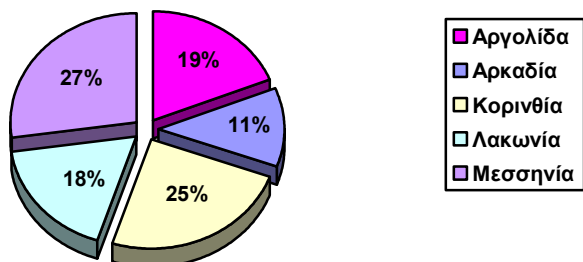
Πηγή: ΕΣΥΕ

2010				
	ΑΦΙΞΕΙΣ			ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΑΝ
	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	734.712	308.490	1.043.202	30.458
ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	181.914	160.048	341.962	9.011
ΑΡΚΑΔΙΑΣ	68.777	6.406	75.183	2.771
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	213.838	80.975	294.813	8.355
ΛΑΚΩΝΙΑΣ	102.235	25.985	128.220	3.731
ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	167.948	35.076	203.024	6.590

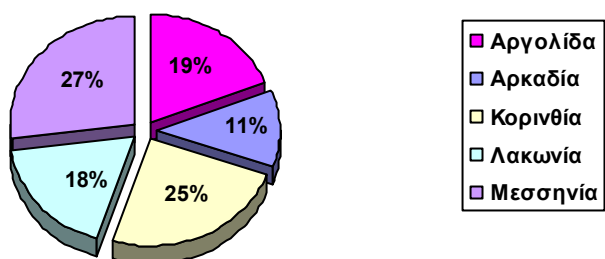
Πηγή: ΕΣΥΕ

Συγκριτικά με τους υπόλοιπους νομούς φαίνεται πως κατέχει την 3^η θέση σε επισκεψιμότητα ημεδαπών το 2003 και το 2010 με ποσοστό 19% και για τα δύο έτη.

ΠΟΣΟΣΤΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑΣ ΗΜΕΔΑΠΩΝ ΓΙΑ ΤΟ 2003

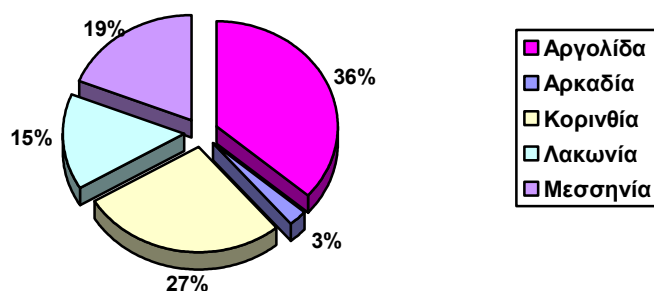

ΠΟΣΟΣΤΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑΣ ΗΜΕΔΑΠΩΝ ΓΙΑ ΤΟ 2010

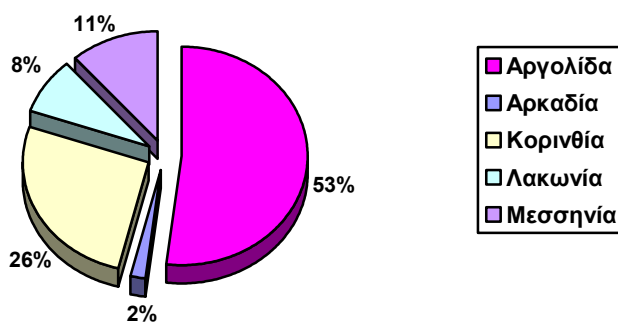

Ενώ, αναφορικά με την επισκεψιμότητα αλλοδαπών τουριστών, η Αργολίδα κατέχει την 1η θέση σε επισκεψιμότητα αλλοδαπών το 2003 και το 2010 με ποσοστό 36% και 53% αντίστοιχα.

ΠΟΣΟΣΤΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΓΙΑ ΤΟ 2003

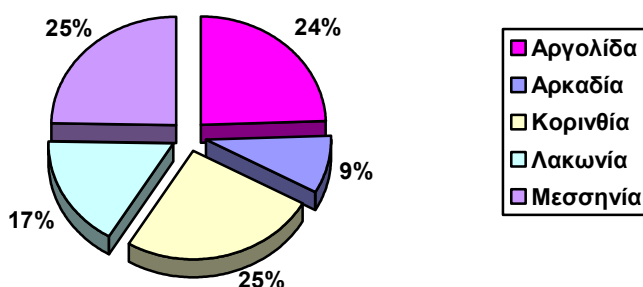

ΠΟΣΟΣΤΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΓΙΑ ΤΟ 2010

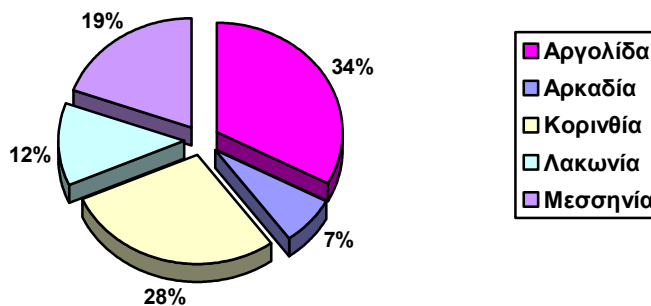

Από αυτή τη σύγκριση συμπεραίνουμε ότι η Αργολίδα έχει μεγαλύτερα ποσοστά επισκεψιμότητας για τους αλλοδαπούς τουρίστες σε σύγκριση με τους ημεδαπούς. Ενώ, καταληκτικά, φαίνεται πως το 2010 συνολικά επισκέπτεται το νομό το 34% των τουριστών έναντι του 24% που καταγράφεται για το 2003.

ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΟ 2003

ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΟ 2010

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΡΓΟΛΙΔΑ

1. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην Αργολίδα

Τα σημαντικότερα είδη τουρισμού που συνθέτουν αυτό που ονομάζουμε εναλλακτικό τουρισμό στην Αργολίδα είναι:

1.1. Αγροτουρισμός

Αγροτουρισμός ονομάζεται η εναλλακτική εκείνη μορφή τουρισμού η οποία αναπτύσσεται σε μη τουριστικά κορεσμένες αγροτικές περιοχές και συνδέεται με κοινωνικές, περιβαλλοντικές και

πολιτισμικές αξίες, οι οποίες επιτρέπουν τόσο στους «οικοδεσπότες» όσο και στους «φιλοξενούμενους» των περιοχών αυτών να υφίστανται αλληλεπιδράσεις και να μοιράζονται εμπειρίες.

Ως δραστηριότητα αναπτύσσεται από τους μόνιμους κάτοικους των περιοχών του πρωτογενούς τομέα, οι οποίοι χρησιμοποιούν τον αγροτουρισμό ως συμπληρωματική πηγή εισοδήματος.

Τα άτομα που επιλέγουν την εναλλακτική αυτή μορφή του τουρισμού είναι άτομα που αναζητούν στις διακοπές τους τη «φόρμουλα των 3Φ» (Φύση-Φιλία-Φιλοξενία) και απορρίπτουν ή δεν νιώθουν ότι τους εκφράζει εκείνη των 3S (Sun-Sea-Sand) του μαζικού τουρισμού, όπως αυτή έχει εξελιχθεί στις μέρες μας. Τα άτομα αυτά τις περισσότερες φορές έχουν συγκεκριμένα ενδιαφέροντα (φυσιολάτρες, παρατηρητές πουλιών, παρατηρητές χλωρίδας και πανίδας, ορειβάτες κ.ά.) και είναι ιδιαίτερα ευαίσθητοποιημένα στα περιβαλλοντικά και κοινωνικά προβλήματα.

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του αγροτουριστικού προϊόντος είναι:

- η απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος και η γνωριμία με τα χαρακτηριστικά φυσικά τοπία, τα τοπία φυσικού κάλλους και την πανίδα και χλωρίδα των εκάστοτε περιοχών
- η επαφή και η γνωριμία με την τοπική αγροτική πολιτιστική κληρονομιά, τα ήθη και τα έθιμα των κατοίκων, η συμμετοχή σε τοπικές πολιτιστικές εκδηλώσεις κτλ.
- η προσφορά διαφοροποιημένων, υψηλής ποιότητας τουριστικών προϊόντων (για παράδειγμα βιολογικών παραδοσιακών προϊόντων, προϊόντων προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης, προστατευόμενης γεωγραφικής ένδειξης)
- η παρατήρηση των γεωργικών δραστηριοτήτων και πιθανώς η συμμετοχή σε αυτές
- η άσκηση παράλληλων τουριστικών δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο (ορειβασία, πεζοπορία, ανεμόπτερο πλαγιάς κτλ.)

Το αγροτουριστικό προϊόν της Ελλάδας παρουσιάζει ιδιαίτερα θετικά χαρακτηριστικά σε σχέση με το αντίστοιχο των ευρωπαϊκών χωρών. Βασικά γνωρίσματα αποτελούν η κοινωνική διάστασή του και το χαμηλό επιχειρησιακό επίπεδο των αγροτών συγκριτικά με αυτό της Ευρώπης (Βενετσανοπούλου 2006, Ιακωβίδου 2000). Οι υποδομές που λειτουργούν ως φάρμες- αγροκτήματα είναι σχετικά λίγες, αντίθετα με τον οινοτουρισμό όπου υπάρχει

αρκετά μεγάλη γεωγραφική διασπορά των οινοποιείων σε όλη τη χώρα με κύριες περιοχές συγκέντρωσης την Μακεδονία, το νομό Κυκλάδων και την βόρεια Πελοπόννησο, την Μαγνησία και την Εύβοια.

Η Αργολίδα αποτελεί μια περιοχή με μεγάλη ποικιλία εξαιρετικών προϊόντων (κυρίως γεωργοκτηνοτροφικά όπως: κρασί, γαλακτοκομικά, λάδι, μέλι, πορτοκάλια κλπ), εφόσον το κλίμα και η γεωμορφολογία της το ευνοούν αυτό.

Στο νομό, τα περισσότερα αμπέλια και οινοποιεία βρίσκονται βορειοδυτικά στις δημοτικές ενότητες Κουτσοποδίου και Λυρκείας, κοντά στα σύνορα με την Κορινθία, αφού η περιοχή είναι τμήμα της ζώνης των οίνων ΠΟΠ (ΟΠΑΠ) Νεμέα. Στην περιοχή αυτή θα εντοπίσουν οι οινόφιλοι και τις δυνατότητες για οινoturισμό στην Αργολίδα. Αμπελουργική και οινική δραστηριότητα αναπτύσσεται και στις δημοτικές ενότητες Άργους, Κρανιδίου και Τροιζήνας¹. Από το 2008, ο αμπελώνας της Αργολίδας παράγει τους οίνους ΠΓΕ Αργολίδα (Τοπικός Οίνος Αργολίδας).

Τέλος, στο νομό λειτουργούν αρκετές φάρμες, ελαιοτριβεία, τυροκομεία, πρατήρια άρτου και γλυκισμάτων, εργαστήρια ζυμαρικών, εργοστάσια παραγωγής χυμού και κομπόστας κ.ά. τα οποία επιτρέπουν την είσοδο και ξενάγηση των επισκεπτών στους χώρους τους. Ωστόσο, η τάση αυτή δεν είναι ιδιαίτερα οργανωμένη και διαδεδομένη στην περιοχή. Ο τομέας του αγροτουρισμού μπορεί και οφείλει να αναπτυχθεί περαιτέρω στην Αργολίδα, αποφέροντας συγκριτικά οφέλη σε ολόκληρο το νομό.

1.2. Οικοτουρισμός

Ως οικοτουρισμός ορίζεται ο περιβαλλοντικά υπεύθυνος τουρισμός και η επίσκεψη σε φυσικές περιοχές, που αποσκοπεί στην απόλαυση και εκτίμηση της φύσης (και των πολιτισμικών στοιχείων του παρόντος και του παρελθόντος) και ο οποίος προάγει στη διατήρηση της φύσης, έχει χαμηλή επίδραση επισκεπτών και παρέχει χρήσιμη ενεργή κοινωνικο-οικονομική ανάμιξη του ντόπιου πληθυσμού.

Η Ελλάδα διαθέτει ιδιαίτερα πλούσιο και ποικίλο φυσικό περιβάλλον, καθώς παρά την μικρή της έκταση παρουσιάζει σπάνια γεωμορφολογία με έντονες αντιθέσεις και πολλές περιοχές υψηλής οικολογικής αξίας. Χιλιάδες δαντελωτές ακτές, επιβλητικά βουνά, σπήλαια και φαράγγια, λίμνες, ποτάμια, βιότοποι εξαιρετικής ομορφιάς και μοναδικά οικοσυστήματα «προικίζουν» την ελληνική γη με εντυπωσιακά τοπία, τα οποία σε συνδυασμό με το ήπιο κλίμα της χώρας καθιστούν την Ελλάδα ιδανικό προορισμό για τους λάτρεις του οικολογικού εναλλακτικού τουρισμού.

Επισκεπτόμενος διάφορες περιοχές της χώρας, ο φυσιολάτρης-περιηγητής έχει την ευκαιρία:

- να περιπλανηθεί στα αισθητικά δάση ή να εξερευνήσει τους εθνικούς δρυμούς όχι μόνο στην ορεινή ενδοχώρα αλλά και σε ορισμένα νησιά ή κοντά σε ποταμούς ή λίμνες
- να απολαύσει τα υπέροχα μνημεία της φύσης, τα φαράγγια, τα σπήλαια και τους καταρράκτες
- να παρατηρήσει και να θαυμάσει τα σπάνια είδη πουλιών που φωλιάζουν ή καταφεύγουν στα παράκτια οικοσυστήματα και τους υγροτόπους (βραχώδεις ακτές, αμμώδεις παραλίες, αμμοθίνες, δέλτα ποταμών, λίμνες, έλη κτλ.)
- να μελετήσει την εξαιρετική ποικιλία της χλωρίδας στην ελληνική ύπαιθρο
- να συμμετάσχει σε δραστηριότητες extreme σπορ (κανό-καγιακ, rafting, monocraft, hydro speed, ποδήλατο βουνού κ.ά.) που τα τελευταία χρόνια γνωρίζουν θεαματική άνοδο στην Ελλάδα

¹ Ο δήμος Τροιζηνίας διοικητικά ανήκει στο Πειραιά. Αμπελουργικά όμως στην Αργολίδα. Για αυτό περιλαμβάνεται εδώ.

- τέλος, να διαμεΐνει σε πρότυπες αγροτουριστικές μονάδες, που αναπτύσσονται σε όλη την επικράτεια και δίνουν την δυνατότητα στον επισκέπτη να γνωρίσει την τοπική αρχιτεκτονική, πολιτιστική και γαστρονομική παράδοση, αλλά και τα προϊόντα, τις αγροτικές ασχολίες και την καθημερινή ζωή των κατοίκων κάθε περιοχής

Οι επισκέπτες των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών οφείλουν να τηρούν προσεκτικά τις απαιτήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος από την ρύπανση, την αποφυγή κάθε ενόχλησης των φυσικών βιοτόπων και διατάραξης της ισορροπίας των οικοσυστημάτων.

Η περιοχή της Αργολίδας ευνοεί την ανάπτυξη και εξέλιξη του οικοτουρισμού εφόσον διακρίνεται για τον φυσικό της πλούτο (όρη, πεδιάδες, δάση, λίμνες, ποταμοί, φαράγγια, σπήλαια, οροπέδια, πεδιάδες).

1.3. Επαγγελματικός τουρισμός

Ως επαγγελματικός τουρισμός ορίζεται ο τουρισμός που αναπτύσσεται κατά την διάρκεια επαγγελματικών ταξιδιών. Έχει μερικότερες διακρίσεις ανάλογες με το κριτήριο του σκοπού για τον οποίο γίνεται το επαγγελματικό ταξίδι. Αν σκοπός του ταξιδιού είναι η συμμετοχή σε ένα συνέδριο, τότε ονομάζεται συνεδριακός τουρισμός. Αν σκοπός του ταξιδιού είναι η συμμετοχή των επαγγελματιών σε μία έκθεση, τότε πρόκειται για τον τουρισμό εκθέσεων. Αντίστοιχα, στην περίπτωση σεμιναρίων έχουμε τον τουρισμό σεμιναρίων, συμποσίων τον τουρισμό συμποσίων κτλ. Τέλος, αν το ταξίδι είναι ένα τουριστικό πακέτο που δίδεται στους επαγγελματίες σαν δώρο-αμοιβή για την καλή τους απόδοση, τότε πρόκειται για τον τουρισμό κινήτρων, αφού τα τουριστικά πακέτα είναι κίνητρα που ωθούν τους επαγγελματίες σε μεγαλύτερες από τις συνηθισμένες αποδόσεις.

Ο επαγγελματικός τουρισμός αντιπροσωπεύει μία σημαντική αγορά σε διεθνές επίπεδο. Η αγορά αυτή αφορά συνήθως επισκέπτες υψηλού εκπαιδευτικού και οικονομικού επιπέδου, οι οποίοι κινούνται σε καταλύματα υψηλών κατηγοριών, είναι διατεθειμένοι να ξοδέψουν αρκετά χρήματα, αλλά απαιτούν και πολύ υψηλή ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών και προϊόντων. Ο χρόνος παραμονής τους στον τουριστικό προορισμό κυμαίνεται συνήθως από 3 έως 5 ημέρες, ενώ υπάρχει η πιθανότητα παράτασης της παραμονής τους για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, με την μορφή κάποιων άλλων μορφών τουρισμού. Βασικό ρόλο προς αυτήν την κατεύθυνση διαδραματίζει η ικανότητα ενός τόπου να προσελκύσει την προσοχή του επισκέπτη-επαγγελματία.

Η περίοδος αιχμής του επαγγελματικού τουρισμού σημειώνεται κυρίως τους μήνες Φεβρουάριο-Μάιο και Σεπτέμβριο-Νοέμβριο, οπότε και συνήθως διοργανώνονται τα περισσότερα συνέδρια, εκθέσεις κτλ.

Σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη του επαγγελματικού τουρισμού σε ένα τόπο, διαδραματίζει η διαθεσιμότητα των απαραίτητων υποδομών και υπηρεσιών, όπως αμφιθεάτρων, εκθεσιακών χώρων, καταλυμάτων, υποδομών για καφέ και εστίαση, υπηρεσιών διερμηνείας κτλ. Επίσης, η εύκολη πρόσβαση στον τόπο πραγματοποίησης ενός συνεδρίου ή μίας έκθεσης είναι κρίσιμος παράγοντας για την προσέλκυση επισκεπτών. Για την εξυπηρέτηση αυτών λειτουργούν σήμερα σε ολόκληρη την Ελλάδα αυτοτελή ή μέσα σε ξενοδοχεία συνεδριακά κέντρα και συνεδριακές εγκαταστάσεις και εκθεσιακοί χώροι.

Στην Αργολίδα έχει παρατηρηθεί αύξηση του επαγγελματικού τουρισμού τα τελευταία χρόνια. Το γεγονός αυτό έγκειται αφενός στο ότι λειτουργούν συνεδριακοί χώροι οι περισσότεροι από τους οποίους λειτουργούν σε ξενοδοχεία υψηλής κατηγορίας και αφετέρου στο ότι ο νομός προσφέρεται για ταξίδια που ευνοούν την έρευνα, την παρατήρηση και τη γνώση σε ποικίλα επιστημονικά πεδία.

Ένας ακόμη λόγος για την ανάπτυξη αυτού του είδους τουρισμού στο νομό είναι η μικρή απόσταση από την Αθήνα και η εύκολη πρόσβαση σε αυτόν.

1.4. Πολιτιστικός τουρισμός

Ο πολιτιστικός τουρισμός σχετίζεται με την επίσκεψη σε ένα τόπο με στόχο την επαφή με τα πολιτιστικά στοιχεία αυτού (αρχαιολογικά, βυζαντινά, κλασικά ή νεότερα μνημεία, ιστορία, τέχνες, λαογραφία κτλ.). Συνήθως δεν εμφανίζεται μόνος του, εκτός των περιπτώσεων εκπαιδευτικών εκδρομών σχολείων, αλλά πραγματοποιείται συμπληρωματικά με κάποιο άλλο είδος τουρισμού, προσφέροντας γνώση και ποικιλία στο τουριστικό προϊόν.

Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί ένα από τα παλαιότερα και δημοφιλέστερα είδη τουρισμού. Από τους περασμένους αιώνες άτομα ή ομάδες περιηγητών, αναζητώντας τη γνώση, την εμπειρία, την προσωπική ανακάλυψη, πραγματοποιούσαν ταξίδια σε τόπους με αρχαιολογικό, ιστορικό, λαογραφικό ή θρησκευτικό ενδιαφέρον, σε μέρη με διαφορετικό πολιτισμό και εθνολογικές ιδιομορφίες. Ο πολιτιστικός τουρισμός προσφέρει ευκαιρίες για πολιτιστική εμπειρία, προσφέρει την περιήγηση στη φυσική, καλλιτεχνική και πνευματική κληρονομιά μίας περιοχής καθώς και στη σημερινή δημιουργία.

Επίσης, περιλαμβάνει τη συμμετοχή σε δραστηριότητες είτε παθητικές, όπως παρακολούθηση καλλιτεχνικών εκδηλώσεων (μουσικών συναυλιών, θεατρικών παραστάσεων κ.ά.), επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, περιηγήσεις σε πολιτιστικές διαδρομές, είτε ενεργητικές, όπως εκμάθηση τοπικής μαγειρικής, τέχνης ή συμμετοχή σε λαογραφικές δραστηριότητες. Μία άλλη σημαντική παράμετρος που χαρακτηρίζει αυτή την μορφή τουρισμού, είναι η στενή και ουσιαστική επαφή που αποκτούν οι επισκέπτες με τον τοπικό πληθυσμό, τα ήθη και τις παραδόσεις του, σε συνδυασμό με τα πολιτισμικά δρώμενα στην περιοχή.

Η Αργολίδα διαθέτει ένα πυκνό πλέγμα αρχαιολογικών χώρων. Σε αυτό καθοριστικό ρόλο έπαιξε το γεγονός ότι μετά τη δημιουργία του νέου ελληνικού κράτους άρχισε να εκδηλώνεται αυξημένο ενδιαφέρον για την ανάδειξη της εθνικής κληρονομιάς. Ανασκαφική δραστηριότητα παρουσιάστηκε ήδη από το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα τόσο από την ελληνική Αρχαιολογική Υπηρεσία, όσο και από τις ξένες αρχαιολογικές σχολές (Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή, Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο). Αναδείχθηκαν, λοιπόν, περιοχές που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, όπως οι αρχαιολογικοί χώροι των Μυκηνών, του Άργους, της Τίρυνθας, της Επιδαύρου και άλλων οι οποίοι μάλιστα αναφέρθηκαν στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

Επιπλέον, στην περιοχή της Αργολίδας υπάρχει πλήθος μουσείων με εκθέματα σπάνια και ασύγκριτης σπουδαιότητας και ομορφιάς, που καλύπτουν όλο το φάσμα των προϊστορικών, πρωτοϊστορικών χρόνων έως και την σύγχρονη εποχή. Αυτά είναι:

- το Αρχαιολογικό Μουσείο Άργους
- το Αρχαιολογικό Μουσείο Ναυπλίου
- το Πολεμικό Μουσείο Ναυπλίου
- το Λαογραφικό Μουσείο Ναυπλίου
- το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Λυγουριού

Η ανάγκη φρούρησης και άμυνας των οικισμών οδήγησε στην κατασκευή οχυρώσεων, ήδη από τους προϊστορικούς χρόνους. Ακροπόλεις (όρος χρησιμοποιούμενος για τους προϊστορικούς και αρχαίους χρόνους) ή κάστρα (όρος χρησιμοποιούμενος για τους μεσαιωνικούς και νεώτερους χρόνους) κατασκευάζονταν ανάλογα με τις απαιτήσεις και τα ιστορικά δεδομένα κάθε εποχής. Στην Αργολίδα μπορεί κανείς να επισκεφτεί τις ακροπόλεις των Μυκηνών, της Τίρυνθας, το Παλαμήδι, το Κάστρο της Λάρισας στο Άργος κ.ά.

Εκτός από τα αρχαία, βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία και τους αρχαιολογικούς χώρους, σημαντικοί πόλοι έλξης για τους επισκέπτες της Αργολίδας είναι και τα ποικίλα κτίσματα διαφόρων χρήσεων και μορφών, που εξυπηρετούσαν σε άλλες εποχές τις πρακτικές, λειτουργικές και κοινωνικές ανάγκες των κατοίκων: γεφύρια, υδρόμυλοι, κρήνες, λουτρά, ηρώα και ανδριάντες, ιστορικά και δημόσια χρήσης κτήρια, ακόμη και παλιά βιομηχανικά κτίσματα που σήμερα έχουν αλλάξει χρήση.

Η Αργολίδα είναι μια περιοχή με εξαιρετικά πλούσια πολιτιστική παράδοση και λαϊκό πολιτισμό. Έτσι, ο επισκέπτης σ' αυτήν έχει πολλές ευκαιρίες να εμπλουτίσει το ταξίδι του, παρακολουθώντας τις πολυποίκιλες πολιτιστικές ή αθλητικές εκδηλώσεις, που πραγματοποιούνται σε κάθε περιοχή της, να συμμετάσχει στα δρώμενα, τα οποία συνδέονται με γοητευτικά έθιμα και να γνωρίσει άγνωστες αλλά ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες πτυχές της ελληνικής λαϊκής κληρονομιάς.

Καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, κυρίως την καλοκαιρινή περίοδο, πραγματοποιούνται πολλές πολιτιστικές εκδηλώσεις και διοργανώνονται αρκετά μεγαλύτερα ή μικρότερα φεστιβάλ για όλες τις μορφές της τέχνης. Στο πρόγραμμα των εκδηλώσεων αυτών, εντάσσονται οι σημαντικότεροι Έλληνες και ξένοι καλλιτέχνες, που παρουσιάζουν έργα από ένα ευρύ φάσμα καλλιτεχνικής παραγωγής (κλασικής και σύγχρονης). Μερικές από τις σημαντικότερες εκδηλώσεις πραγματοποιούνται στο νομό είναι το Φεστιβάλ Επιδαύρου και το «Μουσικό Ιούλιο» (στην Επίδαυρο), που θεωρούνται από τα σπουδαιότερα καλλιτεχνικά φεστιβάλ της ευρωπαϊκής ηπείρου, το Φεστιβάλ Άργους, τα «Μικρασιάτικα» και «Κιανά» της Νέας Κίου, η Γιορτή του Ψαρά στην Ερμιόνη, η Γιορτή της Μαρίδας στο Κρανίδι, το Καρναβάλι του Άργους και του Ναυπλίου, η Έκθεση Βιβλίου στο Ναύπλιο, η Γιορτή της Αγκινάρας στα Ίρια, το Φεστιβάλ Κρασιού στο Καρακάσι, το Κάψιμο του Ιούδα στην Ερμιόνη και στο Πόρτο Χέλι κ.ά.

1.5. Μαθησιακός τουρισμός

Μαθησιακός τουρισμός είναι ο τουρισμός που αναφέρεται στην μάθηση. Συγκεκριμένα, είναι κάθε μορφή τουρισμού που έχει σαν τουριστικό προϊόν τη μάθηση ή που η τουριστική πελατεία έχει θεσμική σχέση με τη μάθηση.

Οι κυριότερες μορφές μαθησιακού τουρισμού είναι:

- **Ο εκπαιδευτικός τουρισμός**

Ο εκπαιδευτικός τουρισμός έχει σαν κύριο τουριστικό προϊόν τη μάθηση. Οι τουρίστες, δηλαδή, μεταβαίνουν σε ένα τουριστικό προορισμό για να εκπαιδευτούν και κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους έχουν και τουριστικές δραστηριότητες. Ή κάνουν τουρισμό, ένα οποιοδήποτε είδος τουρισμού, και κατά τη διάρκεια των διακοπών τους έχουν και εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Μορφές εκπαιδευτικού τουρισμού είναι τα διάφορα εκπαιδευτικά ταξίδια στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό, που οργανώνουν διάφοροι εκπαιδευτικοί οργανισμοί. Είναι επίσης η συμμετοχή σπουδαστών ή φοιτητών σε εκπαιδευτικές αποστολές (ανασκαφές, διάφορες έρευνες, πρακτικές ασκήσεις κλπ.), όπως και η συμμετοχή σε εκπαιδευτικά σεμινάρια, σε σεμινάρια επαγγελματικής κατάρτισης και σε διάφορες εκπαιδευτικές συγκεντρώσεις, αν και εφόσον η συμμετοχή προϋποθέτει μετακίνηση προς τον τόπο που λαμβάνουν χώρα.

- **Ο μαθητικός, σπουδαστικός, φοιτητικός τουρισμός**

Αυτές οι μορφές τουρισμού έχουν σαν κύριο χαρακτηριστικό τους, το ότι η τουριστική τους πελατεία αποτελείται από μαθητές, σπουδαστές ή φοιτητές. Είναι στην ουσία τουρισμός νέων. Είναι επίσης εκπαιδευτικός τουρισμός, αφού η τουριστική πελατεία αποτελείται από νέους που έχουν θεσμική σχέση με την εκπαίδευση (φοιτούν σε κάποιο εκπαιδευτικό ίδρυμα). Κατά τη διάρκεια του μαθητικού, σπουδαστικού, φοιτητικού τουρισμού, οι μαθητές, σπουδαστές και φοιτητές αντίστοιχα ταξιδεύουν στα πλαίσια διαφόρων προγραμμάτων με την μαθησιακή τους ιδιότητα. Χωρίς την ιδιότητα αυτή, όταν ταξιδεύουν, απλά κάνουν τουρισμό νέων.

Τα παραπάνω ταξίδια εκδηλώνονται συνήθως με την μορφή του κατασκηνωτικού τουρισμού ή με την μορφή εκδρομών (2-5 ημέρες) ή και μεγάλων εκδρομών (άνω των 5 ημερών).

Η Αργολίδα διαθέτει το Τμήμα Θεατρικών Σπουδών στο Ναύπλιο, τη Σχολή Τουριστικών Επαγγελματιών (ΟΤΕΚ) στο Τολό (η οποία προσεχώς περνά στη δικαιοδοσία του Δήμου Άργους), Σχολή ΙΕΚ στο Άργος και την Επαγγελματική Σχολή (ΕΠΑΣ) στην Τίρυνθα, οι οποίες αποτελούν πόλο έλξης για μαθητές, σπουδαστές, φοιτητές και εκπαιδευτικούς διαφόρων ειδικοτήτων.

1.6. Θρησκευτικός τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός αποτελεί σημαντικό κομμάτι της ελληνικής τουριστικής κίνησης και αφορά την επίσκεψη σε θρησκευτικούς τόπους λατρείας, όπως μοναστήρια και εκκλησίες.

Τα μνημεία της ελληνικής ορθοδοξίας είναι αναπόσπαστο τμήμα της εθνικής κληρονομιάς και αποτελούν αξιόλογο πόλο έλξης επισκεπτών. Οι βυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες, οι επιβλητικοί καθεδρικοί ναοί, τα ξωκλήσια, τα μοναστήρια, με την αξιόλογη εικονογράφησή τους, με ψηφιδωτά, τοιχογραφίες και εικόνες, μαρτυρούν την επίμονη προσήλωση με την θρησκευτική λατρεία. Ο θρησκευτικός τουρισμός αφορά κυρίως ευσεβείς περιηγητές, φιλέρευνους τουρίστες, αλλά και θαυμαστές της βυζαντινής τέχνης, οι οποίοι, μέσα από πολιτιστικά οδοιπορικά στον ελληνικό χώρο, έρχονται σε επαφή με την πνευματικότητα της ορθοδοξίας.

Σε πολλές περιοχές της χώρας, ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να συναντήσει, επίσης, κτίσματα και μνημεία λατρείας διαφορετικών δογμάτων και θρησκειών, που συνυπάρχουν σε ένα διαρκή διάλογο, αναδεικνύοντας το σπάνιο ιστορικό και πολιτισμικό παλίμψηστο του ελληνικού χώρου.

Ο θρησκευτικός τουρισμός χωρίζεται σε δύο κατηγορίες:

- ➔ προσκυνητές τουρίστες, στους οποίους επικρατεί το θρησκευτικό κίνητρο, επισκέπτονται μία περιοχή αποκλειστικά για την επίσκεψη στον θρησκευτικό χώρο
- ➔ τουρισμός θρησκευτικής κληρονομιάς, του οποίου οι τουρίστες ταξιδεύουν ομαδικά και συνδυάζουν το ταξίδι τους και με άλλες τουριστικές δραστηριότητες

Τα γενεσιουργά αίτια του θρησκευτικού τουρισμού:

- το πανανθρώπινο θρησκευτικό συναίσθημα, το οποίο παρακινεί τους τουρίστες να μεταβαίνουν σε τόπους των θρησκευτικών εκδηλώσεων για να ικανοποιήσουν τις θρησκευτικές τους ανάγκες
- η διασπορά των θρησκευτικών μνημείων-τόπων λατρείας σε διαφορετικούς τόπους από τους τόπους που διαμένουν οι θρησκευόμενοι
- ο χαρακτηρισμός των μεγάλων χριστιανικών γιορτών σαν ημερών αργίας, γεγονός που επιτρέπει στους εργαζόμενους να απομακρύνονται από τις εργασίες τους, όπως και στους γονείς με παιδιά σχολικής ηλικίας
- η επιθυμία επιστροφής στις ρίζες, τάση που τα τελευταία χρόνια συνεχώς ενδυναμώνεται
- η επιθυμία φυγής από τα αστικά κέντρα, η οποία ενισχύεται από την πιεστική, αγχώδη, και κουραστική ζωή της πόλης και από τις ψυχοσωματικές επιβαρύνσεις του αστικού περιβάλλοντος.

Οι εκκλησίες, χώροι προορισμένοι να καλύψουν τις ανάγκες της χριστιανικής λατρείας, αποτελούν χαρακτηριστικό και αναπόσπαστο στοιχείο του ελληνικού τοπίου. Από τα λιτά, μονόχρωμα ξωκλήσια έως τους επιβλητικούς εγγεγραμμένους σταυροειδείς ναούς, οι εκκλησίες ακολουθούν συγκεκριμένους αρχιτεκτονικούς τύπους που καθιερώθηκαν σταδιακά, από τους πρώτους αιώνες διάδοσης του χριστιανισμού και εξής. Η διακόσμησή τους, ζωγραφική, ψηφιδωτή ή άλλη αντανακλά πάντα το ορθόδοξο δόγμα ακολουθώντας συγκεκριμένα τεχνοτροπικά ρεύματα και καθιερωμένα εικονογραφικά προγράμματα. Σημαντικοί αρχιτέκτονες, κτίστες ή ζωγράφοι έχουν συμβάλει ανά τους αιώνες στην κατασκευή και διακόσμηση των ελληνικών εκκλησιών, πολλές από τις οποίες αποτελούν πλέον διατηρητέα μνημεία.

Οι ελληνικές εκκλησίες έχουν κηρυχθεί ως μνημεία. Ανάμεσα στις πιο αξιόλογες εντάσσονται οι περισσότερες εκκλησίες και μοναστήρια της Αργολίδας, οι οποίες χρονολογούνται από την Βυζαντινή κυρίως περίοδο αλλά και μεταγενέστερους χρόνους. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν ο Ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο Άργος, που χρονολογείται από τον 12^ο περίπου αιώνα και αποτελεί το αρχαιότερο βυζαντινό μνημείο της πόλης, ο Ναός του Αγίου Κωνσταντίνου στο Άργος, που αρχικά αποτελούσε Μουσουλμανικό Τέμενος (Τζαμί) και είχε ανεγερθεί περί τα τέλη του 16^{ου} αιώνα, τον Ιερό Ναό του Αγίου Ιωάννη ή Τιμίου Προδρόμου στο Άργος που κτίστηκε στα ερείπια παλαιότερου περί το 1822 και που έχει ιδιαίτερη αξία για την περιοχή, αφού εκεί (στον παλιό Ναό) ορκίστηκαν οι πληρεξούσιοι της Α' Εθνοσυνέλευσης το 1821. Επίσης ο Ναός του Αγίου Σπυρίδωνα στο Ναύπλιο στην είσοδο του οποίου δολοφονήθηκε ο Ιωάννης Καποδίστριας.

1.7. Τουρισμός υγείας

Τουρισμός υγείας είναι ο τουρισμός όπου οι τουρίστες συμμετέχουν σε προγράμματα υγείας ή σε προγράμματα που σχετίζονται με την υγεία.

Τα προγράμματα υγείας είναι: διατήρησης, πρόληψης, θεραπείας, ανάρρωσης και αποκατάστασης της υγείας με σύγχρονες ιατρικές μεθόδους / φυσικές μεθόδους και προγράμματα που σχετίζονται και επηρεάζουν την υγεία, όπως υγιεινής διαβίωσης, υγιεινής διατροφής, ενεργητικής άθλησης, ψυχικής ισορροπίας, ομορφιάς, αδυνατίσματος, κοινωνικής επανένταξης κτλ.

Ο τουρισμός υγείας περιλαμβάνει μερικότερες εναλλακτικές μορφές τουρισμού και συγκεκριμένα τις εξής:

- Θεραπευτικός τουρισμός
- Ιαματικός τουρισμός
- Τουρισμός φυσιοθεραπείας
- Τουρισμός υγιεινής διαβίωσης
- Τουρισμός ομορφιάς
- Θερμαλισμός ή θερμαλιστικός τουρισμός

Τουρισμό υγείας κάνουν οι άνθρωποι που έχουν προβλήματα υγείας ή που θέλουν να μάθουν να ζουν υγιεινά, αλλά παράλληλα έχουν και τουριστικές ανάγκες και προσπαθούν κατά την διάρκεια των διακοπών τους να επιτύχουν και την καλή αντιμετώπιση των προβλημάτων υγείας και την ικανοποίηση των τουριστικών τους αναγκών.

Η ημεδαπή πελατεία, που κατά κανόνα κάνει ιαματικό τουρισμό, αποτελείται από άτομα μέσης και τρίτης ηλικίας με προβλήματα υγείας και από τους συνοδούς τους. Για τα άτομα αυτά η ανακούφιση της υγείας τους έχει πρωταρχική σημασία και η παροχή τουριστικών υπηρεσιών είναι απλή επιβοηθητική.

Στον τουρισμό υγείας ικανοποιούνται και πρόσθετες ανάγκες που έχουν άτομα νεώτερης ηλικίας και μεγαλύτερων σωματικών δυνατοτήτων. Πολλές φορές μάλιστα οι υπόλοιπες ανάγκες πλην αυτών της υγείας, έχουν πρωταρχική σημασία, σε αντίθεση με τον ιαματικό τουρισμό. Στον τουρισμό υγείας επίσης αντιμετωπίζονται ανάγκες που ικανοποιεί η συμβατική ιατρική αλλά οι άνθρωποι που έχουν τις ανάγκες αυτές προτιμούν παράλληλα με την αντιμετώπισή τους να έχουν και τουριστικές δραστηριότητες.

Τα ιαματικά λουτρά του νομού Αργολίδας είναι αυτά των Μεθάνων.

1.8. Κοινωνικός τουρισμός

Σύμφωνα με το Διεθνές Γραφείο Κοινωνικού Τουρισμού (BITS: Bureau Internationale la Tourisme Social), κοινωνικός τουρισμός είναι το σύνολο των σχέσεων και διεργασιών που προκύπτουν από την επιδοτούμενη από την πολιτεία, βάσει ορισμένων προγραμμάτων, συμμετοχή στον τουρισμό των κοινωνικών στρωμάτων με χαμηλό εισόδημα.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση στο σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη κατά προτεραιότητα, διαφόρων τομέων του τουρισμού ορίζει τον κοινωνικό τουρισμό σαν τη διευκόλυνση, εκ μέρους των κρατών-μελών, της πρόσβασης στον τουρισμό ομάδων ατόμων, που για διάφορες αιτίες, αλλά κυρίως για κοινωνικούς λόγους και για λόγους υγείας έχουν δυσκολίες να κάνουν διακοπές. Και στα μέτρα που προτείνει είναι και τα μέτρα περιορισμού των εμποδίων που συναντούν τα άτομα, με ειδικές ανάγκες στην πρόσβασή τους στον τουρισμό εντάσσοντας τον τουρισμό ατόμων με ειδικές ανάγκες ή τον τουρισμό για όλους όπως ονομάζεται, στον κοινωνικό τουρισμό.

Ο γενικός χαρακτηρισμός των δικαιούχων του κοινωνικού τουρισμού είναι «κοινωνικά στρώματα με χαμηλά εισοδήματα» (ορισμός BITS) ή «ομάδες ατόμων που για διάφορες αιτίες, αλλά κυρίως για κοινωνικούς λόγους και για λόγους υγείας, έχουν δυσκολίες να κάνουν διακοπές» (ορισμός της Ε.Ε.)

Κάτω από αυτούς τους χαρακτηρισμούς μπορούν να υπαχθούν διάφορες κατηγορίες ατόμων, όπως:

- εργαζόμενοι και συνταξιούχοι με χαμηλό εισόδημα
- άνεργοι
- άτομα με ειδικές ανάγκες συμπεριλαμβανομένων και των υπερηλίκων
- πολύτεκνοι των οποίων το εισόδημα είναι συνήθως ανεπαρκές λόγω των μεγάλων οικογενειακών δαπανών
- πολιτικοί πρόσφυγες, αγρότες και αγρότισσες των οποίων η πρόσβαση στον τουρισμό είναι δύσκολη ή δεν έχουν την απαιτούμενη πληροφόρηση και εμπειρία
- ανύπαντρες μητέρες και γυναίκες ή άντρες εν χηρεία που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα οικονομικά προβλήματα
- η νεολαία, για τα προγράμματα της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, που δεν έχει δικό της εισόδημα και αντιμετωπίζει δαπάνες σπουδών
- οι ασφαλισμένοι του ΙΚΑ, για τα προγράμματα της Εργατικής Εστίας, που κατά κανόνα είναι χαμηλόμισθοι και χαμηλοσυνταξιούχοι.

Στο νομό Αργολίδας, ένας σημαντικός αριθμός ξενοδοχειακών μονάδων και camping συμμετέχουν σε προγράμματα κοινωνικού τουρισμού κάθε χρόνο. Ο αριθμός των ξενοδοχείων που περιλήφθηκαν στο πρόγραμμα τουρισμός για όλους κατά τη διετία 2009 – 2010 ήταν 24, ενώ 14 ξενοδοχειακά καταλύματα συμμετείχαν στο πρόγραμμα τουρισμός 3ης ηλικίας την ίδια περίοδο. (Παράρτημα, ΠΙΝΑΚΑΣ 4)

1.9. Θαλάσσιος τουρισμός

Ο θαλάσσιος τουρισμός είναι ο τουρισμός ο οποίος σχετίζεται με την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων στη θάλασσα. Συνήθως αφορά την κολύμβηση και την αναψυχή στην παραλία, αλλά με την εναλλακτική του έννοια εμπεριέχει και λοιπές δραστηριότητες, όπως θαλάσσια σπορ, παρακολούθηση βυθού κλπ.

Στην Αργολίδα δεν έχει οργανωθεί ιδιαίτερα αυτό το είδος τουρισμού, παρά το ότι το πλήθος και η ποιότητα των ακτών της ευνοεί την περαιτέρω ανάπτυξή του. Δραστηριότητες στη θάλασσα, όπως θαλάσσια σπορ και ενοικίαση σκαφών, πραγματοποιούνται ωστόσο σε πολλές από τις παραλίες του νομού όπως η παραλία του Τολού, της Καραθώνας, του Πόρτο

Χελίου κ.ά. Σύμφωνα, όμως, με την ΕΣΥΕ (Τμήμα τουρισμού) στην Αργολίδα φαίνεται να λειτουργεί μία μόνο οργανωμένη μαρίνα. (Παράρτημα, ΠΙΝΑΚΑΣ 5)

1.10. Αθλητικός τουρισμός

Ο αθλητικός τουρισμός είναι η εναλλακτική μορφή τουρισμού κατά τη διάρκεια της οποίας οι τουρίστες ασκούνται, γυμνάζονται, παίζουν ή αθλούνται και συγκεκριμένα επιδίδονται σε ένα ή περισσότερα αγωνίσματα. Η μορφή αυτή του τουρισμού ονομάζεται ειδικότερα αθλητικός τουρισμός ανάπαυσης ή αναψυχής.

Όταν οι ασχολούμενοι με τον αθλητισμό (αθλητές, προπονητές, συνοδοί, βοηθητικό προσωπικό, οπαδοί) ταξιδεύουν για να συμμετάσχουν σε αθλητικούς αγώνες, αλλά πριν, ενδιάμεσα και μετά τους αγώνες αναπτύσσουν τουριστικές δραστηριότητες, τότε προκύπτει η εναλλακτική μορφή του αθλητικού τουρισμού επιδόσεων ή άμιλλας.

Στην Αργολίδα, δεν έχει οργανωθεί ιδιαίτερα αυτό το είδος τουρισμού. Συνήθως αθλητές ταξιδεύουν στο νομό για προκαθορισμένους αγώνες (κυρίως ποδοσφαίρου και καλαθοσφαίρισης) την προηγούμενη ημέρα και φεύγουν αμέσως μετά. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι δεν υφίστανται σημαντικές υποδομές, εκτός των γηπέδων που φιλοξενούν τα παραπάνω αθλήματα και του κολυμβητηρίου στο Ναύπλιο, ώστε να αναπτυχθούν περαιτέρω τέτοιου είδους αθλητικές δραστηριότητες.

Σύμφωνα με άρθρο της εφημερίδας «Καθημερινή» στις 7/9/2005, ανακοινώνονται επενδύσεις 3,5 δισ. ευρώ για 17 γήπεδα Γκολφ και περισσότερες από 2.000 παραθεριστικές κατοικίες οι οποίες δρομολογούνται σε όλη την Ελλάδα τόσο από ξένα, όσο και από ιδιωτικά κεφάλαια. Στην Πελοπόννησο και συγκεκριμένα στην Αργολίδα, σχεδιάζονταν το Kilada Hills Golf Resort. Το συγκρότημα βρίσκεται κοντά στην Κοιλιάδα Ερμιονίδος, κοντά στο Πόρτο Χέλι και θα περιελάμβανε ένα γήπεδο 18 οπών, ξενοδοχείο, 245 διαμερίσματα συνολικής επιφάνειας 24.835 τ.μ., καταναμημένα σε τρία «χωριά» και 70 ιδιωτικές βίλες πολυτελείας. Στόχος των επενδυτών ήταν η πρώτη φάση της ανάπτυξης να λειτουργήσει στις αρχές του 2007. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, η συνολική επένδυση εκτιμάται σε 109 εκατ.ευρώ. (Παράρτημα, ΠΙΝΑΚΑΣ 6)

1.11. Γεωτουρισμός

Ο γεωτουρισμός θεωρείται μια νέα μορφή πολιτιστικο-περιβαλλοντικού τουρισμού, που μπορεί να αναπτυχθεί σε περιοχές που διαθέτουν σημαντικά γεωλογικά μνημεία, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν πόλο προσέλκυσης τουριστών ειδικού ενδιαφέροντος. Κύριος στόχος του είναι η σύνδεση των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος με τη γεωλογική κληρονομιά κάθε τόπου, τα πολιτιστικά μνημεία και τις παραδόσεις του.

Μεμονωμένες περιπτώσεις ανάδειξης και αξιοποίησης γεωλογικών μνημείων υπάρχουν σε ολόκληρη την Ευρώπη. Κυριότερο παράδειγμα γεωτουριστικής δραστηριότητας στην Ελλάδα αποτελεί το απολιθωμένο δάσος Λέσβου και οι πολλαπλές δραστηριότητες που αναπτύσσονται σε αυτό, από το μουσείο Φυσικής Ιστορίας της περιοχής (εκπαιδευτικές δραστηριότητες, διοργάνωση εκδηλώσεων και διεθνών συνεδρίων κ.τ.λ.). Το παράδειγμα αυτό αποδεικνύει τις θετικές επιδράσεις του γεωτουρισμού στην περιφερειακή αναπτυξιακή διαδικασία (αύξηση εισοδημάτων, δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, συγκράτηση του πληθυσμού, προσέλκυση επιστημονικού ενδιαφέροντος).

Η ανάπτυξη του γεωτουρισμού απαιτεί τη δημιουργία των απαραίτητων υποδομών (ενημερωτικά περίπτερα, σήμανση διαδρομών, δημιουργία κέντρων περιβαλλοντικής ενημέρωσης-εκπαίδευσης κ.τ.λ.) καθώς και παραγωγή γεωτουριστικών προϊόντων

(ενημερωτικοί οδηγοί, αναμνηστικά είδη κ.τ.λ.). Για την ανταλλαγή εμπειριών και απόψεων σχετικά με το θέμα αυτό και τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών συστάθηκε το δίκτυο ευρωπαϊκών γεωπάρκων, στο οποίο συμμετέχει και η Ελλάδα.

Γεωλογικά φαινόμενα ή τόποι γεωλογικού ενδιαφέροντος οι οποίοι σχετίζονται με κάποιο μυθικό πρόσωπο-ήρωα, μπορούν να ενταχθούν σε ειδική κατηγορία δραστηριοτήτων γεωτουρισμού, στη δημιουργία γεωμυθολογικών διαδρομών.

Η Αργολίδα αποτελεί μια περιοχή με μεγάλη ποικιλία γεωφυσικών χαρακτηριστικών (όρη, δάση, λίμνες, ποταμοί, φαράγγια, σπήλαια, οροπέδια, πεδιάδες κλπ).

Σπήλαια Αργολίδας:

- ➔ Σπήλαιο Δήμου Μυκηναίων: Πρόκειται για το σπήλαιο παλαιολιθικής εποχής του Δήμου Μυκηναίων. Στο εσωτερικό του, "δεσπόζουν" τα στρώματα διαφόρων εποχών καθώς και οι εστίες από πυλό που δημιουργήθηκαν με το πέρασμα των αιώνων.
- ➔ Τα Δύο Σπήλαια –Δολίνες (Δίδυμα Αργολίδας): Τα Δύο Σπήλαια (Δολίνες) βρίσκονται, λίγο πριν από την είσοδο του χωριού (1 χλμ Δ). Το μεγαλύτερο έχει διάμετρο 150 μ. και βάθος 80 μ. Εντυπωσιάζουν με το μέγεθος και το σχήμα τους.
- ➔ Το Σπήλαιο Φράγγι (Κοιλιάδα Αργολίδας): Το σπήλαιο (Φράγγι), έχει ενδιαφέρον για τα σημαντικά παλαιοντολογικά ευρήματα που βρέθηκαν εκεί. Το σπήλαιο βρίσκεται στον κόλπο της Κοιλιάδας στην Αργολίδα και είναι ένα ασβεστολιθικό κοίλωμα μήκους περίπου 150μ και μέγιστου πλάτους περίπου 45μ. Το μεγαλύτερο μέρος του καλύπτεται σήμερα από τεράστιους ογκόλιθους που αποσπάστηκαν σε διάφορες φάσεις από την οροφή του. Στο πίσω μέρος της σπηλιάς υπάρχει μικρή λίμνη με υφάλμυρο νερό.

Φαράγγια Αργολίδας:

- ➔ Φαράγγι Καταφύκι (Ερμιόνη Αργολίδας): Το φαράγγι Καταφύκι μαγεύει με τις φυσικές ομορφιές του. Η γαλήνη και η ομορφιά της φύσης βασιλεύουν σε κάθε βήμα των περιηγητών. Το φυσικό περιβάλλον αποτελείται από πανέμορφα τοπία, πλούσια βλάστηση, θεαματικούς βράχους και σπηλιές ενώ το ξωκλήσι του Αγίου Νικολάου που στέκεται εδώ από το 1740 δίνει μια ακόμα νότα ομορφιάς στην περιοχή. Προχωρώντας συναντά κανείς το παλιό γεφύρι. Ακολουθώντας το φαράγγι μπορείτε να ανακαλύψτε υπέροχα σημεία με τρεχούμενα νερά και καταπράσινες γωνιές. Τέλος διασχίζοντας το θα φτάσετε μέχρι το γραφικό χωριό των Φούρνων.
- ➔ Φαράγγι Βοθύλας (Νέα Επίδαυρος)

1.12. Ορεινός - ορειβατικός τουρισμός

Στον ορεινό τουρισμό υπάγεται ο τουρισμός ορεινών αθλημάτων (απλή ορειβασία, τεχνητή ορειβασία, αναρριχήσεις), ο τουρισμός της ορεινής ποδηλασίας και ο τουρισμός ορεινών κατασκηνώσεων. Ο ορειβατικός τουρισμός είναι υπάλληλη έννοια του ορεινού τουρισμού και περιλαμβάνει μόνο την ορειβασία και τις αναρριχήσεις.

Επειδή το κύριο χαρακτηριστικό του ορεινού τουρισμού είναι ότι αναπτύσσεται στις ορεινές περιοχές κρίνεται σκόπιμο να οριστούν οι περιοχές αυτές σύμφωνα με τον γεωγραφικό κατακόρυφο διαμελισμό.

Λοφώδεις περιοχές, είναι εκείνες που καλύπτονται από λόφους χαμηλούς και ομαλούς με ύψος 300 έως 500 μέτρα, βατούς και προσπελάσιμους καθ' όλη τη διάρκεια του έτους

Μέσες ορεινές ή ημιορεινές περιοχές, που καλύπτονται από βουνά ύψους μέχρι 1500 μέτρα με στρογγυλές κορυφές και όχι απότομες πλαγιές, βατές και προσπελάσιμες όλο το

έτος εκτός από τον χειμώνα, οπότε οι βόρειες ημιορεινές περιοχές είναι δυνατόν να καλύπτονται από χιόνια.

Ορεινές περιοχές, που είναι αυτές που καλύπτονται από βουνά με υψόμετρο πάνω από 1500 μέτρα και είναι εύκολα προσπελάσιμες μόνο κατά την διάρκεια του καλοκαιριού.

Η Αυστρία και η Ελλάδα αποτελούν τις ορεινότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το ποσοστό των ορεινών και ημιορεινών δήμων και κοινοτήτων της Ελλάδας φτάνει το 60.2% και η έκτασή τους αντιστοιχεί σε ποσοστό 70.6% της χώρας (Ε.Σ.Υ.Ε, 2001). Ταυτόχρονα το 19,1 % των χερσαίων εκτάσεων της Ελλάδας έχει ενταχθεί στο Ευρωπαϊκό δίκτυο προστατευόμενων περιοχών ΦΥΣΗ (NATURA) 2000. Διαθέτουμε δηλαδή όχι μόνο αξιόλογες φυσικές περιοχές –οι οποίες σύμφωνα με τον ορισμό του οικοτουρισμού, είναι οι πιθανοί προορισμοί του οικοτουρίστα- αλλά και πλήθος ορεινών περιοχών οι οποίες στο μεγαλύτερο τους βαθμό εμπεριέχουν αξιόλογα φυσικά οικοσυστήματα. Επομένως, για λόγους προστασίας των ευαίσθητων οικοσυστημάτων αλλά και για την Ολοκληρωμένη Αξιοβιώτη Ανάπτυξη τους οι ορεινές περιοχές αποτελούν πρόσφορο –κατά περίπτωση- έδαφος για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού.

Ο εναλλακτικός τουρισμός των ορεινών περιοχών της Ελλάδας, και επομένως και της Αργολίδας, δεν δύναται να μετρηθεί ποσοτικά και στατιστικά. Και αυτό πολύ απλά γιατί δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία. Τα στοιχεία τα οποία συγκεντρώνει η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία και αφορούν στον τουρισμό δεν είναι διαφοροποιημένα και δεν υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ ξενοδοχειακών μονάδων και μικρότερων καταλυμάτων με προδιαγραφές τέτοιες που να δύναται να εξυπηρετήσουν οικοτουρίστες. Αλλά και να υπήρχε σαφής διαχωρισμός δεν θα υπήρχαν νούμερα που να μπορούσαν να διαχωρίσουν τους τυπικούς επισκέπτες των ‘Σαββατοκύριακων’ από αυτούς –τους ελάχιστους- οι οποίοι διαθέτουν οικοτουριστικό χαρακτήρα και συμπεριφορά.

Ωστόσο, η Αργολίδα θα μπορούσε να αποτελέσει πόλο έλξης τουριστών για τις ορεινές περιοχές της, αφού διαθέτει αξιόλογους ορεινούς όγκους ανυπέρβλητης ομορφιάς. Το έδαφος κατά το μεγαλύτερο μέρος είναι ορεινό (57%) και ημιορεινό (24%). Τα σπουδαιότερα βουνά είναι ο Ολίγυρτος (1.935 μ.), το Λύρκειο (1.755 μ.), το Αρτεμίσιο (1.771 μ.), ο Κτενιάς (1.634 μ.), το Αραχναίο (1.199 μ.) και το Δίδυμο (1.113 μ.).

1.13. Περιπατητικός τουρισμός

Ο περιπατητικός τουρισμός ορίζεται ως η πραγματοποίηση τουριστικών δραστηριοτήτων, που αφορούν τη διενέργεια περιπατητικών εκδρομών διαμέσου περιοχών αξιόλογης αισθητικής, περιβαλλοντικής και πολιτιστικής αξίας.

Η πεζοπορία σαν φυσική σωματική δραστηριότητα είναι συμφυής της ανθρώπινης σωματικής οντότητας, εύκολη στην εξάσκησή της και προσιτή σε όλους.

Η πεζοπορία γίνεται σε βατές λοφώδεις και ημιορεινές περιοχές με σκοπό την ήπια σωματική άθληση μέσα σε ένα παρθένο φυσικό περιβάλλον και με τη δυνατότητα περιήγησης και επίσκεψης αξιοθέατων περιοχών που βρίσκονται κοντά στα μονοπάτια της πεζοπορίας.

Ο περιπατητικός τουρισμός αλληλοσυνδέεται σε πολλές περιπτώσεις με τον οικοτουρισμό. Η βασική διαφορά των δύο έγκειται στο ότι ο οικοτουρισμός προϋποθέτει τη συμμετοχή του επισκέπτη για τη διατήρηση του τοπίου και της οικολογικής ισορροπίας, ενώ ο περιπατητικός τουρισμός όχι.

Στην Αργολίδα δεν έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερος αυτό το είδος εναλλακτικού τουρισμού, παρά το ότι η περιοχή στο σύνολό της προσφέρεται για αυτό. Στα Μέθανα, για παράδειγμα, παρέχεται η δυνατότητα για πεζοπορία σε ένα εκτεταμένο και καλά σηματοδοτημένο δίκτυο μονοπατιών και χωματόδρομων. Η διαδρομή (6-7 ώρες) ξεκινάει από το χωριό των Μεθάνων προς τις βόρειες πλαγιές πάνω από το Βαθύ και συνεχίζει προς το

ηφαίστειο της Καμένης Χώρας, που αποτελεί μέρος του ηφαιστειακού τόξου του Αιγαίου, όπου εκεί ο επισκέπτης μπορεί να ξεναγηθεί στο Οινοθεραπευτήριο "Το Ηφαίστειο". Η εκδρομή περιλαμβάνει και επίσκεψη στις ιαματικές πηγές των Μεθάνων καθώς και επίσκεψη στα ερείπια της αρχαίας ακρόπολης.

Ωστόσο, αξιόλογες περιοχές για πεζοπορία αποτελούν η Αρβανιτιά στο Ναύπλιο, ο λόφος του Προφήτη Ηλία στο Άργος, το αλσάκι του Κεφαλαρίου κ.ά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1. «Ελλάδα»: ιδανική χώρα για την ανάπτυξη και εξέλιξη του εναλλακτικού τουρισμού

Η αύξηση της τουριστικής κίνησης, εξαρτάται κυρίως από τρεις παράγοντες: α) την καλή οικονομία των χωρών προέλευσης, β) την παγκόσμια ηρεμία, αλλά και την ηρεμία στις σχέσεις μεταξύ των κρατών και β) το φυσικό, δομημένο και πολιτιστικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής.

Το πιο βασικό όμως είναι το περιβάλλον με την ευρεία έννοια της χώρας προορισμού και εδώ μπορούμε να πούμε ότι η Ελλάδα διαθέτει πολλές περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, εθνικούς δρυμούς, αισθητικά δάση, σπάνια βιοποικιλότητα, άριστες κλιματολογικές συνθήκες και μια ανεξάντλητη αρχαιολογική και πολιτιστική κληρονομιά. Κατά συνέπεια πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στα έργα υποδομής ώστε να αναδειχτεί το τουριστικό προϊόν.

2. Προγράμματα στήριξης του εναλλακτικού τουρισμού

Από τα μέσα του '90, η αειφορική ανάπτυξη του τουρισμού θεωρείται θέμα προτεραιότητας για θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο πλαίσιο Ανακοίνωσης με τίτλο "Συνεργασία μεταξύ μας για το μέλλον του Ευρωπαϊκού τουρισμού", η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε την περαιτέρω "προώθηση της αειφορικής ανάπτυξης των τουριστικών δραστηριοτήτων στην Ευρώπη μέσα από τον καθορισμό και την εφαρμογή της Ατζέντα 21". Αυτό το ζήτημα υποστηρίχθηκε σθεναρά και από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών.

Το 1993 στο πλαίσιο του Πέμπτου Προγράμματος Δράσης για το περιβάλλον "προς μια Αειφόρο Ανάπτυξη" προτάθηκαν τρεις άξονες δράσεις για τον τουρισμό και την παράλληλη προστασία του περιβάλλοντος:

- διαφοροποίηση των τουριστικών δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της καλύτερης διαχείρισης του μαζικού τουρισμού και την ενθάρρυνση εναλλακτικών τύπων τουρισμού.
- βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών, έμφαση στην πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση των επισκεπτών, καθώς και στην καλύτερη διαχείριση της ροής των επισκεπτών.
- αλλαγή της συμπεριφοράς των τουριστών, στο πλαίσιο αυτό ενθαρρύνονται ειδικές δράσεις, όπως τηλεοπτικές καμπανιές, σύνταξη κώδικα συμπεριφοράς και ενθάρρυνση των επισκεπτών για κατάλληλη επιλογή μέσων μεταφοράς.

Η βιώσιμη ανάπτυξη του Τουρισμού προϋποθέτει διάφορους τομείς (Council of Europe 1996):

α) Σχεδιασμός (πολεοδομία - χωροταξία): Ο σχεδιασμός των τουριστικών περιοχών πρέπει να γίνεται με βάση την φέρουσα ικανότητα του συστήματος, θα πρέπει να γίνεται οριοθέτηση περιοχών με τουριστική ανάπτυξη, να χρησιμοποιούνται τεχνικές για τη διαχείριση της ροής των επισκεπτών, να γίνει ουσιαστική εφαρμογή μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων για κάθε έργο τουριστικής ανάπτυξης, να παρέχεται βοήθεια

στις υποβαθμισμένες περιοχές προκειμένου να επανεπενταχθούν στην τουριστική αγορά, να γίνεται συστηματική και λεπτομερειακή καταγραφή περιοχών και να προτείνονται συνδυασμοί που θα αξιοποιούν την ποικιλία των μνημείων και της γεωγραφικής και της γεωγραφίας, θα πρέπει να υιοθετηθούν μέτρα για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, να υπάρξει ενθάρρυνση ήπιων παρεμβάσεων και γενικότερα ενθάρρυνση ήπιων μορφών τουρισμού (π.χ. αγροτουρισμός) που σέβονται τις ιδιαιτερότητες του τόπου υποδοχής κ.α.

β) Θεσμική οργάνωση: Θα πρέπει να υιοθετηθούν μέτρα για την προστασία παραδοσιακών οικισμών, περιοχών με ιδιαίτερα οικολογικό ενδιαφέρον που αποτελούν ταυτόχρονα και τουριστικούς προορισμούς. Ταυτόχρονα θα πρέπει να ενισχυθεί η διαδικασία παρακολούθησης και εφαρμογής των διαφόρων κανονισμών που προβλέπονται γι' αυτές τις περιοχές.

γ) Οικονομική ανάπτυξη: Θα πρέπει να υιοθετηθούν κίνητρα για την ενθάρρυνση ορισμένων τύπου τουρισμού που σέβεται τις τοπικές ιδιαιτερότητες.

δ) Έρευνα: Παράλληλα με τις παραπάνω δράσεις απαιτείται να συνεχισθεί η μελέτη των επιπτώσεων από το φαινόμενο του τουρισμού αλλά και των δυνατοτήτων αποκατάστασης για περιοχές που αντιμετωπίζουν ήδη προβλήματα υποβάθμισης.

Ο οικοτουρισμός αλλά και ο εναλλακτικός τουρισμός των ορεινών περιοχών της Ελλάδας, δεν δύναται να μετρηθεί ποσοτικά και στατιστικά. Και αυτό πολύ απλά γιατί δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία. Τα στοιχεία τα οποία συγκεντρώνει η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία και αφορούν στον τουρισμό δεν είναι διαφοροποιημένα και δεν υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ ξενοδοχειακών μονάδων και μικρότερων καταλυμάτων με προδιαγραφές τέτοιες που να δύναται να εξυπηρετήσουν οικοτουρίστες. Αλλά και να υπήρχε σαφής διαχωρισμός δεν θα υπήρχαν νούμερα που να μπορούσαν να διαχωρίσουν τους τυπικούς επισκέπτες των "Σαββατοκύριακων" από αυτούς –τους ελάχιστους- οι οποίοι διαθέτουν οικοτουριστικό χαρακτήρα και συμπεριφορά. Θα ήταν πιο σκόπιμο, λοιπόν αφού δεν μπορούμε να μετρήσουμε τον οικοτουρισμό, αλλά ούτε καν τον εναλλακτικό τουρισμό ακόμα στην Ελλάδα, να δούμε τις πιο γενικές ενδεικτικές κατευθύνσεις, σχεδιασμούς και ενέργειες που έχουν γίνει για τον εναλλακτικό τουρισμό γενικά και σε ορισμένες περιπτώσεις για τις ορεινές περιοχές ή και για τον οικοτουρισμό.

Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης – Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού

Προσπάθειες προβολής του εναλλακτικού τουρισμού γίνονται, όπως μάλιστα δήλωσε ο υπουργός Τουριστικής Ανάπτυξης (Μάρτιος 2008), ο απεγκλωβισμός από το στερεότυπο «ήλιος-θάλασσα», η πολυμορφία των δυνατοτήτων και της προσφοράς εναλλακτικών μορφών τουρισμού, σε συνδυασμό με την αύξηση της ποιότητας, αποτελεί τη «γραμμή πλεύσης» του ελληνικού τουρισμού, που με το κεντρικό σλόγκαν «**The True Experience**» (Η αληθινή εμπειρία) ανταποκρίνεται στο ζητούμενο του σύγχρονου ταξιδιώτη να αποκομίσει εμπειρίες διαφορετικές από την καθημερινότητά του, είτε αυτό σημαίνει ήλιο και θάλασσα, είτε νυχτερινή ζωή, είτε περιήγηση στη φύση, είτε γαστρονομική απόλαυση, είτε καταδύσεις.... Παράλληλα τον καιρό αυτό, η διαφημιστική καμπάνια του ΕΟΤ με το σλόγκαν «**Μένουμε Ελλάδα**», αποτελεί άλλη μια δυναμική κρατική προσπάθεια για την ενίσχυση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Αλλά και στην πράξη, η κρατική καθημερινή εκπομπή σε συνεργασία με τον ΕΟΤ «**Μένουμε Ελλάδα**» αποτελεί μια πολύ σημαντική πηγή πληροφόρησης και ενημέρωσης του κοινού και για τις ορεινές περιοχές της Ελλάδας και για εναλλακτικές δραστηριότητες στη φύση.

Παρόλα αυτά, το υπόλοιπο πλαίσιο για τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού δείχνει να μην είναι συντονισμένο, ούτε οργανωμένο ούτε καν σχεδιασμένο. Τα τρέχοντα προγράμματα «**τουρισμός για όλους**» και τα «**προγράμματα τρίτης ηλικίας**» δεν δίνουν κανένα κίνητρο για επιλογή των ορεινών περιοχών ως προορισμούς αλλά και ούτε καν κίνητρα για μείωση της εποχικότητας (καλύτερες τιμές ή περισσότερες ημέρες διαμονής όταν επιλέγονται

διακοπές για τις καθημερινές ημέρες, εκτός περιόδου τουριστικής αιχμής). Ακόμα και για το πρόγραμμα «*χειμερινού τουρισμού*» ισχύουν τα ίδια.

Το 2002 εν' όψη του Διεθνούς Έτους Οικοτουρισμού είχε συσταθεί από το τότε Υπουργείο Ανάπτυξης και τον ΕΟΤ η Εθνική Επιτροπή Οικοτουρισμού της οποίας αγνοείται η τύχη και δεν διαδραμάτισε κάποιον σημαντικό λειτουργικό ρόλο. Το πιο σημαντικό όμως πρόβλημα είναι ότι ακόμα δεν υπάρχει το θεσμικό πλαίσιο για την λειτουργία επιχειρήσεων που σχετίζονται με τις περισσότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού. Όλες οι επιχειρήσεις εμπίπτουν σε γενικότερες κατηγορίες επιχειρήσεων που λειτουργούν κυρίως με πρότυπα μαζικού τουρισμού. Οι δεσμεύσεις για τη προστασία του περιβάλλοντος είναι οι ελάχιστες, η ασφάλεια των επισκεπτών, η ενημέρωση σε περιβαλλοντικά θέματα και ευαισθητοποίηση για περιβαλλοντική συμπεριφορά γίνεται κατά βούληση (για εταιρείες διεξαγωγής δραστηριοτήτων στη φύση), ενώ η πιστοποίηση επιχειρήσεων φιλικών προς το περιβάλλον (ecolabel), είναι στα σπάργαλα. Την ίδια ώρα στο εξωτερικό, ακόμα και σε κάποιες αναπτυσσόμενες χώρες, το θεσμικό πλαίσιο υπάρχει και οι επιχειρήσεις αυτές έχουν ήδη δικτυωθεί, προσφέροντας επιλογές οικοτουριστικών διαδρομών και δραστηριοτήτων στους δυνητικούς επισκέπτες.

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

Μια μεμονωμένη προσπάθεια, προς την κατεύθυνση ενίσχυσης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, του ορεινού και εν μέρη του οικοτουρισμού αποτελεί το «**Πρόγραμμα Ανοικτών Περιβαλλοντικών Τάξεων Καλλιστώ**» το οποίο αφορά στην οργανωμένη επίσκεψη τριήμερης έως και πενθήμερης διάρκειας ομάδων μαθητών σχολικής μονάδας Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μαζί με τους συνοδούς εκπαιδευτικούς, σε περιοχή ιδιαίτερου περιβαλλοντικού και οικολογικού ενδιαφέροντος. Στο πρόγραμμα αυτό είχαν εγκριθεί για το έτος 2007-2008 να πραγματοποιηθούν 722 σχολικές εκδρομές, κυρίως σε ορεινούς προορισμούς. Το πρόγραμμα αυτό λογικά έχει τις ρίζες του, στον θεσμό των χειμερινών μαθητικών εβδομάδων, με τις «πράσινες» και «λευκές» τάξεις που πραγματοποιήθηκε για μια τριετία στο παρελθόν. Δεκάδες χιλιάδες παιδιά με το πρόγραμμα αυτό, επισκέφτηκαν για μία βδομάδα περιοχές με ιδιαίτερο περιβαλλοντικό ενδιαφέρον ή /και περιοχές οι οποίες βρίσκονται πλησίον των χιονοδρομικών κέντρων της χώρας. Οι περιοχές αυτές ήταν στο μεγαλύτερο τους ποσοστό ορεινές. Εκεί, τα πρωινά οι μαθητές ασχολήθηκαν με χειμερινά αθλήματα και ψυχαγωγικές δραστηριότητες στη φύση ή με περιηγήσεις και άλλες σχετικές με το περιβάλλον δραστηριότητες, ενώ το απόγευμα συνέχιζαν κανονικά το σχολικό τους πρόγραμμα. Παράλληλα, παρακολούθησαν διαλέξεις οι οποίες αφορούσαν στην πολιτισμική ιστορία της περιοχής και επισκέφτηκαν τους χώρους που παρουσιάζουν πολιτιστικό και ιστορικό ενδιαφέρον.

Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων

Το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε, ως αρμόδιος φορέας κρίνεται ως κύριος υπεύθυνος για τη μη προστασία των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών της Ελλάδας. Είναι αρμόδιο για την μη λειτουργία ή την υπολειτουργία των φορέων διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών. Είναι ταυτόχρονα υπεύθυνος για την μη λειτουργία ή την υπολειτουργία των περισσότερων Κέντρων Πληροφόρησης τα οποία αποτελούν και τις ελάχιστες υποδομές από αυτές που διαθέτουμε που μπορούν να εξυπηρετήσουν οικοτουρίστες και να συμβάλουν δυναμικά στην ευαισθητοποίηση και ενημέρωση των επισκεπτών.

Το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε πάντως πολύ πρόσφατα, έμμεσα αναγνώρισε την αδυναμία του να οργανώσει και να εφαρμόσει μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος, με την εξαγγελία της ίδρυσης αυτόνομου Υπουργείου Περιβάλλοντος, το τέλος του 2009, χωρίς όμως να υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος σχεδιασμός πίσω από αυτή την εξαγγελία.

Το ίδιο **Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό (ΕΧΠΤ)** περιλαμβάνει στοιχεία για τον τουρισμό σε προστατευόμενες περιοχές, σε παραδοσιακούς οικισμούς, για πολιτισμικό τουρισμό κ.ά. που εμπεριέχουν εν μέρει κάποιες γενικές κατευθύνσεις το οποίο όμως ως συνολική εικόνα δεν παύει να προωθεί την μονοκαλλιέργεια του τουρισμού και το μοντέλο του μαζικού τουρισμού ελαχιστοποιώντας με αυτόν τον τρόπο τις δυνατότητες και προσδοκίες του περισσότερο ποιοτικού και φιλοπεριβαλλοντικού τουρισμού, δεν βάζει σαφή όρια σε περιοχές κορεσμένες τουριστικά παρά προτείνει ακόμα και εκεί την δημιουργία νέων ποιοτικών υποδομών αντί να απαιτήσει μόνο τον εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων εγκαταστάσεων και την αναβάθμιση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών και επιπλέον και πιο σημαντικό δεν τοποθετεί πουθενά τον παράγοντα της βούλησης, των αποφάσεων και των κατευθύνσεων που θέλει ο τοπικός πληθυσμός για το μέλλον της περιοχής του το οποίο μπορεί να διαφέρει ριζικά από το τουριστικό μοντέλο.

Υπουργείο Πολιτισμού

Ο οικοτουρισμός ή κάποιες μορφές εναλλακτικού τουρισμού δίνουν έμφαση επίσης στον πολιτισμό μιας περιοχής. Είτε αυτός αφορά μνημεία, μουσεία, ιδιαίτερη αρχιτεκτονική κτλ είτε είναι άυλος (δραστηριότητες, ήθη, έθιμα, παραδόσεις, ιστορία κ.ό.κ.). Το **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πολιτισμός, 2000-2006** διέθετε δράσεις προβολής ανάδειξης πολιτισμικών στοιχείων και δικτύωσης τους με εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Επίσης, πρόσφατα, το Υπουργείο Πολιτισμού υποστήριξε ότι τα θέματα του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης συνδέονται άρρηκτα με τον πολιτισμό. Για αυτό το λόγο σχεδίασε και έθεσε σε εφαρμογή από τον Μάιο του 2008, το νέο θεσμό «**Περιβάλλον και Πολιτισμός**». Ο νέος αυτός θεσμός θέλει να φέρει τους πολίτες στο πλευρό των προσπαθειών για την προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Υπουργείο Ανάπτυξης

Το υπουργείο, με το **επιχειρησιακό πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» (ΕΠΑΝ)** για την προγραμματική περίοδο 2000-2006 είχε μέχρι και συγκεκριμένα μέτρα για τον οικοτουρισμό. Στο νέο πρόγραμμα το οποίο διαχειρίζεται (**ΕΠΑΝ II**) για την περίοδο 2007-2013, εμπεριέχονται ενισχύσεις για τους τομείς όπως οι υπηρεσίες, εμπόριο, ο τουρισμός και ο πολιτισμός καλύπτοντας επομένως αρμοδιότητες και του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης και του Υπουργείου Πολιτισμού, αλλά δεν έχουν προσδιοριστεί ακόμα συγκεκριμένα μέτρα.

Υπουργείο Κοινωνικής Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας

Ο πληθυσμός των ορεινών περιοχών χρειάζεται μια ιδιαίτερη αντιμετώπιση και πολιτικές προκειμένου όχι μόνο για να μην εγκαταλείψει την ύπαιθρο και για την δική του εσωτερική ικανοποίηση και ανάπτυξη αλλά και για την ενεργό συμμετοχή του στα εργασιακά και κοινωνικά δικαιώματα και υποχρεώσεις. Η πολυαπασχόληση είναι ένας τρόπος και ο εναλλακτικός τουρισμός ή/και ο οικοτουρισμός ένα από τα μέσα. Το υπουργείο διαθέτει πλήθος προγραμμάτων και μέτρων από Κοινοτικού ή άλλους πόρους τα οποία μπορούν κυρίως έμμεσα να υποστηρίξουν τον ορεινό πληθυσμό και τον οικοτουρισμό (ενδεικτικά: **Αρχική Εκπαίδευση και Κατάρτιση, Απασχόληση, Κοινωνικές Υπηρεσίες, συμβουλευτικές υπηρεσίες, Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις για την Ανάπτυξη Ορεινών- Μειονεκτικών Περιοχών**, πρόγραμμα **Equal** κá).

Υπουργείο Μεταφορών και Τηλεπικοινωνιών

Μεγάλο μέρος των μικρότερων οικισμών, ιδίως σε ορεινές και απομονωμένες περιοχές, αλλά και σε μη τουριστικά νησιά ή τουριστικές περιοχές εκτός «σαιζόν», έχουν συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση από ανεπαρκή (με 1-2 μόνο δρομολόγια την ημέρα, συχνά σε

ακατάλληλες ώρες) έως ανύπαρκτη. Το πρόβλημα γίνεται ακόμη σημαντικότερο, καθώς μεγάλο μέρος του πληθυσμού αποκλείεται από τη χρήση ΙΧ λόγω ηλικίας ή οικονομικής κατάστασης, αποθαρρύνονται αρκετοί ακόμη που θα ήθελαν να ζήσουν εκεί, ενώ περιορίζονται σημαντικά οι δυνατότητες για τοπική ανάπτυξη.

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων για να διευκολύνει την ολιγοήμερη διαμονή των πολιτών κοντά στο δάσος και να συμβάλλει όσο είναι δυνατόν στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής τους, δημιούργησε **Δασικούς Περιβαλλοντικούς Οικισμούς**, τα Δασικά Χωριά, σε επιλεγμένες ορεινές δασικές περιοχές της χώρας. Η πρωτοβουλία αυτή επικεντρώνεται στη δημιουργία καταλυμάτων (ξύλινα σπίτια χτισμένα σαν μικρός οικισμός) και υποδομών Πληροφόρησης του κοινού για το φυσικό περιβάλλον και ήπιας ψυχαγωγίας (μονοπάτια, θέσεις ξεκούρασης επισκεπτών- παγκάκια κτλ). Στην κατεύθυνση ενίσχυσης και ανάπτυξης των ορεινών περιοχών το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων υλοποίησε και υλοποιεί μια σειρά προγραμμάτων **Leader**, τα οποία αφορούν σε αγροτουριστικές δραστηριότητες μικρής κλίμακας, οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής, που αναπτύσσονται σε αγροτικό χώρο από ανθρώπους που απασχολούνται στη γεωργία. Βασικός σκοπός του προγράμματος είναι να δώσει εναλλακτικές λύσεις στην απασχόληση των γεωργών και να βελτιώσει το εισόδημα και την ποιότητα ζωής τους. Το πρόγραμμα αυτό, δυστυχώς, παρά την οικονομική ενίσχυση των τοπικών κοινωνιών μέσω του τουρισμού όπου αυτό υλοποιήθηκε, δεν μπόρεσε να συνδέσει και να ευαισθητοποιήσει τον επισκέπτη αλλά ούτε και τον κάτοικο, στις περισσότερες περιπτώσεις, με την ανάγκη προστασίας τους ιδιαίτερου φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος και την ενεργή συμμετοχή σε δραστηριότητες. Ούτε έδωσε το πρόγραμμα τα κίνητρα και την λύση στο πρόβλημα της τουριστικής εποχικότητας.

Εκτός των προγραμμάτων Leader, το **Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης** προέβλεπε μέτρα ανά Πρόγραμμα που σχετιζόντουσαν άμεσα με τον οικοτουρισμό ή έμμεσα (προσθετικά) προς αυτόν. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

- **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα»:** Μέτρο 2.2: Αναβάθμιση Καταλυμάτων & Ενίσχυση Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων. Μέτρο 5.2: Ολοκληρωμένες δράσεις εναλλακτικού τουρισμού – Τουριστικά Αγκυροβόλια. Μέτρο 5.2.4 Δράσεις για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού. Μέτρο 5.3: Τουριστική προβολή – μείωση εποχικότητας.
- **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον» (ΕΠΠΕΡ III):** Μέτρο 8.1: Προστασία και διαχείριση βιοτόπων – οικοτόπων, προστασία ειδών, περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.
- **Αγροτική Ανάπτυξη & Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου (2000-2006):** Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου. Μέτρο 7.5: Ανακαίνιση και Ανάπτυξη Χωριών- Προστασία και Διατήρηση της Αγροτικής Κληρονομιάς. Μέτρο 7.6: Διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων και των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τη γεωργία, για να παρασχεθεί η δυνατότητα δημιουργίας πολλαπλών δραστηριοτήτων ή απόκτησης εναλλακτικών εισοδημάτων. Μέτρο 7.9: Ενθάρρυνση των τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων. Μέτρο 7.10: Προστασία του Περιβάλλοντος.
- **Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER+:** Μέτρο 1.2: Ενισχύσεις σε επενδύσεις- Στήριξη στην επιχειρηματικότητα. Μέτρο 1.4: Προστασία – ανάδειξη και αξιοποίηση φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.
- **Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) 2000-2006:** Ενδεικτικά: ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας: Μέτρο 5.6 Προστασία περιβάλλοντος. Μέτρο 5.7: Ενθάρρυνση

τουριστικών – τοπικών βιοτεχνικών και άλλων δραστηριοτήτων. Μέτρο 6.2: Προστασία και ανάδειξη περιβάλλοντος. Μέτρο 6.3: Προστασία και ανάδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς. Μέτρο 6.4 Αξιοποίηση τοπικών πόρων Μέτρο 6.5: Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ανάπτυξης ειδικών περιοχών με συγκροτημένες και αλληλοσυμπληρούμενες δράσεις.

- **INTERREG III:** στο οποίο μπορούσαν να ενταχθούν άμεσα ή έμμεσα δράσεις για την στήριξη του οικοτουρισμού. Ενδεικτικά, άξονας Γ., Μέτρο 3.2: Προστασία, ανάδειξη και διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος. Μέτρο 3.3. Ανάδειξη και προβολή πολιτιστικών και τουριστικών πόρων

Ένα άλλο χρηματοδοτικό εργαλείο, που το διαχειρίζονται ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, το Ελληνικό Κέντρο Επενδύσεων (ΕΛ.Κ.Ε) και το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, με το οποίο παρέχονται ενισχύσεις στις ιδιωτικές επενδύσεις τουρισμού για την οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας, είναι ο **αναπτυξιακός νόμος 3299/04**.

Άλλοι κυβερνητικοί φορείς

Οι Περιφέρειες και οι Δήμοι, αλλού λιγότερο ή καθόλου και αλλού περισσότερο έχουν ευαισθητοποιηθεί και δραστηριοποιηθεί σε θέματα που αφορούν στον οικοτουρισμό, τον εναλλακτικό τουρισμό και/ή στις ορεινές περιοχές. Ενδεικτικά, για παράδειγμα, με το Πρόγραμμα Καινοτομίας Περιφέρειας Πελοποννήσου (RIPE), με τη συμβολή του Επιμελητηρίου Λακωνίας συγκροτήθηκε και λειτουργεί το Περιφερειακό Κέντρο Υποστήριξης και Ανάπτυξης του Οικοτουρισμού. Το κέντρο αυτό σε συνεργασία με ειδικούς συνεργάτες και φορείς επεξεργάζεται ένα σχέδιο στρατηγικής marketing για την προώθηση του οικοτουρισμού στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, παρέχει πληροφόρηση και συμβουλευτικές υπηρεσίες στους επιχειρηματίες του κλάδου και πολίτες, λειτουργεί ένα δικτυακό τόπο (www.ecotour.gr) για την παροχή πληροφοριών σε διεθνές επίπεδο, θα εκδώσει ένα Οδηγό Οικοτουρισμού για την Περιφέρεια και στηρίζει την συμμετοχή επιχειρήσεων της περιφέρειας σε διεθνείς τουριστικές εκθέσεις. Στον διαδικτυακό τους τόπο, παρουσιάζονται συνδυαστικά χρήσιμες πληροφορίες για τους δυνητικούς επισκέπτες όσον αφορά τις παρεχόμενες υπηρεσίες ανά περιοχή της περιφέρειας, το φυσικό περιβάλλον (ενδεικτικά: χλωρίδα, πανίδα, όρη, ποτάμια, λίμνες, γεωλογία) αλλά και τα πολιτισμικά αξιοθέατα. Πολύ σημαντικό επίσης είναι ότι μέσω του διαδικτυακού τόπου προβάλλει και ενημερώνει για τους κανόνες οικοτουριστικής συμπεριφοράς.

Αναπτυξιακές Εταιρείες

Οι αναπτυξιακές εταιρείες, λιγότερο ή περισσότερο έχουν ασχοληθεί με τον τομέα που αφορά στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Κάποιες από αυτές, λόγω της ιδιαίτερης ευαισθητοποίησης τους στο θέμα και σε συνδυασμό με το αξιόλογο φυσικό περιβάλλον της περιοχής δράσης τους, έχουν αναπτύξει μεταξύ άλλων σημαντικές προσπάθειες στην κατεύθυνση της ανάπτυξης του οικοτουρισμού στις ορεινές περιοχές.

Μη κυβερνητικές οργανώσεις

Η WWF Ελλάς μπορεί να θεωρηθεί πρωτοπόρος σε θέματα οικοτουρισμού για την Ελληνική πραγματικότητα. Πλήθος μελετών, εκδόσεων και ημερίδων αλλά και εφαρμογές οικοτουριστικών προγραμμάτων στην πράξη αντικατοπτρίζουν την ευαισθητοποίηση της σε θέματα τα οποία αφορούν στον οικοτουρισμό. Συμπληρωματικά άλλωστε, οι περισσότερες δράσεις της WWF Ελλάς, εμπίπτουν στο πλαίσιο της οικοτουριστικής συμπεριφοράς, καθώς έχει ενεργή δράση στην προστασία του περιβάλλοντος, την περιβαλλοντική εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση και ενθαρρύνει την συμμετοχική διαδικασία στη λήψη και εφαρμογή αποφάσεων. Συγκεκριμένες δράσεις της Οργάνωσης, όπως αυτές στην Δαδιά και στις

Πρέσπες για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού, την καθιστούν από τους λίγους φορείς με εμπειρία και επιστημονικό υπόβαθρο σε θέματα περιβαλλοντικής προστασίας, διατήρησης του κοινωνικού ιστού και οικοτουριστικής ανάπτυξης. Πάντως, παρά τα θετικά αποτελέσματα, για παράδειγμα από την ανάπτυξη του οικοτουρισμού στο Δάσος της Δαδιάς, σημαντικά προβλήματα εξακολουθούν να υπάρχουν στην περιοχή και εναπόκεινται κυρίως στη μη λειτουργία διαχειριστικού φορέα στην Προστατευόμενη Περιοχή με αρμοδιότητα και τον οικοτουρισμό, στην ανάγκη δημιουργίας ενός πιο ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης των επισκεπτών, στην μη ενεργή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας σε πολλές περιπτώσεις, και στην ανάγκη καθιέρωση μηχανισμού επιστροφής των εσόδων από τον οικοτουρισμό στην προστασία του περιβάλλοντος.

Περιβαλλοντικοί και πολιτισμικοί Σύλλογοι- Οργανώσεις

Μια σημαντική Ελληνική προσπάθεια, παγκοσμίως αναγνωρισμένη και καταξιωμένη, στην Ελλάδα δυστυχώς λιγότερο γνωστή, είναι το Διεθνές Δίκτυο ECOCLUB ([www . ecoclub . com](http://www.ecoclub.com)). Ιδρύθηκε το 1999 και είναι ένα δίκτυο για τον οικολογικό τουρισμό/ οικοτουρισμό το οποίο αποτελείται από μέλη, -ιδιώτες και οργανισμούς- σε περισσότερες από 80 χώρες του κόσμου. Το ECOCLUB ασχολείται με την οικολογική αλλαγή στον τουριστικό τομέα, προωθώντας και υποστηρίζοντας την φιλοσοφία και τις οικοτουριστικές πρακτικές παγκοσμίως, δικτυώνοντας και συμμετέχοντας σε σημαντικές τουριστικές πολιτικές και διαδικασίες λήψης αποφάσεων σε συνέδρια. Προβάλλει τις περιβαλλοντικά φιλικές επιλογές διακοπών και τις σχετικές τους υπηρεσίες και στηρίζει τους συμμετέχοντες και τους ερευνητές προσφέροντας τους εξειδικευμένα νέα του οικοτουριστικού τομέα, δικτύωση, πληροφορίες για εκδηλώσεις, νέες εκδόσεις, χρηματοδοτικές ευκαιρίες, συμβουλές κ.ά.

Εκπαιδευτικά Ιδρύματα- Ερευνητικές Μονάδες

Αρκετοί καθηγητές και ερευνητές από Πανεπιστημιακά Ιδρύματα (ενδεικτικά: Πανεπιστήμιο Κρήτης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), έχουν ασχοληθεί σε ερευνητικό επίπεδο με τον οικοτουρισμό. Το Τμήμα Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, διαθέτει στο προπτυχιακό του πρόγραμμα ειδικό μάθημα για τον οικοτουρισμό, ενώ σε διατμηματικό επίπεδο η έννοια του οικοτουρισμού εμπεριέχεται σε διαλέξεις γενικών μαθημάτων και άλλων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Εκπαιδευτικά ιδρύματα και ερευνητικά κέντρα, έχουν σε ορισμένες περιπτώσεις οργανώσει σχετικές ημερίδες-συνέδρια με τον οικοτουρισμό (π.χ.: Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων – Υγροτόπων Ε.Κ.Β.Υ).

Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Τα ΜΜΕ, σε πολλές περιπτώσεις προωθούν τα ταξίδια σε ορεινές περιοχές για παράδειγμα με ένθετα σε εφημερίδες, με ντοκιμαντέρ και ειδικά αφιερώματα. Παρόλα αυτά, η ενημέρωση για φιλοπεριβαλλοντική συμπεριφορά ή/και για κανόνες οικοτουριστικής συμπεριφοράς η ενημέρωση και πληροφόρηση που δίνεται είναι ελάχιστη και θα λέγαμε ότι τώρα ξεκινάει δειλά – δειλά. Παράλληλα όμως, το μεγαλύτερο μέρος των εκπομπών και των διαφημίσεων, κατευθυνόμενο από μεγάλες εταιρείες, προωθεί τον καταναλωτισμό και τα υλικά αγαθά, διαμορφώνοντας πολίτες οι οποίοι αγωνίζονται για οικονομική κυρίως ευημερία, βάζοντας το περιβάλλον, τις παραδόσεις και την κοινωνική και πολιτισμική ζωή σε δεύτερη μοίρα.

Συνοψίζουμε λοιπόν στο ότι μεμονωμένες περιπτώσεις κάποιας ευρείας μορφής εφαρμοσμένου οικοτουρισμού υπάρχουν. Και μελέτες κάποιων τέτοιων περιπτώσεων έχουν γίνει. Αποσπασματικές κυβερνητικές προσπάθειες και άλλων φορέων επίσης

υπάρχουν. Εθνικά και κοινοτικά προγράμματα τα οποία θα μπορούσαν να χρηματοδοτήσουν οικοτουριστικές δράσεις επίσης διαθέτουμε. Κάποιες μελέτες και σχεδιασμοί επί χάρτου επίσης έχουν γίνει. Το πλαίσιο, ο συντονισμός, η ολοκληρωμένη προσέγγιση και οι αντίστοιχες εφαρμογές δεν υπάρχουν. Και χωρίς το πλαίσιο αυτό κάθε προσπάθεια θα στέκεται μετέωρη στο κενό να βρει την τύχη της υπό το εκάστοτε καθεστώς ερμηνείας που θα δώσουν οι ενδιαφερόμενοι και οι συμμετέχοντες σε ένα οικοτουριστικό πλαίσιο σχεδιασμού και υλοποίησης το οποίο δεν στηρίζεται θεσμικά.

3. Δημόσιες Σχέσεις-Διαφήμιση

Οι δημόσιες σχέσεις αποτελούν το εργαλείο διεύρυνσης της επικοινωνίας ανάμεσα στα φυσικά πρόσωπα και τις κοινωνικές ομάδες και ως διαδικασία υφίσταται από τα προχριστιανικά χρόνια, από την εποχή του φιλοσόφου Αριστοτέλη, ο οποίος υποστήριζε πως «η επικοινωνία και οι φιλικές σχέσεις αποτελούν προϋπόθεση της ευτυχίας».

Κατά τον 20ο αιώνα οι δημόσιες σχέσεις αποσαφήνισαν τον ρόλο τους και οριοθέτησαν το πεδίο δράσης τους με σκοπό την εξυπηρέτηση των δύο βασικών σκοπών των επιχειρήσεων:

- ☞ την άσκηση του κατάλληλου έργου στην κατάλληλη στιγμή για όφελος του κοινωνικού συνόλου ώστε κατά αυτόν τον τρόπο να μπορούν να αναπτυχθούν γόνιμες σχέσεις με αυτό το σύνολο
- ☞ την επίλυση προβλημάτων ή τον προγραμματισμό αντιδράσεων σε συνθήκες ή καταστάσεις που δημιουργούνται από τρίτους παράγοντες και που αφορούν εκείνον (πρόσωπο, φορέα ιδιωτικό ή κρατικό, ιδιωτικό ή δημόσιο οργανισμό) ο οποίος χρησιμοποιεί τις δημόσιες σχέσεις λαμβάνοντας υπόψη οικονομικά γεγονότα, κοινωνική κατάσταση, συνδικαλιστικές ενέργειες, γεγονότα εντός και εκτός των φορέων-οργανισμών, ενέργειες του κράτους.

Οι δημόσιες σχέσεις –εκ των πραγμάτων- συνιστούν επικοινωνιακή λειτουργία που δρα με στόχους, προοπτικές και σύστημα και επιδέχονται κανόνες, μεθοδολογία και επιστημονική, θεωρητική και τεχνολογική καθοδήγηση. Κύριος σκοπός τους είναι να καταρτιστούν και στη συνέχεια να εφαρμόσουν ένα πρόγραμμα ανάμεσα στην επιχείρηση και στο κοινό προς το οποίο απευθύνονται, συμβάλλοντας εκ παραλλήλου:

- στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού
- στην επέκταση των καταναλωτικών σχέσεων
- στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος
- στην αντιμετώπιση των επαγγελματικών κρίσεων.

Αυτός ο σκοπός καθιστά αναγκαίες τις δημόσιες σχέσεις και στις τουριστικές επιχειρήσεις και –κατ' επέκταση- και στις επιχειρήσεις του εναλλακτικού τουρισμού.

3.1. Οι παράγοντες που επηρεάζουν τους πελάτες και ο σωστός τρόπος προσέλευσής τους

Οι δημόσιες σχέσεις αποσκοπούν πρωτίστως στο να επιδράσουν καταλυτικά στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης και στο να την οδηγήσουν εκεί που επιθυμούν και σχεδιάζουν και εν προκειμένω να την οδηγήσουν στο να επιλέξει το προϊόν του εναλλακτικού τουρισμού.

Κοινή γνώμη είναι η άποψη για ένα «θέμα» ή «ζήτημα» που γίνεται αποδεκτή από την πλειονότητα ενός πληθυσμιακού συνόλου, ανεξαρτέτως από το εάν είναι ορθή ή όχι και στη διαμόρφωσή της επιδρούν παράγοντες όπως:

- ψυχολογικοί παράγοντες, ανάλογα με το βαθμό καλλιέργειας του κάθε ατόμου σχηματίζει τη δική του γνώμη
- κοινωνικοί παράγοντες, οι κοινωνικοί θεσμοί και οι παράγοντες όπως οικογένεια και θρησκεία επηρεάζουν την κοινή γνώμη
- πολιτιστικοί παράγοντες, το πολιτισμικό περιβάλλον, τα ήθη και τα έθιμα, η γλώσσα, οι παραδόσεις κ.ά. συντελούν στη διαμόρφωσή της
- οικονομικοί παράγοντες, καθοριστικό ρόλο για τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης παίζει η απασχόληση, η οργάνωση του οικονομικού συστήματος
- επικοινωνιακοί παράγοντες, Μ.Μ.Ε., έντυπος και ηλεκτρονικός τύπος
- φυσικοί παράγοντες, κλίμα, έδαφος, σεισμικότητα κ.ά.

Οι δημόσιες σχέσεις εκτός από την προώθηση μίας επιχείρησης αποβλέπουν στο να δημιουργήσουν μία φιλική σχέση μεταξύ του πελάτη, του προσωπικού και κατά συνέπεια και της επιχείρησης.

Ο ελληνικός τουρισμός, που ξεκίνησε με κυρίαρχη φιλοσοφία την εξυπηρέτηση και τη φροντίδα του πελάτη –πρόκειται για στοιχείο απαραίτητο για την επιβίωση του τουρισμού, οφείλει την ανάπτυξή του στην πατροπαράδοτη ελληνική φιλοξενία και στη φροντίδα του πελάτη. Αυτά τα δύο «στοιχεία» συνέβαλαν καθοριστικά στη δημιουργία της ελληνικής τουριστικής βιομηχανίας.

Είναι αλήθεια ότι πολλές τουριστικές επιχειρήσεις φιλοξενίας αποδέχονται τη δογματική άποψη πως «ο πελάτης έχει πάντα δίκιο», αλλά φαίνεται ότι αυτή δεν ισχύει σε περιόδους οικονομικής κάμψης, με συνέπεια να μην διατίθενται οικονομικοί πόροι για την ειδική εκπαίδευση του προσωπικού τους.

Στη στρατηγική εξυπηρέτησης του πελάτη, ιδίως σε περιόδους οικονομικών κάμψεων όπου ο ανταγωνισμός για την εύρεση πελατών (ακόμα και με μειωμένο εισόδημα) είναι πολύ έντονος, η εκπαίδευση θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική. Οι επιχειρήσεις του εναλλακτικού τουρισμού, που είναι υπέρ της τελειότητας στην εξυπηρέτηση των πελατών, ξεπερνούν ευκολότερα την οικονομική κάμψη από οποιαδήποτε άλλη επιχείρηση που δίνει μικρότερη σημασία σε αυτό το θέμα.

3.2. Ορισμός «πελάτη»

Οι ασχολούμενοι με αυτό το θέμα (ειδήμονες και επιχειρηματίες) προσέγγισαν την ερμηνεία και το περιεχόμενο του όρου «πελάτης» είτε με καταφατικό τρόπο, είτε με επαγωγή «εκ του αντιθέτου» έχοντας πάντοτε κατά νου την «εξυπηρέτηση του πελάτη». Έτσι με λακωνικό τρόπο, έχουν αποφανθεί ότι οι πελάτες:

- είναι οι πιο σημαντικοί άνθρωποι για την επιχείρηση
- δεν εξαρτώνται από εμάς, αλλά εμείς εξαρτόμαστε από αυτούς
- δεν αποτελούν διακοπή/διάλειμμα από την εργασία μας, αλλά αυτοί είναι ο σκοπός της εργασίας μας
- δεν ερχόμαστε σε αντίλογο μαζί τους
- δεν είναι αριθμοί και στατιστικές, αλλά ανθρώπινα όντα με συναισθήματα
- είναι αυτοί που μας φέρνουν τις ανάγκες τους και εμείς τις ικανοποιούμε, προκαλώντας κέρδος και στις δύο πλευρές
- έχουν πάντα δίκιο

Ένας ειδικός του management ο Peter Drucker, βλέπει διαφορετικά τα πράγματα και αποφαίνεται ότι «υπάρχει μόνο ένας ορισμός του πελάτη για επαγγελματικό σκοπό, η δημιουργία του πελάτη, ο πελάτης είναι αυτός που καθορίζει το είδος της επιχείρησης και της επιχειρηματικής δράσης».

Με βάση με αυτό τον απλό ορισμό συνεπάγεται ότι εάν δεν υπήρχαν πελάτες δε θα υπήρχαν και επιχειρήσεις. Μόνο όταν η κάθε επιχείρηση θέσει στο επίκεντρο όλων των δραστηριοτήτων της τον πελάτη, μόνο τότε μπορούμε να πούμε ότι έχει αρχίσει να λειτουργεί «η εξυπηρέτηση του πελάτη» (customer service).

Ανάμεσα στα κύρια ζητήματα που απασχολούν τις επιχειρήσεις είναι και τα εξής:

α) αναγνώριση του πελάτη, θεωρείται μεγάλη επιτυχία της επιχείρησης που μπορεί να αναγνωρίσει τις ανάγκες του πελάτη, αυτό μπορεί να γίνει μετά από συλλογή πληροφοριών για τον πελάτη, υπόθεση που είναι σχετικά εύκολη αλλά απαιτεί χρήση διαφόρων τεχνικών

β) ανάπτυξη σωστών προϊόντων και υπηρεσιών, μετά την ανακάλυψη των αναγκών του πελάτη, η κάθε επιχείρηση μπορεί να παράγει τα ανάλογα προϊόντα και να τα προσφέρει σε σωστή τιμή, στον κατάλληλο χώρο και χρόνο, με κάποιο κέρδος

γ) μέτρηση της ικανοποίησης του πελάτη, η «εξυπηρέτηση του πελάτη» έχει την έννοια ότι υπάρχει μία συνεχής προσπάθεια της επιχείρησης να ικανοποιεί πάντοτε με επιτυχία τις ανάγκες του πελάτη, τα προσφερόμενα προϊόντα και υπηρεσίες πρέπει να βρίσκονται υπό συνεχή έλεγχο, ώστε να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του πελάτη

δ) ανάπτυξη στα εσωτερικά συστήματα της επιχείρησης, η εξυπηρέτηση του πελάτη δεν αφορά μόνο στην ικανοποίηση του πελάτη μόνο γιατί πληρώνει, οι επιχειρήσεις πρέπει να προσέξουν και τις ανάγκες του «εσωτερικού πελάτη», δηλαδή τις ανάγκες του προσωπικού που εργάζεται στην επιχείρηση, η εσωτερική επικοινωνία βελτιώνεται με τακτικές συναντήσεις, με κοινωνικές δραστηριότητες, με έκδοση εσωτερικών ενημερωτικών φυλλαδίων, που αποτελούν τμήμα του τρόπου βελτίωσης της «εξυπηρέτησης του πελάτη»

ε) εκπαίδευση του προσωπικού, για τη λειτουργία του συστήματος της «εξυπηρέτησης του πελάτη» πρέπει να γίνεται ειδική εκπαίδευση σε όλο το προσωπικό της επιχείρησης και όχι μόνο σε αυτό που έχει άμεση επαφή με τον πελάτη, το προσωπικό που εργάζεται στα «παρασκήνια» π.χ. στην κουζίνα ή στην ομάδα συντήρησης κ.λ.π. οφείλει να εκτιμήσει σωστά τον ρόλο στο σύστημα «εξυπηρέτηση του πελάτη».

Ωστε το δόγμα «ο πελάτης έχει πάντα δίκιο» είναι αυτό που οδήγησε τις επιχειρήσεις στη δημιουργία του συστήματος «εξυπηρέτηση του πελάτη» (customer service), ενός συστήματος που διαμορφώνει σωστή κουλτούρα μέσα στην επιχείρηση, που άλλοτε ονομάζεται «ποιοτική κουλτούρα» και άλλοτε «κουλτούρα του πελάτη». Το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα πρέπει να είναι πάντοτε το ίδιο, δηλαδή να είναι ικανοποιημένοι οι πελάτες για να γυρίσουν / έρθουν ξανά και ξανά και θα το λένε / πούνε και στους φίλους τους.

Ορισμένες κυκλοφορούσες φράσεις είναι επιβεβαιωτικές της αναγνώρισης του συστήματος «εξυπηρέτηση του πελάτη», όπως οι επόμενες:

- ✓ ο πελάτης έχει πάντα δίκιο
- ✓ ο πελάτης που κάνει καλές πληρωμές
- ✓ το κέρδος προέρχεται από τις καλές υπηρεσίες
- ✓ υπάρχει ενδιαφέρον για τον πελάτη
- ✓ υπάρχει γρήγορη εξυπηρέτηση
- ✓ υπάρχει υπεροχή στην εξυπηρέτηση

3.3. Οι δημόσιες σχέσεις ως λειτουργία και ως μοχλός ανάπτυξης στις επιχειρήσεις του Εναλλακτικού Τουρισμού

Οι δημόσιες σχέσεις, ως λειτουργία απαιτούν καλό προγραμματισμό και ακρίβεια κινήσεων και βημάτων υλοποίησης των στόχων τους, ώστε να οδηγήσουν σε ικανοποιητικά αποτελέσματα.

Προγραμματισμός είναι ένα σύνολο λελογισμένων ενεργειών και μέσων κατάρτισης, εφαρμογής και ελέγχου και - εν τέλει πραγμάτωσης ενός προγράμματος, που εκπονήθηκε αποκλειστικά για την επίτευξη συγκεκριμένων επιδιωκόμενων σκοπών και στόχων.

Ο σχεδιασμός ενός προγράμματος δημόσιων σχέσεων για μια επιχείρηση εναλλακτικού τουρισμού, διακρίνεται σε δυο σκέλη:

α) στρατηγικός προγραμματισμός, είναι αυτός που ασχολείται με τους μακροπρόθεσμους στόχους της τουριστικής επιχείρησης και τις στρατηγικές και που χρησιμοποιεί τεχνικές προβλέψεων, ώστε να μπορεί να κάνει μακροπρόθεσμες προγνώσεις για τις εξελίξεις στον τουριστικό χώρο, για χρονική διάρκεια μεγαλύτερη της πενταετίας.

β) τακτικός προγραμματισμός, είναι αυτός που ασχολείται με τις συγκεκριμένες αποφάσεις που πρέπει να παίρνονται για την λειτουργία της τουριστικής επιχείρησης προκειμένου να πραγματοποιηθούν οι στόχοι που τίθενται από τον στρατηγικό προγραμματισμό.

Οι δημόσιες σχέσεις για να είναι αποτελεσματικές πρέπει να τις χαρακτηρίζει η συνέπεια, η συνοχή και ο μακροπρόθεσμος χαρακτήρας των στόχων τους, τα δε συστατικά τους στοιχεία είναι:

- Ο εντοπισμός των προβλημάτων
- Η συλλογή στοιχείων με πρωτογενή ή δευτερογενή ερευνά
- Η ανάλυση-αξιολόγηση των στοιχείων και εντοπισμός των αδυναμιών
- Η επιλογή των στόχων με βάση την υλοποίηση μιας στρατηγικής για την επίτευξη τους
- Η επιλογή μέσων και τεχνικών για την υλοποίηση των στόχων
- Η πρόβλεψη αποτελεσμάτων με βάση τα στοιχεία της έρευνας
- Ο προϋπολογισμός κόστους υλοποίησης του συνολικού προγράμματος
- Ο έλεγχος των αποτελεσμάτων
- Η ενδεχόμενη/ πιθανή έρευνα για αξιολόγηση του προγράμματος και αναπροσαρμογή του αν αυτό κριθεί αναγκαίο.

Οι δημόσιες σχέσεις εκτός από έναν καλό προγραμματισμό χρειάζονται και ένα «πλάνο πληροφόρησης» έτοιμο και ευέλικτο για εφαρμογή του σε περιπτώσεις ανάγκης. Όλος αυτός ο «διοικητικός σχεδιασμός» μπορεί να εφαρμοστεί μόνο όταν περιέχει τα επόμενα έξι βήματα:

- 1ο. δημιουργία βάσης δεδομένων με εκτίμηση της υφισταμένης κατάστασης, ανάλυση της και αξιολόγηση της
- 2ο. εντοπισμός των απειλών και ευκαιριών καθώς και σαφής προσδιορισμός των στόχων
- 3ο. προσδιορισμός και επιλογή των «κοινωνικών ομάδων» στις οποίες θα απευθυνθούμε
- 4ο. επιλογή των μέσων, των μηνυμάτων καθώς και των τεχνικών που θα χρησιμοποιήσουμε
- 5ο. πρόβλεψη και προϋπολογισμός εξόδων
- 6ο. αξιολόγηση των αποτελεσμάτων

Αυτά τα «έξι βήματα» για την κατάρτιση και εκπόνηση προγραμμάτων δημόσιων σχέσεων, όταν συντονιστούν αποτελεσματικά, τότε ικανοποιούν απολύτως και πλήρως τους σκοπούς της τουριστικής επιχείρησης, μέσα στα πλαίσια και τα όρια που τίθενται εξ' ορισμού από :

- α) οικονομικούς φραγμούς,
- β) τον χρόνο,
- γ) το προσωπικό,
- δ) τους άλλους παράγοντες.

Η επιτυχία η μη των προγραμμάτων δημοσίων σχέσεων εξαρτάται από το εάν -οι σχεδιάζοντες αυτά- έχουν εκτιμήσει σωστά ή όχι την υφισταμένη κατάσταση, δηλαδή από το εάν έχουν εντοπίσει τις ευκαιρίες που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν για την πραγμάτωση των στόχων.

Όμως η υφισταμένη κατάσταση σε μια τουριστική επιχείρηση, διαμορφώνεται από την «εικόνα» που έχει το κοινό γι' αυτή, εικόνα άλλοτε θετική άλλοτε αρνητική και που εκφράζεται τότε σαν συμπάθεια και αποδοχή ή γνώση και ενδιαφέρον και τότε σαν

εχθρότητα, προκατάληψη, αμάθεια και απάθεια- καταστάσεις που οι δημόσιες σχέσεις οφείλουν να διαγνώσουν και να αποδεχτούν ή να απορρίψουν.

Οι μέθοδοι με τις οποίες μπορεί να εκτιμηθεί η υφισταμένη κατάσταση μιας τουριστικής επιχείρησης, συνήθως περιλαμβάνουν:

- ανάλυση και αξιολόγηση των μεθόδων που χρησιμοποιούν οι διαμορφωτές της κοινής γνώμης
- άποψη ή εικόνα που έχει το κοινό για την συγκεκριμένη τουριστική επιχείρηση
- δημοσιεύματα ημερήσιου, περιοδικού τύπου και «βιντεοσκοπημένα» στιγμιότυπα
- διάγραμμα πωλήσεων και άλλες σχετικές αναφορές
- χαρτογράφηση της κατάστασης και του ανταγωνισμού στον τουριστικό χώρο
- εργασιακές σχέσεις και εργασιακό περιβάλλον και γενικώς απεργίες και μισθολογική κατάσταση των εργαζομένων στον τουρισμό
- καταγραφή παραπόνων των πελατών και ανάλυση του «βιβλίου εντυπώσεων» της τουριστικής επιχείρησης
- οικονομική και πολιτική κατάσταση της χώρας
- ύψος τιμών όλων των παρεχόμενων υπηρεσιών από τις τουριστικές επιχειρήσεις.

Εικόνα της κατάστασης της τουριστικής επιχείρησης σημαίνει και εντοπισμό των προβλημάτων της και πρόταση λύσεων αυτών των προβλημάτων, αλλά πάνω απ' όλα σημαίνει διασφάλιση των στοιχείων εκείνων που θα βοηθήσουν να γίνουν ορθές προβλέψεις / προγνώσεις για τις μελλοντικές εξελίξεις.

3.4. Οι τρόποι προώθησης των επιχειρήσεων του εναλλακτικού τουρισμού

Η στρατηγική της τουριστικής επιχείρησης και η γνώση της κατάστασης της, με βάση την αξιολόγηση του κόστους και του αναμενόμενου κέρδους αποσκοπεί στο να προσδιορίσει και να επαναπροσδιορίσει το στόχο της καθώς και τις προτεραιότητες της οι οποίες σχετίζονται με:

- τη βελτίωση των ποιοτικών χαρακτηριστικών των εργαζομένων
- τη φιλοσοφία και την επιδίωξη να γίνει η τουριστική επιχείρηση γνωστή σε κάθε νέα τουριστική αγορά
- την παρουσίαση της ιστορικής διαδρομής της επιχείρησης και την ανάδειξη των επιτευγμάτων της
- την προσπάθεια ανάδειξης της εικόνας της επιχείρησης, αν έχει υιοθετήσει σύγχρονες οικονομικές τεχνικές ή νέες τεχνικές διείσδυσης στην τουριστική αγορά
- την προετοιμασία για νέες επενδυτικές δραστηριότητες που θα διευρύνουν το μέγεθος της και το κύκλο των εργασιών της
- την ανάπτυξη ή τη βελτίωση των σχέσεων της με τους κατοίκους των τοπικών κοινωνιών
- την επιμόρφωση των εργαζομένων σε αυτή ώστε να μπορούν να διαθέτουν όσο πιο αποτελεσματικά το τουριστικό προϊόν προς τουρίστες —καταναλωτές ή προς διανομείς τουριστικών πακέτων
- την απόκτηση εμπιστοσύνης των τουριστών —καταναλωτών ή την επανάκτηση της εμπιστοσύνης, εάν αυτή έχει χαθεί από κάποιο ατυχές συμβάν
- τη δημιουργία νέας επιχειρηματικής ταυτότητας και προβολής προς τα έξω
- τη γνωστοποίηση των κοινωνικών δραστηριοτήτων της τουριστικής επιχείρησης αλλά και των δραστηριοτήτων των ανθρώπων της

Από τις προτεραιότητες των δημόσιων σχέσεων μιας τουριστικής επιχείρησης δεν μπορούν να απουσιάζουν δραστηριότητες και εκδηλώσεις, όπως:

- αποστολή και δημοσίευση «δελτίων τύπου»
- διοργάνωση πολιτιστικών (εθιμικών και θρησκευτικών) εκδηλώσεων

- διοργάνωση διαφημιστικής καμπάνιας κύρους
- επαφή με το κοινό και τους εν δυνάμει τουρίστες
- επαφή με τον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο
- ίδρυση γραφείων ενημέρωσης κοινού (με συνεργασία των διευρυμένων ΟΤΑ).

Αναλυτικότερα τα μέσα επίτευξης των προτεραιοτήτων και στόχων των δημόσιων σχέσεων για την προώθηση και ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού είναι ποικίλα, και ανάλογα με την τουριστική επιχείρηση πρέπει να επιλέγουν εκείνα που είναι πιο κατάλληλα ή πιο αποδοτικά μετά από την αξιολόγηση της κατάστασης και την επιλογή των στόχων και των κοινών (πληθυσμιακών ομάδων) που θέλουμε να απευθυνθούμε. Τα μέσα των δημόσιων σχέσεων λοιπόν είναι τα ακόλουθα:

- α) διάφορα έντυπα, ενημερωτικά κλπ
- β) ειδικές εκθέσεις, εμπορικές, τοπικών προϊόντων, διεθνείς εκθέσεις, ειδικού κοινού, γενικού κοινού κλπ
- γ) οπτικό-ακουστικά συστήματα, κινηματογραφικές ταινίες, βιντεοταινίες, διαφάνειες, φωτογραφικά λευκώματα, DVD, CD-ROM, σλάιντς κ.λ.π.
- δ) ραδιόφωνο
- ε) τηλεόραση
- στ) βιβλία
- ζ) ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, προσωπικές επιστολές και άλλα μηνύματα και πληροφορίες προς παραλήπτες και εν δυνάμει καταναλωτές τουριστικού προϊόντος
- η) διαλέξεις
- θ) εφημερίδες και άλλα έντυπα, είτε απευθυνόμενα στον κόσμο (επιχειρηματίες και εργαζομένους) των τουριστικών δραστηριοτήτων, είτε στους τουρίστες ή στους εν δυνάμει τουρίστες, στη χώρα ή στην αλλοδαπή, είτε σε πελάτες και πρόσωπα με τα οποία συναλλάσσεται η τουριστική επιχείρηση
- ι) έρευνες, (π.χ. σε μορφή ερωτηματολογίου) οι οποίες χρησιμοποιούνται και ως διαφημιστικό υλικό για να γνωστοποιούν την εκάστοτε επιχείρηση στους τουρίστες-πελάτες και κατά συνέπεια να προωθούν τον εναλλακτικό τουρισμό αλλά και ως βοηθοί-οδηγοί για τους επιχειρηματίες.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η τάση του ανθρώπου να επαναπροσδιορίσει τη σχέση του με την φύση, όταν εκδηλώνεται με την μορφή τουριστικής δραστηριότητας, ονομάζεται στην ψυχολογία «τουριστικό σύμπλεγμα του Ανταίου». Ο μύθος αναφέρει ότι ο Ανταίος ήταν γίγαντας, γιος του Ποσειδώνα και της Γαίας. Νικούσε κάθε αντίπαλό του στην πάλη αντλώντας δύναμη από την επαφή του με τη γη. Ηττήθηκε και σκοτώθηκε κατά τη διάρκεια της πάλης του με τον Ηρακλή. Ο Ανταίος έχασε τη δύναμή του, όταν ο Ηρακλής τον κράτησε ψηλά, έτσι ώστε να μην ακουμπά στη γη.

Ο μύθος αυτός συμβολίζει την άρρηκτη σχέση της ύπαρξης του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον και την «αναγέννηση» που του προσφέρει η επαφή του με αυτό.

Η Ελλάδα έχει ανάγκη τον ποιοτικό τουρισμό, που θα βασίζεται στις αρχές της αειφορίας, δημιουργώντας ένα παράλληλο αλλά και εξειδικευμένο τουριστικό προϊόν, το οποίο θα αναδεικνύει το ιδιαίτερο και αυθεντικό της πρόσωπο.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού εισάγουν την μορφωτική εμπειρία στη θέση της επιδερμικής επαφής με το «ξένο» στοιχείο, λαμβάνουν υπόψη τη φέρουσα ικανότητα του επισκέπτη εξατομικεύοντας τις ταξιδιωτικές προτάσεις, αρνούνται τη δημιουργία μηχανισμών περιφρούρησης του τουρίστα μέσω της διαμόρφωσης γυάλινων πύργων. Ο περιβαλλοντικός, αγροτικός, αθλητικός, θρησκευτικός, πολιτιστικός ή τουρισμός με μορφές εθελοντισμού, επιχειρούν την επαναπροσέγγιση και ζεύξη της τουριστικής εμπειρίας με άλλες, παραγωγικές ή πολιτιστικές δραστηριότητες. Ο εναλλακτικός τουρισμός δεν μετατρέπει το χρόνο αναψυχής σε χρόνο σεμιναρίων, όμως αρνείται την κατάσταση της «υπνοβασίας» στην οποία καταδικάζεται ο συμβατικός τουρίστας (Εντγκαρ Μορεν). Δεν υποτάσσεται σε στενά πελατειακές λογικές αλλά προτάσσει την ιδιαιτερότητα του τοπικού χώρου και μέσω αυτής της ιδιαιτερότητας διαφοροποιεί το τουριστικό προϊόν και το κάνει μοναδικό και ελκυστικό. Ο εναλλακτικός τουρισμός θέλει να κάνει τον καθένα να «αισθάνεται σαν το σπίτι του», εξοικειώνοντάς τον με τις τοπικές αρετές, τα τοπία, τις τροφές, τα τραγούδια, το χορό, την ζωγραφική, την οδοιπορία, τη δημιουργία μέσα από την κατάσταση τηςσχόλης.

Αυτό που ανακαλύπτουμε σήμερα εμείς ως λύση στα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού, οι ευρωπαίοι εταίροι μας το εφαρμόζουν με αξιοσημείωτη επιτυχία εδώ και αρκετά χρόνια. Η Ευρώπη ήδη δρέπει τα οφέλη του εναλλακτικού τουρισμού και βρίσκεται στο επόμενο στάδιο, αυτό της εξέλιξης, της εξειδίκευσης και της τελειοποίησης του. Η Ελλάδα βρίσκεται ακόμα στην αρχή.

Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι αυτός που θα σηματοδοτήσει μία νέα περίοδο τουριστικής ανάπτυξης και τουριστικής πολιτικής για τον ελληνικό χώρο και αυτό γιατί ο αριθμός των ευρωπαίων πολιτών που στρέφεται προς τον εναλλακτικό τουρισμό ξεπερνά τα 35.000.000 και αυξάνεται με ρυθμούς του 20% κατά χρόνο.

Ο εναλλακτικός τουρισμός μπορεί και πρέπει να προχωρήσει. το απαιτούν οι περιστάσεις. Πρέπει να προχωρήσει ολιστικά και συντονισμένα, βάσει ενός θεσμικού πλαισίου, μίας εθνικής πολιτικής που θα ενεργοποιήσει τις δράσεις και τους τομείς που τον απαρτίζουν. Πρέπει να προχωρήσει και να προχωρήσει σωστά. Ο εναλλακτικός τουρισμός δεν μπορεί και δεν πρέπει να είναι μία άναρχη ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού, αλλά είναι η ευκαιρία για την αναγέννησή του.

Ο νομός Αργολίδας είναι ένας από τους δημοφιλέστερους προορισμούς για επισκέπτες που θέλουν να θαυμάσουν ανεκτίμητα αρχαιολογικά και ιστορικά μνημεία και να ζήσουν από κοντά τη μαγεία του αρχαίου πολιτισμού της Ελλάδας. Το ιδιαίτερο φυσικό κάλλος, η πλούσια παράδοση και τα μοναδικά πολιτιστικά στοιχεία της περιοχής, σε συνδυασμό με τα εξαιρετικής ποιότητας τοπικά προϊόντα αλλά και την αδιαφιλονίκητη φιλοξενία των κατοίκων της, την έχουν αναδείξει σε ένα ιδιαίτερα «ελκυστικό» τουριστικό

προορισμό, γεγονός που επιβεβαιώνεται από τον διαρκώς αυξανόμενο αριθμό επισκεπτών τόσο από την Ελλάδα όσο και από το εξωτερικό.

Η Αργολίδα είναι ένας τόπος που τα έχει όλα! Η κοντινή του απόσταση από την Αθήνα, λιγότερο από δύο ώρες, το καλό οδικό δίκτυο και τα τακτικά δρομολόγια του ΚΤΕΛ, συνηγορούν στην ανάδειξη του νομού Αργολίδας σε έναν δημοφιλή τουριστικό προορισμό.

Οι τουριστικές υποδομές του Ναυπλίου, του Άργους, της Επιδαύρου, της Ερμιόνης και όλων των παραθαλάσσιων περιοχών είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένες και ικανοποιούν όλα τα γούστα. Εδώ, λειτουργούν ξενοδοχεία όλων των κατηγοριών και συγκροτήματα ενοικιαζόμενων δωματίων - διαμερισμάτων, που εξασφαλίζουν άνετη διαμονή.

Ο νομός παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει έχει πολλαπλές δυνατότητες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Για να ανταποκριθεί στις νέες αυτές προκλήσεις δεν πρέπει απλά και μόνο να επιλυθούν τα όποια προβλήματα υποδομών και εξυπηρέτησεων. Επιβάλλεται να αναζητηθεί και στη συνέχεια να υιοθετηθεί μια καινούργια άποψη που θα θέτει τα προβλήματα του περιβάλλοντος στο κέντρο του ενδιαφέροντος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγροτουριστική Α.Ε (2003), *Ανάπτυξη Οικοτουριστικών Διαδρομών και Προορισμών*, Draft, Υπουργείο Ανάπτυξης, Γενική Γραμματεία Τουρισμού, Αθήνα
- Αγροτουριστική Α.Ε (2003), *Εθνικός Σχεδιασμός για την οργάνωση και ανάπτυξη του οικοτουρισμού (master plan)*. Α' φάση, Αθήνα
- Ανδριώτης, Κ. (2003), *Ο εναλλακτικός τουρισμός και τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του*, Τόπος 20-21/03:139-154
- Βαρβαρέσος, Σ. (1998), *Τουρισμός: έννοιες, μεγέθη, δομές: η ελληνική πραγματικότητα*, Αθήνα, Εκδόσεις Προπομπός
- Βαφειάδης, Κοντογιώργος, Παπακωνσταντινίδης (1998), *Αγροτουρισμός και ισόρροπη ανάπτυξη*, Αθήνα, Εκδόσεις Α.Τ.Ε.
- Δολόγλου, Ν. (2008), *Τουρισμός σε ορεινές περιοχές: Προβλήματα – Ανάγκες: ολοκληρωμένη ανάπτυξη και οικοτουρισμός*, Αθήνα
- Επιμελητήριο Αργολίδας (2008), *Πρακτικά ημερίδας με θέμα τη λειτουργία αεροδρομίου Τρίπολης*
- Εφημερίδα «Καθημερινή» 2005, *Επενδύσεις 3,5 δισ. ευρώ για 17 γήπεδα Γκολφ και περισσότερες από 2.000 παραθεριστικές κατοικίες οι οποίες δρομολογούνται σε όλη την Ελλάδα*
- Fennell, D. (2001), *Οικοτουρισμός*, Αθήνα, Εκδόσεις «ΕΛΛΗΝ»
- Ηγουμενάκης, Ν. (1999), *Τουριστικό marketing*, Αθήνα, Εκδόσεις INTERBOOKS
- Κοκκώσης, Χ. και Τσάρτας, Π. (2001), *Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον*, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική Α.Ε.
- Κομίλης, Π., Βαγιονής, Ν. (1999), *Τουριστικός Σχεδιασμός: μέθοδοι και πρακτικές αξιολόγησης*, Αθήνα, Εκδόσεις Προπομπός
- Κομίλης, Π., Βαγιονής, Ν. (1999), *Περιφερειακή ανάπτυξη της Ελλάδας και τουρισμός*, Αθήνα, Εκδόσεις Προπομπός
- Κομίλης, Π. (2007), *Οικοτουρισμός: η εναλλακτική προοπτική αιεφόρου τουριστικής ανάπτυξης*, Αθήνα, Εκδόσεις Προπομπός
- Κουζέλης, Κ., Παυλόπουλος, Γ. (1998), *Τουριστικός Σχεδιασμός – Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού*, Αθήνα, Ι.Τ.Ε.Π.
- Κράβαρης, Π. (2005), *Ο εναλλακτικός τουρισμός και η συμβολή του στην ανάπτυξη – Η περίπτωση του Δήμου Νάουσας*, Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Βόλος
- Λαγός Δ (2005), *«Τουριστική Οικονομική»*. Εκδόσεις Κριτική . Αθήνα
- Λιαλιάμος, Γ. (1996), *Επιπτώσεις από την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού: ελληνική πραγματικότητα και ξένες αναφορές*, Αθήνα
- Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πελοποννήσου 2000-2006 (1999), Αθήνα, Εκδόσεις ΥΠΕΘΟ
- Τσεκούρας, Γ., Καλοκάρδου, Ρ., Τσάρτας, Π. (1991), *Μεταβολή του προτύπου του μαζικού τουρισμού – νέες μορφές τουρισμού*, Αθήνα, Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης Α.Ε.
- Shaw, G., Williams, M. (2004), *Tourism and Tourist Spaces*, London, Sage Publishing
- Σφακιανάκης, Μ., *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*, Εκδόσεις «ΕΛΛΗΝ»

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος: <http://www.statistics.gr>
Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού: <http://www.gnto.gr>

Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων: <http://www.itep.gr>
Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος:
Πανελλήνια Ομοσπονδία Επιχειρήσεων Τουρισμού: <http://www.poet.gr>
Πανεπιστήμιο Μινεσότα: <http://www.seagrant.umn.edu/tourism>
Παγκόσμια Οργάνωση Τουρισμού: <http://www.world-tourism.org>
Περιφέρεια Πελοποννήσου: <http://www.peloponnisos.gr>
<http://www.agrotour.gr>
<http://www.agrotourism.gr>
<http://www.agrotravel.gr>
<http://www.alternativegreece.gr>
<http://www.discover-peloponnisos.gr>
<http://www.greek-hotels.com/argolida-info.php>
http://www.hgf.gr/cms/cms/front_content.php?lang=3&idart=74
<http://www.touristiki-agera.gr/article.asp?ID=432>
<http://www.traveldailynews.gr>
<http://www.united-hellas.com/tourism/pelop/argolida/sightseeing-argolida-gr.html>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Πίνακας 1: Προσφορά δωματίων κατά είδος καταλύματος και τόπο (για το 2003)

2003						
<u>Γεωγραφική Θέση</u>	<u>Είδος Καταλύματος</u>					
	ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ	Α' ΤΑΞΕΩΣ	Β' ΤΑΞΕΩΣ	Γ' ΤΑΞΕΩΣ	Δ' ΤΑΞΕΩΣ	Ε' ΤΑΞΕΩΣ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1714	9035	10678	14763	8506	769
ΓΡΕΒΕΝΑ	0	0	108	116	51	10
ΔΡΑΜΑ	0	0	110	148	49	5
ΗΜΑΘΙΑ	0	44	168	244	54	7
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	904	1358	1726	1332	882	64
ΚΑΒΑΛΑ						
ΚΑΒΑΛΑ & ΘΑΣΟΣ	0	566	1449	2564	645	300
ΘΑΣΟΣ						
ΚΑΣΤΟΡΙΑ	0	26	364	204	19	0
ΚΙΛΚΙΣ	0	0	81	101	44	7
ΚΟΖΑΝΗ	0	0	238	372	63	16
ΠΕΛΛΑ	0	24	158	369	153	19
ΠΙΕΡΙΑ	0	773	927	3563	3107	103
ΣΕΡΡΕΣ	0	9	216	315	4	78
ΦΛΩΡΙΝΑ	0	10	186	237	0	11
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ	810	6225	4947	5198	3435	149
ΘΡΑΚΗ	0	602	925	1125	289	60
ΕΒΡΟΣ						
ΕΒΡΟΣ & ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ	0	388	401	718	255	35
ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ						
ΡΟΔΟΠΗ	0	119	315	201	0	25
ΞΑΝΘΗ	0	95	209	206	34	0
ΘΕΣΣΑΛΙΑ - ΣΠΟΡΑΔΕΣ	390	1802	3234	6521	958	712
ΑΛΟΝΝΗΣΟΣ	0	0	108	377	11	40
ΣΚΙΑΘΟΣ	356	698	543	1238	262	175
ΣΚΟΠΕΛΟΣ	0	150	329	692	70	94
ΣΚΥΡΟΣ	0	83	75	94	0	10
ΚΑΡΔΙΤΣΑ	0	48	205	373	0	85
ΛΑΡΙΣΑ	0	77	334	888	137	24
ΜΑΓΝΗΣΙΑ	34	342	950	2236	437	246
ΤΡΙΚΑΛΑ	0	404	690	623	41	38
ΗΠΕΙΡΟΣ	70	472	1546	2727	350	222
ΑΡΤΑ	0	53	0	173	15	6
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑ	0	204	412	415	104	48
ΙΩΑΝΝΙΝΑ	70	192	388	1205	73	71
ΠΡΕΒΕΖΑ	0	23	746	934	158	97
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1079	10599	11253	14914	1158	688
ΖΑΚΥΝΘΟΣ	0	1723	3976	5474	271	15
ΙΘΑΚΗ	0	12	49	38	0	0
ΚΕΡΚΥΡΑ	1079	8024	5789	5997	784	483
ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	0	814	736	2184	71	40
ΛΕΥΚΑΔΑ	0	20	602	1179	32	135

ΜΕΓΑΝΗΣΙ	0	0	14	0	0	0
ΠΑΞΟΙ	0	6	87	42	0	15
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	5196	9414	11218	17908	3323	2068
ΑΘΗΝΑ	3522	3399	3100	4144	1116	452
ΠΕΙΡΑΙΑΣ	0	0	494	661	93	137
ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΑΤΤΙΚΗΣ	1337	3166	2329	3574	490	43
ΝΗΣΙΑ ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ	0	248	1154	1682	352	445
ΝΗΣΙΑ ΛΑΚΩΝΙΚΟΥ	0	19	129	169	22	0
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ	0	204	590	689	246	27
ΒΟΙΩΤΙΑ	0	0	201	268	125	15
ΕΥΒΟΙΑ	0	1548	1765	3714	251	412
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ	192	20	89	387	20	0
ΦΘΙΩΤΙΔΑ	131	329	693	2078	511	511
ΦΩΚΙΔΑ	14	481	674	542	97	26
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	1548	4169	6240	9227	1245	432
ΑΡΓΟΛΙΔΑ	105	1407	1628	2331	318	59
ΑΡΚΑΔΙΑ	10	50	188	719	253	13
ΑΧΑΙΑ	0	720	1079	1327	122	30
ΗΛΕΙΑ	560	799	434	1106	139	112
ΚΟΡΙΝΘΙΑ	621	727	1201	1442	126	41
ΛΑΚΩΝΙΑ	0	131	607	847	193	35
ΜΕΣΣΗΝΙΑ	252	335	1103	1455	94	142
ΝΗΣΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	589	1694	3852	4531	376	376
ΙΚΑΡΙΑ	0	0	107	209	63	111
ΛΕΣΒΟΣ	0	360	1751	1184	11	108
ΛΗΜΝΟΣ	478	74	149	179	51	0
ΟΙΝΟΥΣΣΕΣ	0	0	0	0	11	0
ΣΑΜΟΣ	92	684	1414	2742	182	157
ΧΙΟΣ	19	576	427	186	58	0
ΨΑΡΑ	0	0	4	31	0	0
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	5130	24433	11611	16300	988	668
ΑΣΤΥΠΑΛΛΙΑ	0	0	0	43	37	0
ΚΑΛΥΜΝΟΣ	0	10	161	734	14	0
ΚΑΡΠΑΘΟΣ	0	10	756	1559	28	17
ΚΑΣΟΣ	0	0	0	22	0	0
ΚΑΣΤΕΛΟΡΙΖΟ	0	0	0	37	0	0
ΚΩΣ	842	7624	3023	5887	92	83
ΛΕΙΨΟΙ	0	0	30	0	15	0
ΛΕΡΟΣ	0	0	67	518	16	40
ΝΙΣΥΡΟΣ	0	0	20	100	0	0
ΠΑΤΜΟΣ	0	0	224	597	87	18
ΡΟΔΟΣ	4288	16725	7142	6664	699	487
ΣΥΜΗ	0	64	97	76	0	0
ΤΗΛΟΣ	0	0	75	35	0	15
ΧΑΛΚΗ	0	0	16	28	0	8
ΚΡΗΤΗ	5090	22484				

Πηγή: ΕΣΥΕ 2009

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Ξενοδοχειακό δυναμικό κατά κατηγορία για το 2010

ΠΕΡΙΟΧΗ	5****			4****			3***			2**			1*			Σύνολο		
	Ξενοδ.	Δωμ.	Κλίνες	Ξενοδ.	Δωμ.	Κλίνες	Ξενοδ.	Δωμ.	Κλίνες	Ξενοδ.	Δωμ.	Κλίνες	Ξενοδ.	Δωμ.	Κλίνες	Ξενοδ.	Δωμ.	Κλίνες
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	15	3.739	7.920	113	5.143	10.141	225	7.694	14.788	361	9.292	17.640	101	1.295	2.559	815	27.163	53.048
ΑΡΓΟΛΙΔΑ	5	612	1.189	21	1.514	2.937	28	1.684	3.191	68	2.157	4.169	27	293	551	149	6.260	12.037
ΑΡΚΑΔΙΑ	1	8	16	21	224	529	29	412	819	35	709	1.313	12	174	328	98	1.527	3.005
ΑΧΑΪΑ	0	0	0	19	1.040	2.046	33	1.327	2.524	54	1.364	2.595	12	143	277	118	3.874	7.442
ΗΛΕΙΑ	3	1.383	2.972	11	796	1.497	16	522	974	40	1.167	2.247	11	171	402	81	4.039	8.092
ΚΟΡΙΝΘΙΑ	3	714	1.356	13	709	1.351	34	1.544	3.025	51	1.387	2.570	13	167	330	114	4.521	8.632
ΛΑΚΩΝΙΑ	0	0	0	19	262	579	49	1.029	2.012	43	901	1.691	11	141	296	122	2.333	4.578
ΜΕΣΣΗΝΙΑ	3	1.022	2.387	9	598	1.202	36	1.176	2.243	70	1.607	3.055	15	206	375	133	4.609	9.262

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Ξενοδοχειακές Κλίνες 2003

	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΛΙΝΩΝ		
	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	τουριστικά camping	ΣΥΝΟΛΟ
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	31.441	15.044	46.485
ΑΡΓΟΛΙΔΑ	11.161	4.454	15.615
ΑΡΚΑΔΙΑ	2.342	1.165	3.507
ΚΟΡΙΝΘΙΑ	7.889	1.952	9.841
ΛΑΚΩΝΙΑ	3.504	3.270	6.774
ΜΕΣΣΗΝΙΑ	6.545	4.203	10.748

Πηγή: ΕΣΥΕ

Πίνακας 4: Κοινωνικός Τουρισμός (ο πίνακας περιλαμβάνει μόνο τα ξενοδοχεία για το 2009-2010 που συμμετείχαν στο πρόγραμμα «τουρισμός για όλους»)

ΝΟΜΟΙ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ ΠΟΥ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ 3^{ΗΣ} ΗΛΙΚΙΑΣ	ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΑ CAMPING
Αιτωλοακαρνανίας	11	7	6
Αργολίδας	29	14	10
Αρκαδίας	7	6	5
Αρτας	1	1	
Αττική	52	25	10
Αχαΐας	22	12	8
Βοιωτία	2	2	
Γρεβενών	3	2	
Δράμας	3	3	
Δωδεκανήσου	77	19	5
Έβρου	9	4	2
Εύβοιας	90	41	6
Ευρυτανίας	6	5	
Ζακύνθου	51	20	5
Ηλείας	13	4	10
Ημαθίας	3	2	
Ηρακλείου	40	14	5
Θεσπρωτίας	14	3	4
Θεσσαλονίκης	23	17	4
Ιωαννίνων	39	31	1
Καβάλας	74	18	10
Καρδίτσας	10	7	
Καστοριάς	8	8	
Κέρκυρας	54	13	10
Κεφαλληνίας	18	7	2
Κιλκίς	3	1	
Κοζάνης	4	3	
Κορινθίας	18	11	7
Κυκλάδων	108	25	10
Λακωνίας	13	8	8
Λάρισας	9	6	3
Λασιθίου	18	7	3
Λέσβου	32	13	1
Λευκάδας	27	9	7
Μαγνησίας	118	60	9
Μεσσηνίας	26	14	10
Ξάνθης	4	3	1
Πέλλας	17	15	
Πιερίας	71	17	10
Πρέβεζας	30	18	8
Ρέθυμνου	18	5	3
Ροδόπης	6	4	
Σάμου	29	9	
Σερρών	12	8	
Τρικάλων	3	1	7
Φθιώτιδας	55	26	7
Φλώρινας	4	4	
Φωκίδας	12	8	5
Χαλκιδικής	97	28	10
Χανίων	41	15	5
Χίου	4	1	

Πηγή: ΕΣΥΕ

Πίνακας 5: Θαλάσσιος και Αθλητικός Τουρισμός

<u>ΝΟΜΟΙ</u>	<u>ΜΑΡΙΝΕΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ</u>	<u>ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ WINDSURFING</u>	<u>ΑΕΡΑΘΛΗΤΙΚΑ ΣΩΜΑΤΕΙΑ</u>	<u>ΓΗΠΕΔΑ ΓΚΟΛΦ</u>
Αιτωλοακαρνανίας	3		2	
Αργολίδας	1			
Αρκαδίας			2	
Αρτας			1	
Αττική	8	7	15	1
Αχαΐας	1	2	4	
Βοιωτία			2	
Γρεβενών				
Δράμας			2	
Δωδεκανήσου			1	1
Έβρου	2	6	1	
Εύβοιας			2	
Ευρυτανίας	1			
Ζακύνθου			2	
Ηλείας		1		
Ημαθίας	1		1	
Ηρακλείου			7	1
Θεσπρωτίας	1	1	1	
Θεσσαλονίκης			7	
Ιωαννίνων	1	3	2	
Καβάλας			1	
Καρδίτσας			1	
Καστοριάς				
Κέρκυρας			2	1
Κεφαλληνίας	1		1	
Κιλκίς				
Κοζάνης			2	
Κορινθίας			1	
Κυκλάδων	1	11	2	
Λακωνίας				
Λάρισας			3	
Λασιθίου			1	1
Λέσβου	1	1		
Λευκάδας			1	
Μαγνησίας	1	1	1	
Μεσσηνίας		1	2	
Ξάνθης	1		1	
Πέλλας			3	
Περίας			2	
Πρέβεζας			2	
Ρέθυμνου	1			
Ροδόπης	1	1	1	
Σάμου				
Σερρών	1		1	
Τρικάλων				
Φθιώτιδας			2	
Φλώρινας			1	
Φωκίδας			1	
Χαλκιδικής			2	1
Χανίων	2	1	5	
Χίου	1	1	1	

Πηγή: ΕΣΥΕ

Πίνακας 6: Ο «ΧΑΡΤΗΣ» ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΕ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΘΕΡΕΤΡΑ ΓΚΟΛΦ

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	ΤΙ ΑΝΑΠΤΥΣΣΕΤΑΙ	ΥΨΟΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ
Ανατολική Κρήτη (κοντά στο Παλαιόκαστρο)	Loyalward Group PLC	Τρία γήπεδα γκολφ και πέντε «χωριά» φιλοξενίας 7.000 παραθεριστών	1,2 δισ.ευρώ
Αγία Γαλήνη-Νότια Κρήτη	EmeraldDevelopments το υ κυπριακού ομίλου Φωτιάδη	Ένα γήπεδο γκολφ, δύο ξενοδοχεία 5 αστέρων και δεκάδες πολυτελείς κατοικίες	310 εκατ.ευρώ
Περιοχή Ναβαρίνο-Μεσσηνία (Δυτ.Πελοπόννησος)	TEMES της εφοπλιστικής οικογένειας Κωνσταντακόπουλου	Τέσσερα γήπεδα γκολφ, 550 παραθεριστικές κατοικίες, οκτώ ξενοδοχεία	590 εκατ.ευρώ
Κοιλάδα Αργολίδας (Kilada Hills Golf Resort)	Δεν έχει γνωστοποιηθεί	Ένα γήπεδο γκολφ, ένα ξενοδοχείο και 315 διαμερίσματα και βίλες	109 εκατ.ευρώ
Ολυμπία Ηλείας (Olympia Resort)	Trident Investment Group LLC και Grand Hotels & Resorts S.A.	Ένα γήπεδο γκολφ, ξενοδοχείο 138 δωματίων και 180 κατοικίες	300 εκατ.ευρώ
Νήσος Αρκούδι (Βόρεια της Κεφαλλονιάς)	Δεν έχει γνωστοποιηθεί	Ένα γήπεδο γκολφ και 140 κατοικίες	100 εκατ.ευρώ
Δυτική Ζάκυνθος	Swiss Golf Invest AG	Δύο γήπεδα γκολφ, ένα ξενοδοχείο πέντε αστέρων και 55 πολυτελείς κατοικίες	45,3 εκατ.ευρώ
Apollo Golf & Spa Resort (Βόλος)	Ελληνοαμερικανικά συμφέροντα	Ένα γήπεδο γκολφ, ξενοδοχείο 5 αστέρων και κατοικίες	123 εκατ.ευρώ
Πήλιο	Δεν έχει γνωστοποιηθεί	Ένα γήπεδο γκολφ, ξενοδοχείο 5 αστέρων και δεκάδες βίλες πολυτελείας	200 εκατ.ευρώ
Ιολκός (Βόλος)	Δεν έχει γνωστοποιηθεί	Ένα γήπεδο γκολφ, ξενοδοχείο 150 δωματίων και δεκάδες κατοικίες	250 εκατ.ευρώ
Belltower Golf & Residential Development, Θεσπρωτία (μεταξύ Πάργας και Ηγουμενίτσας)	Ελληνοαυστραλιανά συμφέροντα, με διαχειριστή την Albatross Investments & Developments	Ένα γήπεδο γκολφ 27 οπών, ξενοδοχείο 5 αστέρων 200 δωματίων και 300 παραδοσιακές κατοικίες	180 εκατ.ευρώ
Ρόδος (Αφάντου)	Προκηρύσσεται νέος διαγωνισμός	Διαθέτει ένα γήπεδο γκολφ, ξενοδοχείο	Εκτιμάται σε 100-150 εκατ.ευρώ

Πηγή: Εφημερίδα «Καθημερινή» 2005